

Актуальна

Няпростая навука...

На чарговым пасяджэнні Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь разглядаліся канкрэтныя (часам, здавалася, нават дробныя) выпадкі. Тым не менш, кожны з іх з'яўляецца асобнай праймай той ці іншай праблемнай тэндэнцыі ў сферы аховы помнікаў. Наведушы пасяджэнне, можна было ў чарговы раз пераканацца: аптымальныя адказы на такія пытанні зазвычай бываюць няпростымі.

Ілья СВІРЫН

Аўстэрыя каля замка

Праблема насычэння турыстычных мясцін аб'ектамі інфраструктуры спакваля вырашаецца — прынамсі, у выпадку з класічным тандэмам Міра і Нясвіжа. Натхніўшыся шалёнай папулярнасцю абодвух замкаў, інвестары сталі працягваць цікавасць да іх ваколіц. Але ж тут адразу ўзнікла пытанне: як знайсці кампраміс паміж здаровымі камерцыйнымі інтарэсамі прыватнікаў і захаваннем гістарычных ландшафтаў?

Таму інвестар, які некалькі гадоў таму вырашыў збудаваць свой гатэль літаральна ў палове кіламетра ад муроў Мірскага замка — на тэрыторыі колішняга фальварка, заснаванага яшчэ Радзівілам Сіроткам — атрымаў ад Міністэрства культуры пэўныя ўмовы. Найважнейшыя з іх — стылізаваць свой навабуд пад гістарычную забудову і ні ў якім разе не перакрываць відавыя перспектывы на замак.

У прадстаўленым на пасяджэнні Рады праекце патрабаванні былі ўлічаны. І канцэптually, і функцыянальна, і нават візуальна новы аб'ект павінен нагадваць старадаўнюю аўстэрыю. Двухпавярховая камяніца "заезднага двара" разлічана ўсяго на паўсотню месцаў, затое ў суседняй карчме могуць сіхронна паабедаць адразу два аўтобусы турыстаў. Напэўна, менавіта такімі і павінны быць гатэлі ў невялікіх гарадках з багатым мінулым, дзе шкляныя гмахі выглядаюць зусім недарэчна.

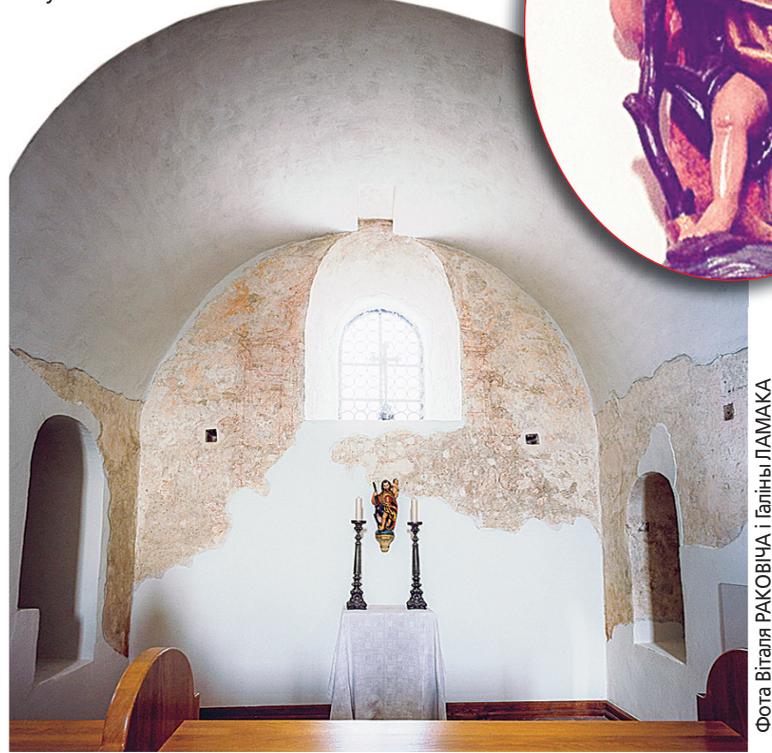
Зрэшты, асобныя члены Рады паставіліся да праекта даволі прыдзірліва. Прыкладам, дэкан архітэктурнага факультэта БНТУ Армен Сардаравіч выказаў перасцярогу, што гатэльны комплекс усё ж паўплывае на першаснае ўспрыманне замка тымі падарожнікамі, якія прыбываюць з боку Нясвіжа. Хаця варта адзначыць, што і сёння іх вачам адкрываецца не надта прывабная карціна. Навуковы кіраўнік замкавага комплексу Дзмітрый Бубноўскі праект ухваліў: на яго думку, з'яўленне прэзентабельнага аб'екта інфраструктуры паспрыяе прывядзенню да ладу і яго ваколіцаў, дзе ўсё яшчэ чакаюць свайго скону лядашчыя калгасныя пабудовы.

Заканчэнне — на старонцы 2.

КАПЛІЦА КНЯЗЯ СІРОТКІ

25 ліпеня на другім ярусе Брамнай (уязной) вежы Мірскага замка адбудзецца цырымонія асвячэння капліцы святога Хрыстафора ў рамках мерапрыемстваў, прысвечаных 400-годдзю са дня смерці князя Мікалая Хрыстафора Радзівіла Сіроткі (1549 — 1616). У гэты дзень ушаноўваюць названага святога, заступніка ўсіх вандроўнікаў. Хрыстафор — святы мучанік, ушанаваны каталіцамі і праваслаўнай цэрквамі. Яго паказвалі ў выглядзе волата, які ідзе праз раку з немаўлём Хрыстом на плячах. У канцы XVI стагоддзя князем Мікалаем Радзівілам Сіроткам і была заснавана каталіцкая капліца ў замку, асвечаная ў гонар яго нябеснага заступніка.

Дыпломнікі-2016

Выпускныя, яны ж часцей за ўсё дэбютныя, фільмы часта аказваюцца цікавейшыя за наступныя работы маладых аўтараў. Што добра зразумела — менавіта дэбюты максімальна раскрываюць асобу рэжысёра-пачаткоўца, яго жаданне распавесці свету як мага больш.

Антон СІДАРЭНКА

Акрамя таго, дыпломныя работы, як правіла, ствараюцца яшчэ ў сценах навучальнай установы, дзе без пяці хвілін рэжысёр — сам сабе гаспадар і не адчувае самага моцнага ціску, які можа быць у кіно — прадзюсара і рэдактара. Асабліва, калі далей большасці выпускнікоў дзевяццацца займацца не чыстай творчасцю, а камерцыйнымі замовамі на патрэбу дня.

Дыпломныя работы завочнай майстэрні рэжысуры кіно і тэле-

Алег КЛІМАЎ, Мінск — Віцебск — Мінск

Нюансы

У дарогу артыстычна-рэжысёрска-адміністрацыйна-тэхнічны склад (усяго 68 чалавек) выправіўся а 9-й раніцы 17-га аўтобусам і мікрааўтобусам з прычэпам, які быў запоўнены неабходным абсталяваннем ды рэквізітам. У аўтобусе я размясціўся як бы на месцы памочніка штурмана — у першым шэрагу пасажырскіх крэслаў. Па правую руку ад мяне сядзеў Міхаіл Казінец — народны артыст Беларусі, галоўны дырыжор аркестра, што ўвесь шлях пра нешта засяроджана думаў, несумненна і пра выступ таксама; па левую — Барыс Ліўшыц, дырэктар

ладзі. Узятая буйным планам гісторыя аршанца, які прыязджае са сталіцы наведваць сваіх бацькоў і пакантактаваць з сябрамі, без перабольшвання, шакіруе. Прынамсі, для беларускай дакументалістыкі такі вугал погляду і ступень шчырасці практычна ў навінку. Знятая метадам назірання, ручной камерай, карціна практычна раствараецца ў правінцыйным асяроддзі, дэманструючы яго не самую лепшую бакі. Наўрад ці аўтар і яго герой выбіралі ракурсы, пад якімі пададзена існаванне людзей у спальным раёне шарогавага індустрыяльнага цэнтры, — усё тое, што адбываецца ў кадры, выглядае максімальна праўдзівым, а таму і максімальна пужае. Пачынаючы з вобраза прасторы, у якой існуюць персанажы, заканчваючы абсцэнтнай лексікай, якую апошнія актыўна выкарыстоўваюць. Менавіта гэта акалічнасць можа наймацней збянтэжыць пераборлівага

аркестра, што перыядычна ўдакладняў па мабільнай сувязі дэталі мерапрыемства. У маіх размовах з імі і прайшла частка падарожжа ў горад на Заходняй Дзвіне.

— Гэта пастаноўка разам з трыма іншымі ("Гусяр", "Апокрыф", "Люцыян Таполя"), ажыццёўленых нашым калектывам, у маёй асобе, а таксама дырыжора і аранжыроўшчыка Аляксандра Крамка і рэжысёра Ларысы Сімаковіч вылучана на суісканне Дзяржаўнай прэміі ў галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры 2016 года, — нагадаў Міхаіл Антонавіч. — А чаму менавіта "Песня пра долю" і канцэрт з удзелам Пятра Ялфімава, у якім гукаць песні "Песняроў", апрацоўкі народных песень, зробленых Уладзімірам Мулявіным, выпраўляюцца ў тур у Год культуры? Таму што гэта яшчэ і год 75-годдзя Уладзіміра Георгіевіча, які напісаў музыку для гэтай прыпавесці. Сярод меркаваных гарадоў тура — польскі Беласток (папярэдне — 6 кастрычніка), Гродна, у лістападзе — Магілёў і Вілейка.

Пад "Славянскі базар..." вышэйназваныя пастаноўкі прапапоўваліся аркестрам неаднаразова, але нешта не зрасталася. А ідэю паказаць "Песню..." на адной з пляцовак фестывалю менавіта ў 2016-м ініцыявала летася Міністэрства культуры, складаючы план мерапрыемстваў на Год культуры і год юбілею Мулявіна. Разглядаўся нават Летні амфітэатр, але было вырашана фінансава не рызыкаваць: Лявонцэву — "лявонцэва", аркестру — іншыя прэстыжныя падмошкі. Мінкультуры аплачвае арэнду транспарту ды камандзіровачныя выдаткі, Белдзяржфілармонія, у якой працуе аркестр, — працу запрошаных артыстаў.

Пастаноўка ў параўнанні з 2012 годам зведала некаторыя змены, так, да прыкладу, павялічылася колькасць артыстаў балета, сам спектакль стаў бліжэйшы да свайго арыгінала.

Заканчэнне — на старонцы 3.

Пачынаецца ўсё з дэбюту

бачання факультэта экранных мастацтваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі (кіраўнік курсу Сяргей Кацьер) паказальныя ў сэнсе выражэння асобы аўтараў-пачаткоўцаў. Маладыя рэжысёры (большасць — відавочна не дэбютанты ў прафесіі) прадставілі на суд камісіі розныя і па стылі, і па якасці выканання работы. Што радуе, практычна ўсе працы адрозніваюцца пэўным узроўнем прафесіяналізму: несумненна, без кавалка хлеба іх аўтары не застануцца. Як і па-за ўвагай глядачоў — сёлетнія выпускнікі ў большасці не грэбуюць такой уласцівацю кіно, як відовішнасць.

Роўна як і дэманструюць сваю дасведчанасць у сучасным кінапрацэсе. Дакументальная праца Юліі Ралко ў востраактуальным стылі неанатуралізму "Орша... Мінск... Орша..." распавядае пра некалькі дзён з жыцця правінцыйнай мо-

і выхаванага на ўзорах "высокага" мастацтва глядача. Але да рэжысёра карціны не прычапіцца: знятая з максімальнай ступенню адхілення праца Юліі Ралко менш за ўсё заклікана шакаваць. Хутэй — перадаць адчуванні ад глабальнага тупіка, у якім знаходзяцца як персанажы фільма, так і яго глядачы.

Нават відавочная арыентацыя дэбюту Юліі Ралко на фільмы вострапапулярнай школы сацыяльнага кіно маскоўскага рэжысёра і педагога Марыны Разбежкінай і іншых аўтараў з новага пакалення расійскай дакументалістыкі толькі дадае балаў беларускай карціне. На фоне найноўшых работ дакументалістаў рускамоўнай прасторы яна выглядае цалкам годна і, несумненна, павінна быць адпаведна прадстаўлена ў міжнародным фестывальным асяродку.

Заканчэнне — на старонцы 6.

Віншаванне

Калі мы кажам Гаявая...

...Несумненна ата-сясамліваем яе прозвішча з ейным дзецішчам. Але гэтымі днямі віншаванні прымае сама харэограф. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэка павіншаваў з юбілеем народную артыстку Беларусі Валянціну Гаявою, шматгадовага нязменнага лідара знакамитага ансамбля “Харошкі”.

Прэс-служба беларускага лідара перадае такія словы з віншавання Прэзідэнта ў адрас Валянціны Гаявой: “Вы ўнеслі неацэнны ўклад у захаванне і развіццё лепшых традыцый нацыянальнага харэаграфічнага мастацтва. Менавіта з вашым імем звязаны значны дасягненні Беларускага дзяржаўнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля “Харошкі”, творчасць якога з’яўляецца неад’емнай часткай залатога фонду айчынай культуры”.

Кіраўнік дзяржавы адзначаў, што талент Валянціны Гаявой, яе вопыт, шматгадовая актыўная прафесійная дзейнасць у якасці кіраўніка праслаўленага калектыву, харэограф-пастаноўчыка, настаўніка моладзі са дзейнічаюць далейшаму росквіту і папулярызаванні беларускага мастацтва як на радзіме, так і далёка за яе межамі.

(Заканчэнне

Пачатак на старонцы 1.).

Выказаўшыся пра гэты праект станоўча, начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Мінкультуры Ігар Чарняўскі, у той самы час, параіў інвестарам не будаваць у чыстым полі, але спрыяць рэгенерацыі страчанай забудовы Міра — балазе, у мястэчку можна знайсці пляцоўкі пад той жа гатэль ці кавярню. Ды і аднаўленне палаца Святаполк-Мірскіх у планах. Зрэшты, гатэльчык наўрад ці перакрые кістарод патэнцыйным канкурэнтам і вырашыць праблему Міра ў “койкамесцах”. Бо цяпер падчас буйных падзей у замку гасцей часам даводзіцца рассяляць у радыусе некалькіх дзясяткаў кіламетраў ад яго.

Свае дзверы ў вулей

Наступнае пытанне, вынесенае на разгляд Рады, магло б падацца дзіўным. Абмяркоўваліся канкрэтныя дзверы — дакладней, стварэнне для іх праёма. Здавалася б, гэта можна было вырашыць і ў рабочым парадку. Але, па-першае, даецца ў знак важнасць самога аб’екта — будынка колішняга дамініканскага кляшара, які паўстаў на цяперашняй гродзенскай вуліцы Савецкай яшчэ ў сярэдзіне XVIII стагоддзя.

А па-другое... “Негістарычныя” дзвярныя праёмы ў старых пабудовах становяцца ўжо кепскай традыцыяй. І ад рашэння Рады ў значнай ступені залежыць далейшае развіццё падзей. Менавіта ў такім ключы акрэсліў праблему намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Аляксандр Яцко. Маўляў, варта толькі стварыць прэз-

дэнт — і ўласныя дзверы за-хоча кожны з “кватарантаў” гістарычнага будынка.

А іх даволі шмат, і ў гэтым уся праблема. Колішні кляштар з пакручастым лёсам прыблізна напалову падзелены паміж офісамі і кватэрамі, ды і нават некаторыя калідоры ўжо “чыесьці”. І паколькі прадзірацца дахаты праз чужую тэрыторыю не надта прыемна, уласнік аднаго з памяшканняў вырашыў прабіць свае ўласныя дзверы наўпрост на Савецкую. Нешта падобнае, дарэчы, гады тры таму ўжо зрабіў яго сусед, за што атрымаў штраф.

Адпаведна, умяшальніцтва ў класіцыстычнае аблічча помніка ў дадзеным выпадку абумоўлена чыста аказіяльнай сітуацыяй: каб уласнік у яго быў адзін, яму і “аўтэнтычных” дзвярэй цалкам хапіла б. Таму прадстаўляючы свой праект, аўтар і навуковы кіраўнік асабліва падкрэслівалі, што некалі, пры змене жыццёвых абставінаў, усё можна будзе “адкруціць назад”. Хаця, вядома, верыцца ў гэта з цяжкасцю.

Вядомы архітэктар Сяргей Багласаў выказаў даволі контраверсійную думку: калі мы ўжо наважваемся ўнесці непажаданыя карэктывы ў помнік спадчыны, гэта трэба рабіць на добрым мастацкім узроўні. У выніку, вядомы Рады быў кампрамісным: з аднаго боку, новыя дзверы прынцыпова дазволіць, а з іншага — перад тым, як прабіць стары мур, запатрабаваць ад архітэктара комплекснага бачання сітуацыі. Зрэшты, і гэта рашэнне было прынятае не аднадушна.

Архітэктар-рэстаўратар Вадзім Гліннік у сваім паведамленні звярнуў увагу на яшчэ адну малую, але нема-

лаважную, архітэктурную дэталю: казыркі, якія з’яўляюцца па-над уваходамі ў гістарычныя будынікі. Адмовіцца ад іх уласнікі не могуць нават пры жаданні — гэтага патрабуюць сучасныя будаўнічыя нормы, якія не ведаюць выключэння для помнікаў спадчыны. Таму кожны робіць нешта на ўласны капыл. Як засведчыў праведзены падчас пасяджэння экскурс у тэму, толькі ў Мінску можна адшукаць добры тузін варыянтаў — прычым у большасці не самых густоўных.

Няпростая навука кампрамісаў

На думку Вадзіма Глінніка, усе размаітыя выпадкі варта падзяліць на тры катэгорыі. Дзвярныя праёмы на цэнтральных вуліцах — як правіла, упрыгожаныя дэкаратыўнымі элементамі — належыць наогул пакінуць без казыркоў, каб не псаваць задуму архітэктара. На бакавых вуліцах іх можна ўсталёўваць, але кожны выпадак мае быць індывідуальным. Урэшце, трэцяя катэгорыя — тыя праёмы, якія з’явіліся ўжо ў цяперашні час, у першапачатковую архітэктурную задуму не ўваходзілі і, адпаведна, сапсаваць яе не могуць.

Вадзім Гліннік прапанаваў і аптымальны варыянт казыркоў. Ліст трываллага загартаванага шкла, з аднаго боку, цалкам выконвае сваю функцыю, а з другога — не бярэ на сябе надта шмат увагі.

Цытата замест гмаха

Трэцяе пытанне, вынесенае на разгляд Рады, тычылася ці не самай шматлікай катэгорыі архітэктурных помнікаў — шараговай грамадзянскай забудовы прыблізна стогодовай даўніны. З аднаго боку, яе ўзоры няк не выпадае назваць унікальнымі і звышкаштоўнымі, з другога — іх тэхнічны стан у многіх выпадках блізкі да аварыйнага. Што, вядома ж, не надта натхняе патэнцыйных інвестараў — хіба толькі

Як адзначаў Аляксандр Яцко, у дадзеным выпадку пэўна страта гістарычнага аблічча мае апраўданне: яна паспрыяе выратаванню помніка. Мяркуючы па ўсім, менавіта з гэтага кампрамісу сыходзілі і члены Рады, ухваліўшы візуальна прывабны, але даволі спрэчны ўжо паводле самой канцэпцыі праект. У кожным разе, гэта лепей, чым лёс сумнавядомага дома на брэсцкай Савецкай, падчас сваёй рэканструкцыі разабранага, што называецца, “у пень”.

■ ■ ■

Насуперак меркаванням многіх, кампрамісныя рашэнні ў сферы аховы спадчыны прымаюцца не толькі ў нашай краіне, але і не раўнуючы ва ўсім свеце. У прыватнасці, пра іх неабходнасць казаў у інтэрв’ю “К” дырэктар Дэпартаменту аховы спадчыны зямлі Берлін Ёрк Хаспел. Хоцькі-няхоцькі, з гэтым даводзіцца проста змірыцца. Прычына простая і зразумелая: помнікі не могуць існаваць у вакууме, па-за межамі інтарэсаў тых ці іншых суб’ектаў грамадства. Бо калі яны па-за тымі межамі апынаюцца, дык неўзабаве літаральна зарастаюць хмыззём. Прыкладаў у нас процьма.

Таму не выпадае здзіўляцца, чаму спецыялісты ў архітэктурнай і рэстаўрацыйнай сферах уважліва прыслухоўваюцца да пажаданняў інвестара ды імкнуцца яго не пакрыўдзіць. Але вельмі важна, каб кожнае з кампрамісных рашэнняў было ўзважаным. Без сумневу, арыгінальна беларуская мадэль, паводле якой тыя рашэнні прымаюцца калегіяльна (а ў большасці іншых краін падобных Радаў не існуе), гэтак вельмі спрыяе.

К

Ёсць пытанне!

У Гродне кажуць: для абласнога аддзялення Беларускага саюза мастакоў стала непрыемнай неспадзяванкай навіна, што сёлета грошай, выдаткаваных на закупку творчых работ, мастакі не пабачаць. Гэтыя грошы мусілі часткова кампенсавать рэзкае павышэнне камунальных паслуг па ўтрыманні майстэрняў і адсутнасць заказаў. Згаданыя сродкі пераведзены “ў рэзерв”. Мастак, які нам пра гэта распавёў, мяркуе, што для прафесійнага мастацтва ў рэгіёне наступствы гэтай сітуацыі могуць быць ледзь не катастрофічнымі.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Творчасць без фінансавай гарантыі

Ці насамрэч так? Мы прапалі патлумачыць кіраўніка гродзенскай абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў Мікалая Бандарчука. Спадар Бандарчук таксама не ў захапленні ад сітуацыі, якая склалася. На працягу некалькіх апошніх гадоў у Гродне пэўныя грошы на закупку твораў мастацтва выдаткоўваліся стабільна. Дзякуючы гэтаму, у абласным цэнтры і рэгіёне наогул захоўваўся даволі высокі ўзровень выяўленчага мастацтва. На думку Бандарчука, рашэнне аб спыненні закупак можа быць абумоўлена тым, што людзі, якія непасрэдна не сутыкаюцца з культурнай сферай, маюць кепскае ўяўленне пра яе праблемы. Скажам, бачыць нехта на выстаўленай у салоне карціне ці скульптуры цэннік з немайлой колькасцю

нулёў і робіць з гэтага высновы пра ўзровень дабрабыту мастакоў. А калі гэта будзе чалавек, надзелены ўладай, што мае абавязак ашчадна ставіцца да бюджэтных сродкаў, ён можа падумаць, што нічога з мастаком не зробіцца, калі яго пазбавіць дзяржаўнай падтрымкі. Маўляў, пры такіх заробках падвышэнка камунальных тарыфаў мастаку не страшна. Між тым, гэта яшчэ вількае пытанне, ці знойдзецца на той твор з сур’ёзным цэннікам пакупнік. У любым выпадку продажы здараюцца не часта. І калі такі заробак падзяліць на дванаццаць месяцаў года, дык фінансавая карціца будзе вартай жалю. Творчасць, па вількім рахунку, не корміць. Нездарма многія мастакі вымушаны яшчэ і на службу хадзіць, каб мець больш-менш гарантаваную капейчыну. Разам з тым, на думку спадара Бандарчука, мастакі мусяць шчыльна кантактаваць з органамі ўлады, каб давесці ёй сваё рэальнае становішча і патлумачыць адмоўныя наступствы скарачэння фінансавай падтрымкі мастацкай сферы.

Напрыканцы размовы Мікалай Бандарчук параіў нам пацікавіцца, якая сітуацыя ў іншых арганізацыях Беларускага саюза мастакоў. Па ягоных звестках, там адбываецца тое ж, што і ў

Гродна. Мы вырашылі звярнуцца па гэтай тэме да старшыні гомельскай абласной арганізацыі БСМ Ларысы Зуевай. Выбар абумоўлены тым, што Дзень беларускага пісьменства будзе праходзіць у раённым цэнтры Гомельшчыны — Рагачове. Гэта акалічнасць стварае ўмовы для больш пільнай, чым звычайна, увагі да культурных патрэб рэгіёна. На жаль, спадарыня Зуева пацвердзіла слухнасць слоў Мікалая Бандарчука: у Гомелі з фінансаваннем закупак тое самае. Больш за тое, у Дзень пісьменства ў Рагачове планавалі адкрыць мемарыяльную шылду ў гонар Уладзіміра Караткевіча. Некалькі скульптураў правалілі над ёй на працягу года. А цяпер, не выключана, на такую раскошу грошай не будзе...

Далей мы звярнуліся да брэсцкага мастака Льва Алімава, які афіцыйных пасад у сістэме БСМ не займае, але, як маглі заўважыць нашы чытачы, калі звярталі ўвагу на ягоныя інтэрв’ю і калонкі, друкаваныя ў нас, у культурнай сітуацыі арыентуецца добра. Дык вось, на ягоную думку, то, што зараз адбываецца, мусіла адбыцца раней ці пазней. Эканамічныя цяжкасці, якія перажывае наша краіна, толькі прыспешылі гэтыя падзеі. У Беларусі ўвогуле даволі доўга паміж мастаком і дзяржавай захоўваліся стаун-

кі на савецкі ўзор, калі дзяржава мастака і апякуе, і кантралюе. Але ж Савецкага Саюза ўжо чвэрць стагоддзя як няма. Надыйшоў час кантактаў больш прагматычных і эканамічна абгрунтаваных. А тое, што праз гэта даводзіцца мяняць звычкі, што адбываецца псіхалагічная “ломка”, усё адно калі-небудзь мусіла адбыцца...

Можа, спадар Алімаў разважае і занадта жорстка, але ён гаворыць як чалавек, які нічога ні ў каго ніколі не праціў. У тым ліку, і ў дзяржавы. Усяго дамогся сам.

К

P.S.

Сацыяльна-эканамічная сістэма савецкай пары гарантавала ўсеагульную занятасць, але стрымлівала тэхнічны, а значыць і сацыяльны прагрэс. Кіраўнікі вытворчасці, ведаючы, што скарыстанне новых тэхналогій прывядзе да скарачэння рабочых месцаў і клопату, куды падзець беспрацоўных, да мадэрнізацыі вытворчых працэсаў ставіліся падазрона, каб не сказаць варожа. Іх больш цікавіла, як захаваць рабочыя калектывы і сацыяльныя гарантыі для іх. Беспрацоўя афіцыйна не было, але закардонныя эканамісты сцвярджалі, што яно ў нас “схаванае”, і калі-небудзь усё адно выбухне. Чым гэта для краіны скончылася, мы ведаем...

Тыя ж ці амаль тыя ж прычыны дзейнічалі і ў іншых сферах. У тым ліку — і ў культурнай. Прынамсі, кожны, хто меў адпаведную адукацыю і лічыўся членам творчага саюза, аўтаматычна атрымліваў права на дзяржаўную апеку, на дзяржаўны заказ. Гэта было зафіксавана на паперы. Рэальна, па жыцці, было інакш... У Беларусі і сёння захоўваюцца некаторыя савецкія рэаліі. Але, натуральна, рухаючыся да сусветных стандартаў у сацыяльным жыцці і эканоміцы, мы непазбежна будзем ад такіх перажыткаў пазбаўляцца. Трэба быць гатовымі да таго, што гэта можа адмоўна адбіцца на канкрэтных лёсах і творчых біяграфіях. Калі вы не згодны з тэзай “выратаванне тапельцаў — справа саміх тапельцаў”, давайце разам думаць, як пазбегнуць стрэсаў і страт.

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, для ДАСГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. **Адказны сакратар**: Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАГІН, Ілья СВІРЫН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Настася ПАНКРАТАВА, Аліна САУЧАНКА, Юрый ЧАРНЯЎСКІ; **спецыяльны карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алес Клімаў, Алена ЛЯШКЕВІЧ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; **карэспандэнт** — Вольга РОПАТ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Мая ХУТКОВА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі: 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”, 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі: 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць правішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэвюзуцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. “Культура”, 2016. Наклад 4 409. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падысана ў друку 22.07.2016 у 18.00. Замова 2857. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

(Заканчэнне.

Пачатак на старонцы 1.)

І, дарэчы, граецца ён не толькі адным аркестрам (у дадзеных выездах — у некалькі скарочаным інструментальна-колькасным варыянце, у залежнасці ад памераў пляцовак): задзейнічаны ў ім салісты-вакалісты і іншыя беларускіх калектываў. Ролі Маці і Жонкі выконвае Кацярына Дзегцярова з Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, мужчынская група Дзяржаўнага камернага хору, артысты Дзяржаўнага ансамбля танца і Нацыянальнага акадэмічнага вялікага тэатра оперы і балета, струнная група. Рэпетыцыі віцебскай часткі тура доўжыліся амаль тры тыдні.

— Тур — гэта свята для нас, — прызнаецца Міхаіл Казінец. — У савецкія часы трэць выступленняў аркестра цягам года ўяўляла сабой выязныя канцэрты. Мурманск, Уладзівасток, Магадан... — куды нас толькі ні закідаваў лёс. Гастралівалі і па два месяцы без вяртання на радзіму, жылі ў вагонах...

Пасля таго, як наша краіна набыла незалежнасць, з такімі паездкамі стала больш складана. Калі ў аркестра здараюцца гастролі, то ў асноўным у яе межах. А калі выпадае блізкае ды далёкае замежжа, то працуе ён пераважна на працоўных мерапрыемствах, “кампенсуючы” памяншэнне “валу” гастролі вялікай колькасцю пастацовак новых праграм ды выступаў на сцэне Белдзяржфілармоніі.

— Гастрольныя эмоцыі некалькі іншага плану, — гэта мы ўжо гутарым з Барысам Леанідавічам. — Іншая абстаноўка, іншы глядач — усё гэта падцягвае артыстаў, прафесійна стымулюе іх, абнаўляе. І новы вопыт, вядома, дадаецца.

Вяртаючыся ж да “Песні пра долю”, спадар Ліўшыц заўважае, што спектакль, стварэнне якога фінансавалася фондам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва, у сілу яго тэхнічнай складанасці вельмі выдатковы, у цяперашніх эканамічных умовах ён не можа паказвацца на рэгулярнай аснове. Але дзяржаву вінаваціць у недастатковай увазе да беларускай культуры ў цэлым Барыс Леанідавіч лічыць няправільным: зыходзячы з рэалій, яна, на яго думку, робіць для апошняй усё, што можа. Ды і не ўпэўнены дырэктар у тым, што людзі ў сваёй масе гатовыя ўспрымаць матэрыял рок-оперы так, што залы на ёй будуць запоўненыя пад завязку рэгулярна. І заўважае: на некаторых канцэртах высокапрафесійных айчынных класічных музыкантаў публіку ў партэры можна пералічыць, не звяртаючыся да паслуг калькулятара. “Можа, перафразуючы Жванецкага, нешта ў людскіх галовах трэба падправіць, а не ў кансерваторыі?...” — “кідаю я”, глядзячы на трасу...

— Барыс Леанідавіч, а чаму для тура выбраны, дапусцім, Магілёў і Вілейка? — перапыняю маўчанне.

— Усё вельмі проста, — усміхаецца візаві, — адкажу і сур’ёзна, і не зусім. У Вілейскім раёне нарадзіўся Міхаіл Антонавіч, і там нас заўсёды прымаюць з велізарнай любоўю. А Магілёў — радзіма Пятра Ялфімава... Гродна — бліжэйшы да Беларускага буйны беларускі горад, у якім можна было выступіць, а ў Польшчы пастаноўку вельмі жадалі ў сябе прыняць.

На жаль, іншыя беларускія гарады сёлета “Песня...” нацешыцца не змогуць: зноў-такі з-за фінансавых прычын. На жаль, без фінансавых падсілкавання збоку турнэ на ўрад ці працягнуцца і ў будучыні...

Да, падчас і пасля

На гарызонце — пункт прызначэння. “Віцебск для мяне горад асаблівы, — кажа Міхаіл Антона-

Рэпарцёрскі марафон

Ян Жанчак — сапраўдны Мужык! / Фота аўтара

З Мінска з любоўю і спектаклем.

“Песня пра долю”,

рок-оперу і рэаліі

Пётр Ялфімаў — сапраўдны “олд скул”!

віч. — 60 гадоў таму, у жніўні 1956 года, я быў прыняты ў Віцебскае музычнае вучылішча...” Амаль праз 60 гадоў, у першай гады дня, Віцебск прымае нас спякотаі і, ужо прабачце за графаманства, нейкім спартыўным забегам па яго вуліцах плюс пахам галоўнай стравы фэсту — шашлыкоў. У наўнасці яшчэ двух фірменных дэталей я пераканаўся ледзь пазней, блукаючы па горадзе. Гэта, мабыць, на час фестывалю перастае дзейнічаць у асобных яго раёнах правіла перасячэння аўтамабілямі нерэгулюемых пешаходных пераходаў. І музычнае афармленне адкрытых кропак грамадскага харчавання — ад савецкай ды постсавецкай папсы позніх 1980-х ды 1990-х настальгія накатвала са страшнай сілай (пад усё гэтыя “а я люблю военных — красивых, здоровенных...”).

Па прыбыцці артысты разбрыліся па горадзе — набірацца ўражанняў ад Віцебска фестывальнага і перакусваць. Тэхнічныя службы пачалі выстаўляць гук ды афармляць сцэну. Пасля 15.00 пачаўся агульны прагон. Тут “першай скрыпкай” стала рэжысёр пастаноўкі Ларыса Сімаковіч, якая не магла ўсёсць на месцы: зрываўся з крэслаў, нешта падказвала, паказвала.

— Ларыса Іванаўна, — звярнуўся да яе падчас перапынку, — у чым для вас была цяжкасць пры пастаноўцы рок-оперы?

— Справа ў тым, што асноўная частка артыстаў, якія прымаюць у ёй удзел, — людзі філарманічныя, яны, як правіла, працуюць у статыцы. Пастаноўка ж гэта — тэатральная, з усімі ўласцівымі ёй тонкасцямі. І трэба было арганічна звязаць вось гэтую статыку з тэатралізацыяй, з якой добра знаёмыя некаторыя запрашаныя артысты. Калі ж казаць пра цяжкасці, якія нас падцікоўваюць у туры, то трэба будзе адаптавацца да кожнай новай пляцоўкі, улічваць нюансы. І яшчэ: вы, вядома, звярнулі ўвагу на тое, як я нервалавалася. Па-іншаму не магу: няхай хоць тысячу разоў будзе сыграны, выкананы тое, да чаго я маю дачыненне, але, калі адчуваю найменшы фальш, недапрацоўку, то імгненна падхоплююся — інтэлігентна, каб не пакрыўдзіць чалавека, але жорстка.

“Адпуская” спадарыню Сімаковіч і таксама вяртаюся ў залу. Пакуль Ларыса Іванаўна спрабуе сабраць хор, на сцэне не шкадуе галасавых звязак Пётр Ялфімаў — як заўсёды сабраны ды прамяністы. Падчас выканання фрагмента адной з песень Мулявіна ён раптам праходзіцца знакамітай мясцовай хадой а-ля Майкл Джэксан, чым ладна весяліць сваіх партнёраў. І вось так — адказна, але часам жартаўліва — рэпетыцыя і праходзіла.

Набліжаецца пачатак праграмы. Аглядаю залу: акрамя публікі звычайнай, а таксама шматлікіх акрэдытаваных на фестывалі гас-

цей, заўважаю ў ім і іншыя “віпаў”, напрыклад, кіраўніцтва Міністэрства культуры. Усе яны і стварылі аншлаг (здаецца, запоўненыя былі і балконы). Адкрыла вечар лектар-музыказнаўца Вольга Брылон, сцісла выклаўшы гісторыю стварэння ды змест рок-оперы і прадставіўшы артыстаў. (Наогул, больш за ўсё апладзісmentaў спачатку атрымаў Ялфімаў, але па заканчэнні гледачы з аднолькавым нахненнем апладзіравалі ўжо ўсім, шчодро адорваючы кветкамі. Я ж урэшце ў які раз падзіўіўся вакальнаму майстэрству Яна Жанчака: ён, вядома, галава! Але вось што яму рабіць — са сваім магутным голасам, якія песні пад яго можна адшукаць?..) А восьмай вечара дзейства пайшло сваім парадкам (антракт у ім прадугледжаны не быў: пасля канцэрта Пятру Ялфімаву трэба было хуценька перасоўвацца ў Летні амфітэатр — спявак удзельнічаў у пралогу другога фінальнага дня Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднага песні “Віцебск-2016”).

кавых. Мне здаецца, у новай канцэпцыі ўсё так і атрымалася, новае працытанне мяне абсалютна не ламае”.

Пётр Ялфімаў, выканаўца ролі Янкі Купалы: “Усё, што звязана з Мулявіным, — адмысловая старонка ў маім творчым жыцці. Гэта тычыцца і буйных формаў, як тая ж рок-опера “Песня пра долю”, і песень. Выконваючы творы Уладзіміра Георгіевіча, я імкнуся захаваць і ранейшыя фарбы, і дадаць нешта ад сябе, дазваляю пажэксперыментаваць з быццам бы кананічнымі варыянтамі, дадаю часам “олд скул”, харда, прагрэсіў, арта, але пры гэтым, што называецца, не перацягваючы на сябе коўдру, не руйнуючы першапачаткова закладзенае. Усё сказанае тычыцца і дадзенага спектакля, да якога прыклаў сваю руку і па сёння самы сучасны з сучасных нашых музыкантаў”.

Глядацкае ж меркаванне на гэты раз будзе адно, затое падзіўіўся ім вядомы расійскі музычны журналіст і крытык Сяргей Суседаў, які да пачатку пастаноўкі прызнаўся, што не толькі не бачыў яе, але і, да свайго сораму, нават не чуў “песняроўскі” аўдыяварыянт, а таму ішоў у філармонію свядома ды мэтанакіравана. І вось наш бліц-дыялог па завяршэнні ўмоўнага першага аддзялення:

— І як, Сяргей?

— Каб мой каментар скончыўся на пазітыве, скажу пра “мінусы”. Здалося, што некалькі аднастайная аўтарская музыка, некалькі сумная карцінка і статычнае дзеянне. Але ўсё гэтыя мае прэтэнзіі перакрываюць тоўстыя “плюсы”! У цэлым пастаноўка вельмі годная, я б нават сказаў, магутная. Выдатныя галасы, выдатны аркестр. І, так, гэта сапраўдная рок-опера. Выдатна, што яна ў вас ёсць. Што яна ў нас ёсць!..

— Як?.. — гэта ўжо задала мне пытанне Ларыса Сімаковіч.

— Добра, Ларыса Іванаўна! — шчыра прызнаўся я.

— А... можаце нешта сказаць больш канкрэтна?..

— Лёгка, ненатужна, без... нерываў. Сапраўды лёгка!

— І мне так здалося... Дзякуй за ацэнку!

— Вам і ўсім, хто ажыццявіў гэтую пастаноўку, дзякуй!

...А праводзіў мінскіх артыстаў, якія амаль адразу ж пасля выступлення адбылі ў сталіцу, віцебскі лівень, з навальніцай ды маланкамі, быццам не хацеў іх адпусціць, салютуючы, апладзіруючы ды выклікаючы “на біс” на свой прыродны лад.

Развагі на балконе віцебскай гасцініцы

Шкада і крыўдна, што новая рэдакцыя “Песні пра долю”, гэты музычна-драматычны твор наогул, так патрэбны моладзі — школьнікам ды студэнтам, патрэбны іх бацькам, дзядулям ды бабулям, патрэбны прафесіяналам у галіне музыкі ды артыстам самадзейным, усяму грамадству, — фактычна не выконваецца. Асабіста ў мяне ўзнікае пытанне: як жа так, што па-мастацку, ідэалагічна, па-асветніцку, выхаваўча, маральна неабходны людзям спектакль застаецца без іх увагі? Перакананы, ён можа стаць яшчэ адной візітоўкай беларускай культуры — і ўнутры краіны (па-сапраўднаму) і за яе межамі. І павінен стаць. Удумайцеся: толькі праз 4 гады пасля прэм’еры “Песня...” пачынае “пракатвацца” па краіне. І не факт, што тур, як ужо было сказана, будзе мець працяг, якія б важныя даты ў сферы культуры мы кожны год ні адзначалі. Можа, да такой культурнай з’явы патрабуецца асаблівы падыход?.. І, далібог, хочацца часам падбадзёрыць асобныя ўчасткі нашай культуры: “Вы трымаецеся...”

"Лічбавы" падыход

Гаспадарчыя групы: "прапісаліся" і засталіся?

Як зладзіць невялікі ремонт установы культуры, выдаткаваўшы грошы, лічы, толькі на матэрыялы? Так, прыцягнуць да працы гаспадарчую групу. Гэтыя арганізацыі колісь стала "прапісаліся" пры аддзелах тады яшчэ культуры райвыканкамаў і годна адпрацавалі не адзін дзясятак гадоў. Але галоўнае пытанне ў тым, наколькі яны канкурэнтаздольныя ў наш час, калі паслугі на рынку прапануюць шэраг будаўніча-мантажных кампаній?

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Як аказалася, запатрабаванасць відавочная: пра гэта казалі мне начальнікі аддзелаў ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі. А некаторых з іх задумваюцца пра перспектывы дадзеных падраздзяленняў. Напрыклад, як зазначыў "К" начальнік аддзела ІРКСМ Пружанскага райвыканкама Канстанцін Панімаш, гаструпа, створаная пры адзеле культуры без малага гадоў 20 таму, сёння, на ягоны погляд, патрабуе мадэрнізацыі:

— Без гаспадарчай групы я сёння не ўяўляю ні падрыхтоўкі да ацяпляльнага сезону, ні бягучых рамонтаў нашых шматлікіх устаноў культуры, бо тады ўсё гэта для аддзела каштавала б на парадак даражэй, — адзначыў суразмоўца. — У нас у гаструпе працуе 6 чалавек, заробкі там не такія і вялікія — блізу 250 дэнамінаваных рублёў, — і, канечне, хацелася б, каб у тых, хто там працуе, былі добрая аплата працы, нармальныя інструменты, не зашкодзіў бы і большы штат.

Канкурэнцыя, па словах Канстанціна Панімаша, яны не баяцца. "Справа ў тым, што айчыныя будаўнічыя арганізацыі ўключаюць у кошт сваіх паслуг не толькі рамонтныя работы, але і транспартныя выдаткі, аплату матэрыялаў, падатковыя адлічэнні. Таму наша гаспадарчая група ў гэтым плане, безумоўна, у выйгрышы".

Але тут ёсць і іншы аспект: падобныя арганізацыі, як вядома, не маюць права рабіць значныя рамонтныя работы, бо для гэтага патрабуецца атрыманне дзяржаўных ліцэнзій. Так што аддзелам ІРКСМ краіны даводзіцца запрашаць да ўдзелу ў рамонце будаўнікоў-прафесіяналаў.

— Мы не маем права выконваць, скажам, работы па рамонце той або іншай тэхнікі, ладзіць вышынныя работы на нашых будынках, — кажа начальнік аддзела ІРКСМ Ушацкага райвыканкама Святлана Азевіч. — Але ўсё адно гаспадарчая група застаецца ў нас запатрабаванай. Праўда, ёсць у яе дзейнасці сёння і пэўныя пытанні.

Напрыклад, нашы раённыя ЦБС, ЦКС, музей і дзіцячая школа мастацтваў цяпер маюць статус юрыдычных асоб. Таму, напрыклад, не заўсёды атрымаваецца накіраваць гаспадарчую групу, якая з'яўляецца структурным падраздзяленнем раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці, для рамонта той або іншай сельскай бібліятэкі, бо ў гэты час яна можа быць занята на нейкім клубным аб'екце. Так што, магчыма, мае сэнс перадаць ту ж гаструпу "пад крыло" аддзела ІРКСМ, як гэта і было раней...

Іншае меркаванне ў калегі Святланы Азевіч — начальніка аддзела ІРКСМ Свіслацкага райвыканкама Гродзенскай вобласці Ірына Паўлючэні. Яна лічыць, што сёння ў райвыканкаме варта ствараць тэхнічныя аддзелы ці секцыі, якія будуць займацца кантролем рамонтных работ. — Падобным чынам прадстаўлена структура і ў нашым аблвыканкаме, і, як падаецца, гэта выглядае лагічна, — кажа Ірына Паўлючэні. — Справа ў тым, што тэхнічны адзел мог бы рабіць усю неабходную дакументацыю, збіраць інфармацыю па ўсіх рамонтах і служыць своеасаблівым органам кантролю і каардынацыі. А ўжо падсобныя рабочыя пры музеі, ЦБС ці ЦКС, згодна з даведзенымі планами, рабілі б неабходныя работы ва ўстановах культуры.

Што ж, цікавая прапанова. Іншая справа, што згодна з апошнімі тэндэнцыямі, на ўрад ці будзе проста павялічыць штат аддзела.

І апошняе. Не мог не задацца і такім пытаннем: калі гаспадарчыя групы ў раёнах дасюль запатрабаваныя, дык, можа, з іх дапамогай трэба і грошы падзарабіць? Напрыклад, дапамагаючы калегам са сферы адукацыі або на нейкіх іншых аб'ектах дзяржаўнай уласнасці?

— Для аказання такіх паслуг гаспадарчым групам патрэбна ліцэнзія, — заўважыла Ірына Паўлючэні. — А хто яе нам прадаставіць, калі ў нас часам працуюць спецыялісты? Так што, на мой погляд, лепш працаваць на сваёй дзялянцы. Тым больш, вопыту ў гэтай справе ў нас хапае, ды і работы на нашых аб'ектах і так вельмі шмат.

Што ж, меркаванне спецыяліста выглядае даволі слушным. Так што, як вынікае, асноўная задача гаструп сёння, мабыць, такая ж, як і пяць ці дзясяць гадоў таму: змяншаць выдаткі на рамонтны ўстаноў культуры раёна. Чым яны, натуральна, і займаюцца. А дадатковы рубель у скарбонку платных паслуг хай зарабляюць супрацоўнікі мясцовай сферы культуры: пасля рамонта, хай сабе і бягучага ды зробленага сіламі гаспадарчай групы, магчыма, для гэтага з'явіцца, што ні кажы, значна больш...

Non fiction

Далейшы тэкст пачатку 2000-х, школьнае сачыненне майго сына на тэму "Вялікая Айчынная вайна ў гісторыі маёй сям'і", я выпадкова знайшоў, разбіраючы старыя паперы. Не ведаю, што пісалі яго аднакласнікі, але ўпэўнены: нешта падобнае. Хіба што сэнсавыя акцэнты маглі быць расставлены крыху інакш. Сямейная хроніка, сцісла пераказаная, пры ўсёй канкрэтыцы даволі тыповая. Пра кожную беларускую сям'ю, якую закранула Вялікая Айчынная вайна, можна напісаць літаратурную эпопею і зняць шматсерыйны фільм. Таму перад тым, як прывесці свае рэфлексіі, прапаную ўвазе чытачоў падставу для маіх разваг.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

■ ■ ■ ■
"Паводле аповедаў маіх бацькоў у савецкі час Дзень Перамогі быў, бадай, адзіным святам, якое, маючы афіцыйны, дзяржаўны статус, адначасова было сапраўды народным. Яно ў літаральным сэнсе было заваявана крывёю, і словы са знакамітага марша пра тое, што "гэта свята са слязамі на вачах" не столькі мастацкі вобраз, як дакладнае вызначэнне. Вялікая Айчынная вайна так ці інакш закранула ці ні кожную сям'ю ў нашай краіне. Семі маіх бацькоў не выключэнне. Абодва мае дзядулі, Аляксандр Давыдавіч Касенка і Пётр Савельевіч Васілеўскі, ваявалі. Адною бабулі, Наталлі Арсенцьеўне Касенка, давялося стаць бежанкай. Некалькі ваенных гадоў яна правяла ў эвакуацыі ў Чувашы. Другая, Галіна Ануфрыеўна Васілеўская, трапіла пад акупацыю. Загінуў пры вызваленні Польшчы старэйшы брат Галіны Ануфрыеўны Віталь.

Prof-партфолія

На нядаўняй сустрэчы са сталічнай грамадскасцю вядомы музейлаг Аляксандр КАЛБАСКА правёў "музейную" ж парэль паміж Нобелеўскімі лаўрэатамі ў галіне літаратуры — беларускай Святланай Алексіевіч і пісьменнікам з Турцыі Арханам Памукам, чый раман "Музей цнатлівасці" ўжо атрымаў працяг у выглядзе... музея. Фактычна выступленне стала разгорнутай "рэплікай у адказ" праціхую рэвалюцыю ў сусветнай музейнай супольнасці, якая адбываецца цяпер.

Веданне сітуацыі ў нашай краіне знутры (больш за 10 гадоў Аляксандр Мікалаевіч быў дырэктарам Запаведніка музея-запаведніка), а таксама магчыма, бачыць яе звонку (20 гадоў выкладання дысцыплін музейлогіі, з якіх 12 гадоў — за мяжой) даюць яму як эксперту магчыма, са-

Уладзімір Ісанька. "Будзем памятаць".

Захаваць цяжка здабытае

Аляксандр Давыдавіч родам з Кубані. Вайскоўцам ён быць не збіраўся, марыў стаць доктарам. Нават скончыў у Краснадары адзін курс медыцынскага інстытута. Але незадоўга да вайны ён быў вымушаны спыніць вучобу, бо быў прызваны ў войска. Майго дзядулю адразу накіравалі на камандзірскія курсы. У чэрвені 1941 года ён лейтэнант-памежнік, які служыць у раёне Брэста. Дзядуля распавядаў, што многае з таго, што трапіла ў поле зроку памежнікаў, відавочна сведчыла, што рыхтуецца напад. Больш за тое, у памежнікаў меліся дакладныя звесткі пра дзень і час нямецкай атакі. Але быў загад "не рэагаваць на дзінфармацыю, не паддавацца на правакацыі".

Застава, дзе служыў дзядуля, была разгромлена ў першыя гадзіны нямецкага наступу. Памежнікі, якія за-

сталіся жывымі, ратаваліся як маглі. Самае страшнае было адчуваць у гэтай сітуацыі сваё бяссілле. Дзядуля распавядаў, што ён, малады хлопец, пасівеў, калі пабачыў, як немцы масцілі жывымі людзьмі, якіх прыгналі з бліжэйшай вёскі, дарогу праз балота для сваіх танкаў.

Прабіцца да сваіх праз лінію фронту дзядулю не ўдалося. У тыле захопнікаў, якія наступалі, аказалася шмат такіх як ён, акружэнцаў. Многія становіліся партызанамі. Думалі, на кароткі час: аказалася, на доўгія тры гады. Так было і ў майго дзядулі, які партызаніў да самага вызвалення Беларусі ў 1944 годзе. Аляксандр Давыдавіч быў некалькі разоў паранены. Яму нават хацелі нагу ампутаваць, але ён не даў. Нагу захаваў, але да скону крыху кульгаў. Увогуле дзядуля пра вайну рапавядаў мала. Толь-

кі калі моцна папрасіць, ды і тое нейкімі ўрыўкамі. Ён лічыў, што калі пра вайну ведаць усю праўду, дык згубіш веру і ў людзей, і ў Бога. Таму не абцяжарваў чужы розум сваім адмоўным досведам. Аляксандр Давыдавіч быў узнагароджаны некалькімі медалямі і ордэнам Баявога Чырвонага Сцяга, якім вельмі ганарыўся.

Пасля вайны дзядуля хацеў вярнуцца ў Краснадар, дзе яго чакала дзядучына. Але мусіў застацца ў Беларусі, падпарадкоўваючыся партыйнай дысцыпліне. З часам ён стаў журналістам, працаваў у "Гродзенскай праўдзе", сябраваў з Васілём Уладзіміравічам Быкавым, які таксама быў супрацоўнікам гэтай газеты.

Бабуля Наталля Арсенцьеўна кажа, што ў эвакуацыі было голадна і холадна. Каб выжыць, давялося прадаць усе рэчы, якія здолелі з са-

Музей будучыні ўжо... побач

Рэпліка ў адказ: што можа стаць працягам кнігі нобелеўскага лаўрэата?

аб'ёмнага бачання і паранальнай аналітыкі. І ўсё ж інтэрпрэтацыя ідэй Архана Памука на беларускай глебе ад Аляксандра Калбаскі — вельмі суб'ектыўная рэпліка. Урэшце, суб'ектыўнасць і аўтарства інтэрпрэтацыі — тое, чаго востра не стае айчынай музейнай сферы.

"Надакучылі музеі, якія спрабуюць распавесці гісторыю якой-небудзь супольнасці, арганізацыі, каманды, абшчыны, нацыі, дзяржавы, народа, фірмы альбо якога-небудзь прадмета, аб'екта. Мы стаміліся ад іх. І мы ўсё ўсведамляем, што гісторыі звычайных людзей будуць на-

шмат багацейшыя і важнейшыя, падораць нам больш радасці, чым гісторыя ўсіх народаў, разам узятых", — так сфармуляваў пачуцці многіх, узрушыўшы прафесійную супольнасць сваім музейным маніфестам XXI стагоддзя Архан Памук, сусветна вядомы раманіст, інтэлектуал, лаўрэат Нобелеўскай прэміі. Маніфест нядаўні, апублікаваны ў каталогу "Цнатлівасць прадметаў" у тым жа 2012 годзе, калі быў адкрыты музей, прысвечаны выдуманым героям і адначасова апісаны ў раманах. Вельмі дзёрзкі праект для кансерватыўнай па вызначэнні музейнай сфе-

ры. У сваёй "Рэпліцы ў адказ" Аляксандр Калбаска кажа: "Не ўсе ўсведомілі пакуль, што ідэі і практычныя дзеянні Архана Памука — гэта бомба. Таму, што яна запакавана ў вельмі прыстойную, вельмі прафесійна сканструяваную абалонку-музей, які пабудаваны на рэальных прадметах з выдуманай легендай".

Музей цнатлівасці быў адкрыты ў Стамбуле, родным горадзе лаўрэата. А ўжо праз два гады гэты прыватны музей, створаны пісьменнікам (а зусім не дыпламаваным спецыялістам-музейшчыкам!), атрымаў дыплом "Лепшы еўрапейскі музей

бою ўзяць. Распрадалі нават фотаздымкі з сямейнага альбома. А па вяртанні давалася адбудова вацца на папалішчах, усё пачынаць з нуля.

Другі мой дзед, Пётр Савельевіч, прайшоў вайну радавым. Ваюваў у Запаляр’і. Ён таксама пра вайну казаў мала. Мне запомніўся толькі ягоны аповед пра першую перажытую ім бамбёжку ды яшчэ пра тое, як у Мурманску сустракалі арктычныя канвоі саюзнікаў. У першы год вайны ён быў цяжка паранены. Пасля шпіталью быў прызнаны непрыгодным да стравой службы і далей быў журналістам фронтавой газеты. За вайну у Пятра Савельевіча медалі “За адвагу” і “За перамогу над Германіяй”. Ужо пасля вайны ў адну з гадавін Перамогі як ветэран ён быў узнагароджаны ордэнам Айчынай вайны.

Бабуля Галіна Ануфрыеўна згадвае акупаваны Мінск. Да самага з’яўлення немцаў у горадзе з рэпрадуктараў жыхароў угаворвалі не панікаваць, захоўваць спакой; запэўнівалі, што вораг будзе разбіты і адкінуты. Але людзі, адчуваючы нешта няладнае, збіралі рэчы, што маглі несці і рухаліся на ўсход. Немцы забілі калоны бежанцаў. Але “акуратна”, па збочынах. Дарогі ім самім былі патрэбныя для далейшага наступу. Недзе ў раёне сённяшняй акружнай дарогі бежанцаў, сярод якіх была і сям’я маёй бабулі, сустракалі салдаты ў форме Чырвонай Арміі і разварочвалі іх назад. Потым стала вядома, што гэта былі нямецкія дыверсанты. Бабуля кажа, як страшна было бачыць разбураную нямецкімі бомбамі цэнтральную вуліцу горада — Савецкую (цяпер — праспект Францыска Скарыны [Сачыненне, нагадаю, з пачатку 2000-х. — П.В.]). Яна глядзела на руіны, згадала колішнюю прыгажосць і плакала. Чалавек да ўсяго прызвычайваецца. Давалася прызвычайвацца жыць сярод руін. Потым — да акупантаў на вуліцах горада, потым — да шыбенкі.

Бабуля расказвае, што ў ваеннае ліхалецце ў людзях рэзка праяўляліся якасці, якія ў мірны час не надта кідаліся ў вочы. Ёта датычыць як станочных якасцяў, так і адмоўных. Хтосьці, каго да вайны лічылі прыстойным, сумленным чалавекам, нечакана добраахвотна ішоў на службу да

акупантаў. А нехта, у каго, нібыта, не было схільнасці да гераізму, выратоўваў іншых, рызкуючы жыццём.

Брат Галіны Ануфрыеўны Віталь адразу пасля вызвалення Беларусі быў прызваны ў Чырвоную Армію і пасля кароткачасовай падрыхтоўкі (ўсяго два тыдні) аказаўся на фронце. Акалічнасцяў яго смерці сям’я не ведае. У “Пахаронцы” напісана, што загінуў у баі і пахаваны з адданнем воінскіх ушанаванняў. Маці Віталь, мая прабабуля Марыя Адамаўна многія гады марыла з’ездзіць у Польшчу на магілу сына. Але здзейсніць гэтага не атрымалася.

У жыцці Галіны Ануфрыеўны вайна доўга давалася ў знакі не толькі балючымі ўспамінамі, але і мноствам праблем. Доўгія гады да людзей, што перажылі акупацыю, ставіліся насцярожана. Афіцыйна ім не адмаўлялі ў праве лічыцца савецкімі людзьмі. Але рэальна яны былі людзьмі “другога гатунку”. “Быў пад акупацыяй” — гэта як таўро. Амаль тое ж самае, як і “быў у палоне”. Так, пры ўступленні ў камсамол Галіне Ануфрыеўне задавалі пытанне: “Чаму вы засталіся жывой?”. Гэта гучыць абсурдна, асабліва калі браць да ўвагі, што ў 1941 годзе ёй было чатырнаццаць год. Але пыталіся абсалютна сур’ёзна. І ў адказ чакалі тлумачэння і пакаяння.

Пасля вайны людзі жылі бедна. Але многія, каму сёння за семдзесят, згадваюць гэты час як шчаслівы. Найперш, мабыць, таму, што яны былі маладымі. Ды яшчэ з той прычыны, што для шчасця хапала ўсведамлення, што ты жывы, хоць шматкроць мог загінуць. А яшчэ было пачуццё, што выжылі не паасобку, а ўсе разам. Калектывізм той пары быў рэальным, натуральным, за яго не трэба было агітаваць. У першыя пасляваенныя гады лічылася нармальным, што ўсёй камунальнай кватрай альбо ўсім дваром адзначалі дні нараджэння, вяселлі, іншыя святы, праводзілі ў апошні шлях. Асобна ў гэтым шэрагу вылучаўся Дзень Перамогі.

Ёта свята і сёння яднае людзей, што выжылі і перамаглі. Толькі раней іх яднала радасць, а цяпер настальгія”.

А цяпер скажу ад свайго імя. Я ведаю, што майго дзядулю вайна

застала ў Беластоку, і ён пехатою дабіраўся да Мінска, да сям’і, збіўшы да крыві ногі. Маю бабулю па бацькавай лініі немцы ледзь не расстралялі за адну толькі знешнасць, угледзеўшы ў ёй рысы, якія падаліся ім семіцкімі. А мая бабуля па лініі маці ў часе акупацыі магла б мець прывілеі “фольксдойчэ” (так у Рэйху называлі людзей з нямецкай крывёю за межамі Германіі), бо яе бацька, мой прадед, быў родам з Германіі — з Усходняй Прусіі. Але ёй нават у галаву не прыходзіла думка чагосьці прасіць у акупантаў. Рабіць гэта не дазвалялі ёй сумленне, чалавечая годнасць і пачуццё салідарнасці па бядзе са сваім асяроддзем — сваякамі і суседзямі. Дарэчы, у сям’і бабулі пад выгодам яе дачкі ўсю вайну жыла суседская дзядуля, чые бацькі загінулі ў Трасцянецкім.

Згаданае — не падборка канцэптуальных фактаў, а ўрыўкі з аповедаў старэйшых, якія мне чамусьці запомніліся. Маім дзедцам, мяркую, гэта яшчэ цікава, як сямейная хроніка і штрыхі да гісторыі краіны, грамадзянамі якой яны з’яўляюцца, а вось ці будзе яно патрэбна маім унукам, я не ўпэўнены. І справа не толькі ў часе ад згаданых падзей і што сыходзяць з жыцця іх удзельнікі і сведкі — а значыць, паводле логікі, памяць пра Вялікую Айчынную ўжо не будзе мець такога моцнага ўплыву на свядомасць беларусаў, як зараз. Праўда, памяць пра лёсавызначальныя для краіны падзеі цалкам знікнуць не можа. Нездарма ж французы дагэтуль ганарацца перамогай пад Аўстэрліцам, брытанцы — Трафальгарам і Ватэрлоо, а сербы дагэтуль смуткуюць з нагоды паражэння ад туркаў у Косаўскай бітве. Мы ж памятаем Грэнвальдскую перамогу 1410-га і 3 ліпеня 1944 года.

Я мяркую, што памяць пра Вялікую Айчынную будзе трансфармавацца і, магчыма, сыходзіць на перыферыю нашай свядомасці ў выніку... далейшага паліпшэння жыцця беларускага народа, набліжэння нашага жыццёвага ўзроўню да стандартаў самых развітых краін свету. Справа ў тым, што ў Савецкім Саюзе, з якога ўсе мы выйшлі, гонар за Перамогу, усведамленне вялікай гістарычнай місіі савецкага народа мусілі сярод іншых ідэ-

алагічных мэтаў ураўнаважыць, а яшчэ лепей — перакрыць уласцівы савецкаму чалавеку комплекс негатыўных пачуццяў, які ён меў, параўноўваючы свой дабрабыт з дабрабытам таго ж рабочага чалавека на Захадзе.

Сёння ў Беларусі іншая рэчаіснасць — з самаходамі-“інамаркамі” ў прыватным гаражы, з кватэрамі павышанай камфортнасці і катэджамі, адпачынкам на экзатычных выспах. Зразумела, гэта не ва ўсіх, але ж колькасць такіх людзей павялічваецца. Тым больш, менавіта яны, іх лад жыцця ўспрымаецца грамадствам як эталон. А гэта значыць, што беларус больш не камплексуе перад замежнікам, і няма яму патрэбы для самасцвярджэння нагадваць таму пра чырвоны сцяг над Рэйхстагам.

Ды з гэтай вайны беларусы выйшлі годнай, паўнаважнай нацыяй, і сёння памяць пра Вялікую Айчынную — стрыхань нашай нацыянальнай ідэі. Памятаеце, у славу тым фільме “Беларускі вакзал” адзін з герояў скардзіцца, што не мае сёння ў жыцці ясных арыенціраў і сумуе па ваеннай маладосці, калі ўсё было зразумела — “мы ў акопах, перад намі вораг, і наша справа правай”. Сёння ў такім стане не асобныя прадстаўнікі канкрэтнага пакалення, а краіны і народы. Памятаю са свайго дзяцінства (гэта 1960-я) выслоўе “Даўно вайны не было!” Гэтымі словамі людзі з пакалення фронтавікоў характарызавалі занадта, на іх думку, разняволеныя паводзіны моладзі (да якой належаў і я), якая пораху не нюхала, а фанабэрыю мае. А сёння ўжо я думаю, як у варунках мірнай разняволенасці не згубіць заваяванае крывёй на вайне пачуццё гонару за краіну, павалу да пакалення папярэднікаў. Захаваць часам бывае цяжэй, чым здабыць...

P. S.

Аўтар папрасіў праілюстраваць нататкі менавіта гэтай карцінай, што друкавалася летась на нашых старонках з нагоды выставы, прысвечанай юбілею Перамогі. Ён лічыць, што вобразным ладам яна адпавядае ўспамінам ягонай маці пра тое, як 3 ліпеня Мінск сустракаў вызваліцеляў, як сама яна несла кветкі чырвоармейцам.

Дзяжурны па нумары

Чаму #ГросНаш спрацавала

Сёлетні Міжнародны конкурс выканаўцаў эстраднай песні “Славянскі базар у Віцебску” сапраўды хацелася глядзець. І заўзець за беларускага ўдзельніка Аляксея Гроса. Я, напрыклад, упершыню ў жыцці тры дні глядзеў гэты конкурс менавіта, каб скласці ўражанне пра Аляксея, яго канкурэнтаў і агульны ўзровень спаборніцтва. І мой, і, мяркую, многіх іншых інтарэс звязаны з прафесійным падыходам да працоўвання артыста, элементамі тактыкі якога варта скарыстацца многім падзеяўтваральным установам сферы культуры.

Сяргей ТРАФІЛАЎ

Каманда Гроса ахапіла ўсе магчымыя кірункі ўзаемадзеяння з аўдыторыяй. Да тэлебачання, якое і праз дзённікі падрыхтоўкі да фестывалю, і праз разнастайныя праграмы “праваляў” канкурсантаў, лічы, месяцаў чатырох, далучыліся радыё, прэса і, галоўнае, інтэрнэт. Адносна радыё разгадка простая: на конкурс, нарэшце, трапіў выканаўца з фарматнага “пула” (і дастаткова вядомы, пазнавальны) для айчынага FM-эфіру. Дык чаму ж яго не падтрымаць? Прэса сёлета была больш актыўнай, чым у выпадку з папярэднімі гадамі, калі з беларускім канкурэнтам рабілі хіба фармальнае інтэрв’ю напярэдадні віцебскага фестывалю. (Галоўнае ж колькасць строяў расійскай зоркі Алы Пугачовай падлічыць ці нешта, скажам, пра такіх “герояў нашага часу”, як Баскаў ці Кіркораў, пару радкоў з фота паставіць, ці не так, калегі?) Што да інтэрнэту, дык гэта ўзор таго, што мае быць у арсенале піяршыка сучаснага артыста (прывітанне непасрэдна датычнаму да гэтага ўсяго Сяргею Андрыянаву): актыўныя акаўнты ва ўсіх сацыяльных сетках, хэштэг #ГросНаш пад усімі публікацыямі ў іх, падрыхтаваныя загадзя якасныя — з варыянтамі — фотасэты, шмат беларускай мовы, не самыя затратныя, але паўнаважныя кліпы. Была і мэтанакіраваная праца з тэмай вышыванкі. Нават за скандальную жаночую (?) кашулю ў кліпе, якую не “затроліў” хіба лянiвы, стаўлю плюс. Спрацавала, падавалася б, негатыўная сітуацыя на карысць Гроса, якога падтрымалі менавіта за адданасць нацыянальным сімвалам і прадстаўнікі, скажам так, прасунутай і дасведчанай у тэме моладзі, дастаткова скептычнай да такіх падзей, як “Славянскі базар...”.

А яшчэ адзначу адкрытасць артыста і яго менеджменту да кантактаў. З “Культурай” ён паехаў у “Экспрэс-тур...” у родны Салігорск, іншыя медыя прапаноўвалі Аляксею свае авантурныя ідэі. А быў жа яшчэ выбар песні, да якога мог далучыцца кожны (хаця, на маю думку, гэтым этапу не хапіла дастатковай круткі), генеалагічнае дрэва ўсё той жа Алы Пугачовай, вобраз вялікага князя Міндоўга ў прома-прадукцыі, сустрэча з Валерыем Дайнэка з “Беларускіх песняроў”, першым выканаўцам песні “Ой, дожджык ідзе...” — “нацыянальнага хіта”, вылучанага для конкурсу, з украінкай Ані Лорак, рэспекты іншых музыкантаў. І ўсё тое з фота, відэаматэрыяламі ў рэжыме рэальнага часу. Той, хто быў падпісаны на яго старонкі, падаецца, адчуваў сябе часткай каманды Гроса.

Усё гэта — падрыхтоўка да спаборніцтва на фестывалі, які мы лічым цэнтральным, асноўным, наймаштабным у нашай культурнай практыцы. І такі падыход, у ідэале, патрэбен маладым артыстам наогул, на якіх робім стаўку ў любым жанры музыкі, мастацтва ў прынцыпе. Калі налета “градус” знізіцца, будзе крыўдна і проста несур’ёзна адносна развіцця самога форуму і вартасці яго.

Я не магу сябе прылічыць да гарачых прыхільнікаў творчасці Аляксея Гроса, не магу сказаць, што ён роўна, на маю думку, выступіў на конкурсе “Віцебск-2016”, не цалкам пагаджаюся і з ягонымі трактоўкамі выкананых рэчаў. Але тое, што #ГросНаш, з гэтай кампаніі я дакладна для сябе ўсвядоміў.

2014 года”. Дык чаму гісторыя каханна прыватных асобаў, 35-гадовага Кемалі і 18-гадовай Фюсун, апісаная ў рамане, імгненна стала звышпапулярным месцам музейнага паломніцтва, у тым ліку міжнароднага? Не героі і не зоркі, не вучні школы Хогвартс і нават не “катастрофы чалавечага цела”, а тыя самыя “звычайныя людзі”, галасы якіх зрабілі чутымі ў сваіх кнігах і Святлана Алексіевіч — вось да каго павінны быць звернутыя і пра каго павінны распавядаць музеі XXI стагоддзя.

— **Аляксандр Мікалаевіч, сярод фармальных нагодаў прамовіць “рэпліку” цяпер — і ваша 60-годдзе, што адзначылі ў ліпені. Як сведчыць гісторыя музейнай справы, гэта век росквіту музейнага работніка ў прафесійным плане. І ўсё ж: чаму агучылі пазіцыю менавіта цяпер, і ў чым “бомба” Памука?**

— Каталізатарам “Рэплікі ў адказ” паслужыла велізарная падзея: Святлана Алексіевіч атрымала Нобелеўскую прэмію, Беларусь “прагучала” па ўсім свеце. І для мяне паралель стала завершанай. “Бомба” Архана Памука не толькі ў тым, што ён абыходзіцца з сапраўднымі музейнымі

Аляксандр Калбаска ў вобразе дзядзькі Антона відае экскурсію па Віленскае паводле раздзела “Дзядзька ў Вілыні” пазмы Яківа Коласа “Новая зямля”.

мі прадметамі як цыркач: гуляе з імі так, што любыя класічныя нормы ўліку і захавання фондаў перастаюць дзейнічаць, страчваюць сэнс. Магчыма, многія супрацоўнікі фондавых аддзелаў музеяў цяпер задаюць пытанне: як пасля гэтага працаваць? Але сапраўдна “бомбавае” ў ягоных грандыёзных мастацкіх акцыях — пытанне Пілата: што ёсць праўда — што ёсць сапраўднасць прадмета? Што ёсць насамрэч каштоўнае ў гісторыі? І ягоны адказ радыкальны: толькі Каханне. І развагі пра тое, як яго зберагчы. Астатняе сімуляжр, муляж. Па сутнасці, пра тое ж сведчаць героі

кніг Алексіевіч, і “балючыя” тэмы — толькі сродак, які дазваляе раскрыць праўду.

— **Як вы ўяўляеце магчымы музей паводле яе твораў?**

— Я паспрабаваў паглядзець на кнігі Святланы Аляксандраўны вачыма ўмоўнага “галоўнага захавальніка” як на ўмоўны музей з вялікай колькасцю апісаных экспанатаў — успамінаў-дакументаў. Так, фармальна гэта пакуль толькі кнігі. Але яны сапраўды ўжо з’яўляюцца сховішчам, хай і віртуальным, шмат якіх рэчаў. Працягам кніг Святланы Алексіевіч мог бы з’явіцца музей “Чырвонага чалавека”, як наступны натуральны крок. Ён мог бы стаць не запаведнікам монстраў, як парк савецкай скульптуры ў Літве, а рэальным музеем простых рэчаў, сведак цэлай цывілізацыі, апошнія сляды якой імкліва знікаюць цяпер на нашых вачах. На партале Tut.by ёсць праект “Савецкая Атлантада”, і гэта паказальна, як адна са спробаў захавання. Гэтую ідэю захавання дэкларуе фільм Памука “Цнатлівасць памяці” на прыкладзе герояў рамана-музея ды спадчыны Стамбула і завяршае чатырохчасткавую манументальную акцыю (раман + музей + каталог + фільм).

Чарговым героем інтэрв'ю-«серыяла», у якім мы прадстаўляем вам людзей, што некалі змянілі адзін род заняткаў у беларускай культуры на іншы, сёння стане Аляксандр ГОСЦЕЎ — генеральны дырэктар Гомельскага палацава-паркавага ансамбля. Кіраўнік з выгляду строгі, але ў асобе ды гаворцы яго не-не ды прамільгнуць рысы і інтанацыі таго самага Саныча — у канцы 1990-х — пачатку 2000-х лідара айчызнага рэп-гурта нумар адзін «Гарадская туга». (Або нумар два: суперніцтва з мінскім калектывам «Нестандартны варыянт» за верхнюю прыступку рэп-п'едэстала калісці мела.)

Алег КЛИМАЎ,
Мінск — Гомель — Мінск
Фрыстайл

У кабінце з крэсла ўзімаецца ўладар дум рэп-калення стыку стагоддзяў. Мужчына ў касцюме, але без галыштка. Без яго быў і я. Значыць, гутарка прадугледжвала высокую ступень шчырасці. Так і адбылося...

— **Пачну з пытання, якое, напэўна, вам даўно не задавалі: чаму гурт назваў «Гарадская туга»?**

— Паводле трэку 1996 года тады ўжо, напэўна, расійскага гурта «Bad Balance». Гэта кампазіцыя адлюстравала стан постсавецкага грамадства знакамітых, хутчэй, сумна, 1990-х, але ў ёй адчуваўся і дух свабоды. Яна і заахоціла сур'ёзна заняцца хіп-хопам: стварыць свой пастаянны калектыў, выступаць, запісваць песні ды альбомы.

— **А я чамусьці думаў, што назва мела дачыненне да вашага роднага Гомеля. Маўляў, тужлівым ён тады быў...**

— Не, не. І цяпер у ім не сумна.

— **А рэп?**

— Гомельскі? Ці тужлівы ён сёння? Шчыра кажучы, я не адсочваю, што ў ім адбываецца. Што для мяне быў рэп у 1990-х — 2000-х? Я ім жыў. Усе сілы ды ўсё свой час аддаваў яму. Але я займаўся не проста рэпам, а ўсёй хіп-хоп-культурай, маю на ўвазе яшчэ графіці ды брэйк-данс. «Гарадская туга», па сутнасці, была стваральнікам хіп-хоп-арганізацыі, якая аб'ядноўвала асноўную масу гомельскіх хіп-хопераў стыку стагоддзяў. Яна праводзіла вечарыны, асобныя канцэрты беларускіх ды замежных выканаўцаў, штогадовыя рэп-, графіці- ды брэйк-данс-фэсты — значэння і мясцовага, і міжнароднага. Нашы артысты выязджалі з выступамі за мяжу.

— **3 «металістамі», натуральна, сутычкі ў хіп-хопераў былі. Гомель жа і да гэтага часу не склаў з сябе паўнамоцтвы сталіцы беларускай «цяжкой» музыкі...**

— Спачатку даводзілася сапраўды няпроста. Вельмі ўжо жорсткіх канфліктаў не здаралася, але глядзелі яны на нас канкрэтна коса. Можна,

— Дарэчы, вось: адкуль ува мне ўсё ўзялося — здольнасць да напісання розных тэкстаў, умненне рыфмаваць, уяўленне. Памятаецца, раней у школах пісалі пераказ (не ведаю, як цяпер)? І я напісаў, як запомніў, тое, што нам прачытаў настаўнік, і яшчэ дадаў ад сябе — развіў тэму (прычым фінал у мяне выйшаў іншы). І вось так замест пераказу атрымалася сачыненне, за што мне, вядома, паставілі «тройку», бо я парушыў фармат задання. Праўда, пры гэтым пахвалілі.

— **Куды паступілі пасля школы?**

— У 9-м класе (тады была 11-годка) да нас у школу сталі наведвацца прадстаўнікі розных навучальных устаноў, агітуючы паступаць да іх. Так

адказваў я. Аказваў гадоў 7-8, паралельна завочна вучыўся ў Беларускаму дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў па спецыяльнасці «менеджмент сацыяльна-культурнай сферы». (Між іншым, у пару маёй дзейнасці ў ГЦК яго дырэктарам быў Алег Рыжкоў, цяпер дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь.) І, шчыра кажучы, у нейкі момант «наеўся». А тут паступіла новая прапанова — пасада намесніка дырэктара Гомельскай абласной філармоніі. Такі «рост» мне здаўся цікавым і я пагадзіўся. І вось там спецыяльнасць «інжынер-электрык» мне спатрэбілася, бо я займаўся ўсімі тэхнічнымі нюансамі. Недзе гады праз тры, у 2011-м, — новы выклік: трэба

— Палацава-паркавы, так. Атрымалася, што ў 2013 годзе ў ансамбля, напэўна, з паўгода не было дырэктара. Усё шукалі, шукалі. І знайшлі. Пагадзіўся адразу, хоць маштабам новай працы не ўяўляў, разлічваў на тое, што вопыт адміністрацыйнай, гаспадарчай, арганізацыйнай дзейнасці ў мяне вялікі, чаму б і не, у рэшце рэшт?

— **А вопыт знаўцы беларускай гісторыі, краязнаўцы быў?**

— Вы ў самую кропку патрапілі. Не было! Ведаючы, што мяне, хутчэй за ўсё, на пасаду зацвердзяць, я і заняўся ліквідацыяй белых плямаў у сваёй адукацыі, звязаных з гісторыяй Беларусі, канкрэтна Гомельшчыны, дакладней — з усім тым, што мела дачыненне да Румянцавых і Паскевічаў. Зараз ва ўсім гэтым адчуваю сябе дастаткова ўпэўнена, больш за тое, пайшоў яшчэ далей у глыб стагоддзяў, што тычыцца самога палаца ды персанажаў, завязаных на ім, — у нейкія пабочныя напрамкі ды адгалінаванні.

Зваротнай дарогі... няма?

— **Даўно ў руках трывалі мікрафон, як рэп-выканаўца?**

— Як сольны выканаўца — не так даўно: запісаў спартыўную песню свайго аўтарства разам з Максам Лорэнсам ды Сяргеем Старасценкам, вядомым праекце «Матрыкс».

— **А ў складзе «Гарадской тугі»?**

— Гурт ужо гады тры не рэпечіруе і, адпаведна, не выступае. Пакуль нам няма чаго прапанаваць слухачу, мы ж не папса, з якой перыядычна «змагаліся» ў сваіх тэкстах, якая можа вагонамі выдаваць песні ні пра што. Мы ж чыталі пра тое, што, як нам здавалася, па-сапраўднаму хваліла людзей, закраналі нейкія праблемы, неслі, калі хочаце, нейкія непустыя ідэі. Напэўна, гурт скажаў усё, што хацеў і мог.

— **Ваша прызначэнне на пасаду генеральнага дырэктара Гомельскага палацава-паркавага ансамбля ў свой час выклікала неадназначную рэакцыю ў горадзе, ды нават у краіне, хоць бы ў асяроддзі спецыялістаў...**

— Так. Былі артыкулы ў газетах. Былі каментарыі ў інтэрнэце. Хто гэта, што гэта? О, жах, былы рэпер у шырокіх штанах... І працоўны калектыў ансамбля прыняў мяне з насцярожанасцю, гэта дакладна.

— **Кранала тое?**

— Перажываў, хлусіць не буду. Трэба было даказаць, што я прыйшоў на сваё месца.

— **Даказалі, як лічыце?**

— Пакуль так. Што будзе далей — паглядзім...

— **Так, жыццё — штука... дзіўная... Ці не выключаче зваротны шлях?**

— У рэп-музыканты?.. Заракацца ні ад чаго не буду... Так, жыццё — штука дзіўная... **К**

Што ён зрабіў акрамя хіп-хопа

Як Саныч сказаў усё, што мог і хацеў у рэпе, і занурўся ў гісторыю як дырэктар музея

рэўнасць нейкая была, што ў агульную нефармальную культуру горада ўліваецца новая плынь. Раздражненне прысутнічала, маўляў, вось яны такія ўсе з сябе сапраўдныя, усе ў скуры ды ланцугах, з доўгімі валасамі, а тут нейкія незразумелыя асобы ў шырокіх штанах, з бумбоксамі на плячах.

— **Дык чаму ж з «Гарадской тугі» не выйшаў прадфэсійны калектыў?**

— Жаданне такое, прынамсі, мелася. Чаму?.. На нейкім этапе існавання гурта мы зразумелі, што адной Беларусі нам ужо мала, і трэба рухацца са сваёй творчасцю за яе межы. Рыўкі былі, ды не было стабільнасці, усё неяк фрагментарна адбывалася. грошы патрабаваліся, моцны менеджмент, «рука», калі хочаце. А нічога гэтага не было, і не відаць было, як, адкуль усё гэта з'явіцца. А ўпірацца мы не сталі, тузацца не сталі. Вінаватыя самі — не хапіла сілы...

Раз — прыступка, два — прыступка...

— **Якім вучнем быў у школе Саша Госцеў?**

— Усё неяк у мяне хвалімі ішло. То перыяды, калі вучыўся добра, то — калі не вельмі, класа з сёмага. Як кажуць, трапіў пад уплыў дрэннай кампаніі, потым, пераехаўшы ў іншы раён горада, кампанія змянілася на больш пазітыўную. Людзі ў ёй імкнуліся да нечага асэнсаванага, важнага для іх, не імгненнага, нават творчага.

— **Гэта значыць, калісці хуліганіць усё ж даводзілася?**

— Не, першая кампанія была не настолькі... крмінальнай, скажам так. Я сваю энергію выдаткоўваў на заняткі спортам — у якія толькі секцыі ні хадзіў: каратэ, футбол, хакей, лыжы, конны, водны спорт.

— **Але схільнасці да гуманітарных прадметаў былі?**

я пайшоў у вучылішча машынабудавання. У адрозненне ад тэхнікума такога ж профілю, у вучылішчы экзамены здаваць не патрабавалася, там толькі праходзіла сумоё. Але, адвучыўшыся 3 гады на «выдатна», можна было перайсці ў тым жа вучылішчы на нешта кшталту гадавога курсу павышэння кваліфікацыі. І пасля ўжо 4 гадоў навучання я выйшаў быццам скончыўшы тэхнікум.

— **Далейшая дилема — ісці працаваць па спецыяльнасці альбо атрымаць вышэйшую адукацыю?**

— Усё дакладна. У годзе 1995 — 1996

м... я паступіў у Гомельскі дзяржаўны тэхнічны інстытут імя Сухого (у 1998-м яго пераўтварылі ва ўніверсітэт) на тую ж, урэшце, спецыяльнасць — пасля вучылішча я стаў тэхнікам-электрыкам, тут павінен быў вывучыцца на інжынера-электрыка, што праз 5 гадоў і адбылося. Вучо-бу сумяшчаў з творчасцю — спяўша дзі-дэжэ на дыска-тах у ВНУ. Паступова пачалі на іх з сябрамі чытаць нешта сваё, што выклікала пэўны поспех у публіцы, і ў 1997 годзе нарадзілася «Гарадская туга».

Бліжэй да канца навучання мы якраз і стварылі той самы хіп-хоп-гурток у Гарадскім цэнтры культуры. Мне неаднаразова прапаноўвалі пасля заканчэння ВНУ пайсці працаваць у ГЦК, што я, урэшце рэшт, і зрабіў, стаўшы кіраўніком творчага калектыву, займаючыся арганізацыяй гомельскага хіп-хоп-руху. А праз нейкі час на мяне леглі абавязкі і галоўнага адміністратара цэнтры: за ўсе мерапрыемствы, якія праводзіў ён,

«Гарадская туга» пачатку 2000-х (Аляксандр Госцеў на фота ўнізе): што далей?..

было «ўзімаць» перададзены «Гомельдрэвам» гораду Дом культуры, які пасля рэарганізацыі стаў Палацам ды атрымаў назву «Беліцкі». І ў якасці дырэктара я яго і «ўзімаў».

— **«Узімаў»?**

— Зайдзіце сёння ў яго ды паглядзіце.

— **Мне няма з чым будзе параўнаць, я ж у ранейшым ДК не быў...**

— Сам замаўляў пячатку, афармляў пасведчанне, адкрываў рахунак у банку, набіраў адміністрацыю, запрашаў ды ствараў новыя творчыя калектывы. Да таго ж, трэба было захаваць старыя, базавыя, каб яны не разбегліся. Абнаўляліся абсталяванне, апаратура, матэрыяльна-тэхнічная база ў цэлым. Як вынік — прыйшлі новыя поспехі, іх заўважылі, чаму пацярджэннем сталі і атрыманыя нашымі калектывамі званні, і істотнае падвышэнне заробтнай платы работнікаў Палаца.

— **Зразумела. І, нарэшце...**

Каб ведаць, што адна і тая ж зямля ў розныя гады мае розную ўрадлівасць, не абавязкова быць спецыялістам у галіне сельскай гаспадаркі. Бо, калі хочаш ад глебы нешта мець, трэба яшчэ дадаць сваю руплівасць. Аднак усе намаганні могуць не прынесці жаданага выніку праз неспрыяльнае надвор'е. А яшчэ здараецца, што ўрадлівыя грады ператвараюць у газон з меркаванняў прагматычных: ураджай не апраўдвае ўкладзеных высілкаў і сродкаў. Навучальны працэс мае пэўнае падабенства з сітуацыяй, якую я абмаляваў вышэй.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Кадрывы і матэрыяльны патэнцыял навучальнай установы, а таксама яе традыцыі можна параўнаць з урадлівай глебай, укаранёнасць у якую дае плён толькі пры руплівасці вучня і настаўніка. Спрыяльнае надвор'е — гэта гарантаваная дзяржаўная падтрымка вучылішча, універсітэта, акадэміі. Але усё гэта можа і не спрацаваць ці спрацаваць не надта эфектыўна, калі да гэтага не надацца важныя вонкавыя чынікі — усведамленне грамадой актуальнасці ведаў і запатрабаванасці кваліфікацыі, якія тыя навучальныя установы даюць сваім выпускнікам. На практыцы гэта азначае для выпускніка адсутнасць вартай перспектывы, што, у сваю чаргу, пэўным чынам адаб'еца на навучальным працэсе.

Я не адзін год назіраю за абаронаю дыпломных работ на двух факультэтах БДТМ/БДАМ: дызайну і дэкарэтыўна-прыкладнага мастацтва, а таксама — мастацкага. На маю думку, у кожнай такой

(Заканчэнне.

Пачатак на старонцы 1.)

Карціна «Апошняя дата» Аляксандры Маркавай выглядае спачатку гэтаксама максімальна проста. Яна цалкам складаецца з фрагментаў сінхронных інтэрв'ю, на першы погляд, абсалютна розных людзей: народнага мастака Беларусі, скульптара Івана Міско, святара Беларускай праваслаўнай царквы, а таксама рабочага, які ўсталёўвае надмагільныя помнікі. Паступова ў фільме не толькі падымаецца важная для ўсіх тэма — сыход з жыцця блізкага чалавека, але і раскрываюцца персанальныя драмы кожнага з герояў. Зусім нечакана каротка, 28 хвілін, заснаваная выключна на інтэрв'ю стужка набывае эмацыянальную глыбіню і філасофскае гучанне. Можна толькі захапіцца талентам і адвагай маладога аўтара, якая ўзялася за вельмі цяжкі і адказны аповед, зьяясняючы яго цітрамі «Усім, хто смуткуе, прысвячаецца».

Няпростыя ў эмацыянальным плане тэмы — адметная рыса фільмаў выпускнікоў БДАМ гэтага года. Аўта-

Ігар Гамянюк. "Паралелі". Пано для басейна.

Сунь Чай (КНР). "Танец".

Максім Макаравіч. "Парад планет" (фрагменты).

імпрэзе можна вылучыць работу, якая сваёй формай і зместам відавочна адлюстроўвае існы стан мастацтва і верагодны напрамак ягонага развіцця ў блізкай перспектыве. Такія творы на доўга запамінаюцца. Прычым, я разумею, што якасныя ацэнкі ды і сам адбор у дадзеным выпадку маюць характар суб'ектыўны.

У 1975 годзе я, студэнт БДТМІ, быў вельмі ўражаны дыпломнай работай графіка Сяргея Халамава "Спорт". Экспрэсіўная, я сказаў бы — калючая, манера аўтара выразна выбівалася з уласцівай таму часу стылёвай плыні. А змест тычыўся не стадыёнаў, а жыцця. Вось вялікі натоўп кідаецца да нейкай фантамнай мэты, дасягаюць жа фінішу стомлены адзінкі. Працэс адбываецца на вачах гледачоў, што не хаваюць эмоцый, і судзіць, цалкам эмоцый пазбаўленых. Апошні аркуш серыі называўся "Эстафета": усё паўтарыцца зноў, па тым жа сцэнарыі...

1976 год. Ілюстрацыямі да "Пінскай шляхты" абараняецца графік Уладзімір Савіч. На маю думку, гэта і па сёння лепшая графічная інтэрпрэтацыя літаратурных вобразаў Дуніна-Марцінкевіча і адзін з каштоўнейшых твораў так званай "этнаграфічнай" плыні ў нашым мастацтве.

1978 год. Дыпломная работа скульптара Святланы

Што можа грамадства?

Гарбуновай "Сымон Будны". Усталяваны ў Нясвіжы як помнік рэфарматару-асветніку, гэты твор — класіка нашай манументальнай скульптуры.

1987 год. Валерыя Янушкевіч прадстаўляе на абарону натуральнага памеру рабочую мадэль помніка Адаму Міцкевічу. Сёння помнік упрыгожвае Навагрудак. Магу сцвярджаць, што ён, як мінімум, не горшы за тыя помнікі пэту, што стаяць у Львове, Варшаве, Парыжы, а з нядаўняга часу — і ў Мінску. Гэта таксама ўжо класіка. Тады ж Сяргей Логвін прадставіў на абарону дыплама помнік расстраляным акупантамі ваеннапалонным. Усталяваны ў Мінску на скрыжаванні вуліц Якуба Коласа і Калініна.

1990 год. Манументаліст Алесь Пушкін зрабіў роспіс "Парнат" у фае актавай залы Рэспубліканскай школы-інтэрната па музыцы і выяўленчым мастацтве. Вядомы маскоўскі мастак, які быў на той абароне старшынёй Дзяржаўнай камісіі, сказаў, што каб гэтай работай, якую зрабіў адзін чалавек, абараняўся цэлы курс, усе атрымалі б найвышэйшую адзнаку. Маскоўскі мэтр па-

віншаваў Беларусь "з нараджэннем вялікага мастака".

1992 год. Акадэмію заканчвае графік Юрый Якавенка. У ягонай дыпломнай рабоце "Архіпелаг" ужо выявіліся рысы непаўторнага стылю і арыгінальнага мыслення — чыннікі, што прынеслі аўтару славу далёка за межамі нашай краіны.

1997 год. Мастак-манументаліст Ларыса Макатун, дыпломная работа — пано "Дзяцінства Еўропы": арыгінальная, псіхалагічная глыбокая трактоўка антычнага міфа пра выкраданне Еўропы. Наяўнасьць псіхалагізму ў манументальным творы — з'ява рэдкая.

2001 год. Графік Алена Каламіец абараняецца серыяй аркушаў "Радзівілы". Гэты твор на той момант стаўся візуалізацыяй грамадскай думкі пра неабходнасць вяртання ў беларускі гістарычны кантэкст сацыяльнай эліты, выбітнымі прадстаўнікамі якой з'яўляюцца Радзівілы.

...Я згадваю абароны дыпломных работ, на якіх прысутнічаў, і творы, якія бачыў на свае вочы. А згадаў я гэтую даўніну з тае прычыны, што ўжо працяглы час абарона мастацкага факультэта не пакідае ў мяне такіх ярскі-

вых ўражанняў. Прытым, што якасць адукацыі не пагоршылася, а новае пакаленне выкладчыкаў акадэміі — гэта асобы з багатым досведам, творча актыўныя. Досыць высокі быў прафесійны ўзровень работ і на сёлетняй абароне. Няма падстаў сумнявацца ў таленце і інтэлекце выпускнікоў. Але ж чамусьці пабачанае мяне не зачпала ні тэмамі, ні сюжэтамі, ні вобразнымі ладамі.

А калі я параўноўваю, скажам, згаданыя вышэй дыпламы Гарбуновай, Логвіна, Янушкевіча з сёлетнімі кваліфікацыйнымі работамі скульптараў, мне падаецца, што вялікая эпоха адышла ў нябыт. А тое, што прыйшло ёй на змену, не мае пакуль уцямнага вызначэння. Зрэшты, пра іншыя творчыя спецыялізацыі гэтай абароны можна сказаць нешта падобнае. Змяніўся, здрабнеў маштаб "манументалкі", ад тэм грамадскага гучання адышоў жывапіс. Па-ранейшаму высока трымае планку графіка, але ў асноўным за кошт тэхнічнага патэнцыялу.

Атрымліваецца, што і глеба ўрадлівая, і садоўнікі руплівыя, а вынік не той, на які можна было б пры гэтых чынніках разлічваць. У дып-

ломных работах сёлетніх выпускнікоў мастацкага факультэта адсутнічае сацыяльны маштаб і псіхалагічная глыбіня, уласцівыя творчасці пакалення, якое колісь у той акадэміі вучылася, а сёння працуе ў ёй выкладчыкамі. Чаму ж у адной alma mater такія розныя дзеці?

Я бачу прычыну гэтай з'явы ў вонкавых варунках, у тым, што адбываецца не ў самім мастацтве, а вакол яго. Сёння, калі ў грамадстве пануе практыцызм і функцыянальнасць, у сферы эстэтыкі рэй вядзе дызайн. Мастацтва ж выяўленчае, якое, скажам так, абслугоўвае на чалавечым узроўні пачуцці, а на сацыяльным — ідэалогію, адсунута на перыферыю. Калі на першых курсах у студэнта мастацкага факультэта яшчэ захоўваецца рамантычнае ўяўленне пра будучую прафесію, дык бліжэй да дыплама ён ужо мае даволі аб'ектыўнае ўяўленне пра рэчаіснасць, з якой сутыкнецца пасля заканчэння ВНУ. І верагодна, што ў рэчаіснасці гэтай ён будзе працаваць не на дзяржаву і грамадства, а на прыватнага замоўцу. Альбо ўвогуле працы па спецыяльнасці не будзе мець. Гэта ж нездарма апошнім часам на

аддзяленні манументальна-дэкаратыўнага мастацтва выпускнікі абараняюцца аздобаю інтэр'ераў прыватнага жылля ці офіса, якому мастацкае палатно мусіць паводле жадання замоўцу адпавядаць. Так што сёння маем у выяўленчым мастацтве іншы маштаб, духоўны і фізічны.

А калі так, дык чаго замарочвацца праектамі, кштальту тых, пра якія сказана ў першай частцы нататак; рабіць тое, на што няма ні замоўцы, ні пакупніка? Лепей засяродзіцца на чымсьці відавочна ліквідным. Не будзем, так бы мовіць, гарад гарадзіць, з якім клопату не абярэцца, а зладзім раўнюсенькі газон. І зменіцца сітуацыя ў лепшы бок, у сэнсе — вернецца да сацыяльных стандартаў і манументальнага маштабу, які быў у нашай нядаўняй гісторыі, калі патрэбу ў гэтым адчуе грамада, а замовіць дзяржава. Ну, а пакуль акадэмія мае клопат не згубіць высокія стандарты навучання ва ўмовах зніжэння эстэтычных запытаў грамадства. З іншага боку, акадэмія — дастаткова аўтарытэтная ўстанова, зольная станюча ўплываць на грамадства і дапамагчы дзяржаве вызначыць культурныя прыярытэты.

Кадр з фільма "Акно".

Кадр з фільма "Апошняя дата".

ры-дэбютанты бяруцца за складаныя рэчы і часцяком вырашаюць іх больш удала за вопытных кінематографістаў. Адзіны ігравы сярод дыпламаў сёлета — фільм "Акно" Алены Ясінскай — распавядае гісторыю пра сілу чалавечага спачування. Кароткаметражная карціна, у якой здымаліся прафесійныя актёры, мае ўсе прыкметы паспяховага кіно — атмасферу, драматургію, выразна акрэсленую ідэю. У аўтараў (над сцэнарыем працавалі Вікторыя Федарыначык, Алена Ясінская, Улад Кахановіч) атрымалася падабраць цікавы актёрскі ансамбль, удалай можна назваць апэратарскую працу Улада Пыхціна. Пасля пра-

Пачынаецца ўсё з дэбюту

гляду "Акна" само сабой адпадае пытанне, адкуль нацыянальнаму кіно шукаць кадры для стварэння мастацкіх стужак.

Традыцыйнай папулярнасцю ў рэжысёраў-выпускнікоў карыстаюцца фільмы-партрэты. У замалёўцы Кацярыны Трыфанавай-Вішнеўскай распавядаецца пра чалавекка з так званым "моцным характарам". Герой фільма калісьці атрымаў сур'ёзную траўму, але здолеў вярнуцца да паўнацэннага жыцця, завесці сям'ю. Менш удалай атрымалася замалёўка пра калектыв сучаснай харэагра-

фіі, якую зрабіў Петр Смірноў. "Прыгажосць берагоў тваіх" цікавая вельмі якаснай апэратарскай работай і мантажом самога аўтара, але для 28 хвілін у фільма слабаватая драматургія, мала дынамікі, што выглядае парадаксальна ў аповедзе пра танцавальны калектыв.

Занадта простым і немудрагелістым на фоне астатніх карцін выглядае партрэт-падарожжа ў мінулае сваёй сям'і Ільі Мрочкі. Сам прыём, калі аўтар публікуе на экране прыватныя моманты свайго жыцця, зусім не новы і актыўна выкарыстоўваецца

Кадр з фільма "Орша... Мінск... Орша..."

ў дакументалістыцы, але ў дадзеным выпадку рэжысёр-выпускнік надаў асноўную ўвагу ўласнаму закадраваму маналогу, што пазбавіла яго працу львінай долі відовіш-

чнасці. Куды больш удалым атрымаўся тэлевізійны нарыс Аляксандры Шапарвай пра беларускую праграму вядомага тэатральнага фестывалю "ТэАрт". Аўтар

здолела сумясціць інтэрв'ю ўдзельнікаў і арганізатараў фестывалю, кадры з яго пляцовак, дзякуючы чаму яе праца атрымалася пазнавальнай, ды займальнай адначасова.

У цэлым, узроўню работ выпускнікоў вярта пазаўздросціць — ён відавочна вышэйшы, чым у мінулыя гады. Несумненна, з таго часу, як у кіно прыйшлі лічбавыя тэхналогіі, мяжа паміж прафесійнымі выпускнікамі кінашколаў і прафесіяналамі-самавукамі стала куды менш заўважнай. Прафесіяналізм у выпускніках курса Сяргея Кацёра відавочна дваістай прыроды — і самастойны, і набыты ў выніку акадэмічных заняткаў. Яшчэ адна добра заўважная ў апошні час тэндэнцыя — у рэжысуру ідзе шмат жанчын, якія стартуюць у гэтай няпростай прафесіі нават лепш, чым іх калегі-мужчыны. Будзем спадзявацца, усе выпускнікі дадзенага курсу ў прафесіі не згубяцца, а лепшыя з іх дыпломных работ атрымаюць магчымасць быць паказанымі перад шырокай аўдыторыяй. Пачынаецца ўсё з дэбюту.

У сталічнай галерэі “Універсітэт культуры” праходзіла выстава “Дыплом-Лета2016”. На ёй экспанаваліся ўзоры дэкаратыўнай керамікі, мастацкага ткацтва, вышыўкі, роспісу па тканіне і шкле. Гэта лепшыя дыпломы сёлётнай абароны студэнтаў кафедр народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Пётра ВАСІЛЕУСКІ

Каб галерэя “Універсітэт культуры” засяродзілася выключна на адлюстраванні дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, творчасці выкладчыкаў і студэнтаў гэтай ВНУ, асабліва іх навучальнага працэсу, дык на працягу ўсяго года галерэя была, што называецца, пад завязку загрузана працай. І праца тая цяжкая б прыхільнасць глядацкай аўдыторыі. Я мяркую па тым поспеху, які маюць у гледачоў выставы дыпломных работ згаданага ўніверсітэта. Выстава, што адбывалася ў галерэі гэтым летам, не павінна была расчаравць ні прафесіяналаў мастацтва, ні аматараў. А для маладых людзей, якія абралі творчасць як справу жыцця, але яшчэ не вызначыліся, у якой ВНУ культурнай сферы вучыцца, магчыма, стала дадатковым аргументам, каб паспытаць поспеху ў якасці абітурыента Універсітэта культуры.

Кафедра народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва мае вялікі досвед адаптацыі нацыянальнай традыцыі да культурных рэалій сучаснасці. Студэнты

кафедры за час вучобы за-свойваюць асновы народнай творчасці і ўжо на гэтым грунце будуць уласную мадэль Сусвету. Народная культура для творцы — гэта прышчэпка супраць адмоўнага ўплыву глабалізацыі, здольнага пры адпаведным збегу абставін звесці да нуля нашу тоеснасць. На прыкладзе работ, прадстаўленых у экспазіцыі, відаць, што паміж эстэтыкай, якая трактуецца як сучасная, і нашым народным мастацтвам няма непераадольнай мяжы. Больш за тое, калі ўважліва ўгледзецца, дык відаць, што стагоддзі

пазачасовага зместу творах. Дарэчы, кераміка і ткацтва — гэта тыя спецыялізацыі, дзе Універсітэт культуры і мастацтва фактычна не ступае нашай акадэміі мастацтваў. Што ж датычыць прадстаўленай тут функцыянальнай керамікі, дык яна цалкам адпавядае стандартам эталоннага ўзору для працысловага тыражанава. І можна быць упэўненым, што такой прадукцыі не выпадае залежвацца ў крамах і на кірмашах.

Разам з тым, спробы студэнтаў сумяшчаць у сваіх работах прычыпы дэкаратывізму і блізкай да натуралізму прад-

тэхналогіі, рост папулярнасці тых ці іншых прафесій, патрэба павышэння прывабнасці ўніверсітэта ў вачах абітурыентаў...) пашырыць колькасць спецыялізацый, дадаўшы сюды некаторыя адгалінаванні дызайну, яна можа стаць падобнай на адзін з факультэтаў той жа Акадэміі мастацтваў. Ужо сёння склалася сітуацыя, калі толькі спецыяліст зможа адрозніць дыпломную работу згаданага ўніверсітэта ад дыпломнай работы акадэміі. У любым выпадку захоўваецца сваё непаўторнае аблічча і імідж захавальніка трады-

Рукачыннасць і высокія тэхналогіі

тату жыццёвая, побытавая логіка нарадзіла тую функцыянальную прыгажосць, тэарэтычна абгрунтаванне якой з’явілася толькі ў блізкай нам дзесяцігоддзі праз тлумачэнне творчасці мэтраў нефігуратывага мастацтва. У экспазіцыі дамінавалі творы, чый вобразны лад пазбаўлены побытавай канкрэткі і часовай прывязкі. Гэта ўжо не прадметнасць, але яшчэ і не знакі-сімвалы кшталту тых, што прысутнічаюць у народным арнаменце. Яшчэ не абстрактная, але ўжо не рэчаісная. Якаясць адаптацыя нацыянальнай традыцыі да сучаснай стылістыкі адчуваецца найперш у ткацтве і кераміцы. У значнай ступені дзякуючы кваліфікацыі выкладчыкаў, якія самі ўдала інтэрпрэтуюць народныя традыцыі ў сваіх сучаснага альбо

метнасці далёка не заўжды бываюць удалымі. Мяркую, што ўвогуле класічныя малюнак і жывапіс не з’яўляюцца моцным чынікам студэнцкай творчасці. З іншага боку, студэнтам ўніверсітэта культуры, можа, не патрэбна маляваць як выхаванцам акадэміі мастацтваў. Здраецца, што засвоенныя прафесіяналам каноны класічнай школы прыходзяць у сутыкненне з сучаснай асновай і канкрэтнымі задачамі дэкаратывага мастацтва, якое паводле вызначэння візуальна бліжэй да абстрактнага, а на функцыянальным узроўні мяжуе з дызайнам.

Калі кафедра народнага дэкаратывага-прыкладнага мастацтва Універсітэта культуры і мастацтва з часам будзе вымушана пад уплывам вонкавых абставін (развіццё

цый ўніверсітэта з часам будзе ўсё цяжэй. Асабліва пасля таго, які сярэд выкладчыкаў адбудзецца змена пакаленняў, і ад актыўнай працы з моладдзю адвядуць тых, хто з Міхасём Раманюком у этнаграфічныя экспедыцыі ездзіў. Вось тады і паўстане рэздум пытанне: дзе мяжа паміж народным і сучасным, ці трэба ўпарта трымацца за рукачыннасць у час панавання высокіх тэхналогіяў?

Гэта здарыцца заўтра. Пакуль што яно толькі намецілася...
Р.С.
Наш карэспандэнт наведваў выставу ў дзень вернісажу. Шыльдачак з назвамі твораў і іменамі аўтараў побач з работамі не было. Таму і мы дружком разрадуцкіх работ “без шыльдачак”.

Выканальніцкі конкурс быў пакладзены ў аснову “Славянскага базару ў Віцебску” яшчэ пры самім народнаму гэтага Міжнароднага фестывалю мастацтваў. На першым 25-м форуме арганізатары зрабілі ўсё, каб менавіта конкурс апынуўся ў цэнтры ўвагі не толькі музыкантаў і журналістаў, але і шырокай грамадскасці.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Піяр як рухавік увагі

У тэлеэфір папарапілі не толькі абодва дні фіналу, як гэта было і раней, але і паўфінал, пасля якога частка канкурсантаў выбывае з барацьбы. Узнагароджанне пераможцаў не толькі прайшло на заключным гала-канцэрце, як гэта склалася цягам апошніх гадоў, але і стала яго галоўнай падзеяй, вельмі ярка вызначыўшы саму канцэпцыю фестывальнага фіналу: маўляў, глядзіце, якія маладыя выканаўцы (не толькі канкурсанты, але і запрошаныя на фестываль артысты) з’явіліся на эстрадным Алімпі, каб скласці канкурэнцыю вядомым спевакам.

Але больш за ўсё паспрыяла “раскрутцы” конкурсных баталій каманда Аляксея Гроса, які стаў уладальнікам Гран-пры. Увогуле, піяр-кампанія, разгорнутая сёлета вакол нашага канкурсанта, такога безумоўнага лідара, які зацьміў бы ўсіх (а так сапраўды здаралася на некаторых віцебскіх спаборніцтвах), сёлета не аказалася. Гэта відавочна нават па колькасці балаў: пры ўсёй іх умоўнасці, ва ўладальніка Гран-пры — 157, у Адама з Казахстана (1-я прэмія) — 155. Паводле ж конкурснага Палажэння, розніца павінна быць не менш за тры. Таму пры ўсёй радасці за тое, што грошы, і немалыя (20 тысяч долараў, як ніяк), засталіся ў краіне, пытанні да конкурсных вынікаў і іх “аўтараў” — засталіся таксама.

Справа не толькі ў тым, каго журы адзначыла, а каго — не. Наўняўнасць дадатковых прызоў заўсёды дзавалвае ў той ці іншай меры “скаржтаваць” спіс пераможцаў, уключыўшы ў яго практычна ўсіх, каго варта адзначыць (так, дарэчы, атрымаўся і сёлета). Але рашэнне, прынятае журы, заўсёды ўплывае на фарміраванне складу будучых канкурсантаў. Калі высока адзначаюцца колькасць

кулісамі. У выніку інтрыга, закучаная вакол самога імя Аляксея Гроса, як быццам не вышырлася, а толькі больш умацнілася. Тым, хто раней не ведаў гэтага выканаўцу (бо ўсіх, хто ўдзельнічаў у адборачна на “Еўрабачанне”, можна і не згадаць), стала яшчэ больш цікава паглядзець на яго: ці ж варты малады спявак таго, каб проста стаць побач з Алай Барысаўнай? Гэта, як ні дзіўна, яшчэ больш паспрыяла ўвазе непасрэдна да конкурсу — нават з боку тых, хто ніколі ім не цікавіўся.

Эх, пытанні...

Застаецца спадзявацца, што “далучэння ўпершыню” не расчаруюцца. Хаця падстава для разваг ёсць. Дарослы конкурс, у адрозненне ад дзіцячага, так і не набыў відчужнасці, прыцягальнай для масавага гледача. Да таго ж, агульны ўзровень сёлётнага спаборніцтва аказаўся, на маю думку, не самым высокім за мінулыя 24 гады. Так, у канкурсантаў былі добрыя і вельмі добрыя галасы. Узрасла агульная навучанасць. Пашырыўся рэпертуар. Замацавалася ўпэўненасць пачування сябе на вялізнай “стадыённай” сцэне. Але, прывнаемам шчыра, такога безумоўнага лідара, які зацьміў бы ўсіх (а так сапраўды здаралася на некаторых віцебскіх спаборніцтвах), сёлета не аказалася. Гэта відавочна нават па колькасці балаў: пры ўсёй іх умоўнасці, ва ўладальніка Гран-пры — 157, у Адама з Казахстана (1-я прэмія) — 155. Паводле ж конкурснага Палажэння, розніца павінна быць не менш за тры. Таму пры ўсёй радасці за тое, што грошы, і немалыя (20 тысяч долараў, як ніяк), засталіся ў краіне, пытанні да конкурсных вынікаў і іх “аўтараў” — засталіся таксама.

дзёбелаў і шырыня вакальнага дыяпазону, дык наступны конкурс зборз пераважна таікі выканаўцаў. Бо астатнія — пашукаюць іншыя творчыя спарборніцтвы. Калі ж лепш праходзяць крэатыў, творчыя індывідуальнасць, нешаарговы пядыход да інтэрпрэтацый, нейкая “разыначка” ў тэмбры голаса, а не толькі прабіўная мек вакалу, дык і ехаць будуча адпаведны ўдзельнікі. А ўсе астатнія — арыентавацца на іх. Хочам мы ці не, але кожны конкурс, такі чынам, фарміруе найбольш перспектывія кірункі развіцця той галіны, у якой ён праводзіцца.

Постконкурсны сіндром

На жаль, выпрабаванне на трываласць творчых дасягненняў вытрымалі не ўсе. У гэтым “хіт-парадзе” пераможцаў былі не толькі непаўторныя спевакі з прыцягальнай харызмай, але і даволі

Конкурс: якім курсам рухацца?

Настасся Жабко атрымала першую прэмію ў віцебскім музычным конкурсе. Фота з сайта fest-shaby

Дык хто ж са “Славянскім базарам...”? Там нежк апраду ўзніка імкненне да складаных кампазіцый баладнага тыпу з абавязковай наўняўнасцю вакальных каденцый. Калі ўзростава прыз узялі да 31 года, сталі прывязджаць артысты з багатым сцэнічным вопытам, у тым ліку ўдзельнікі мюзіклаў. Але спіс тых, хто прайшлі з паўфіналу ў фінал, а потым сталі пераможцамі, у нейкай ступені залежалі ад геапалітычнага раскладу (прывітанне, “Еўрабачанне”). Стылёвы ж (і, шырэй, мастацкі) складнік становіўся ўсё больш непрадказальным. Гэта яркава выявілася на сёлет-

нім фестывальным канцэрце “25 імгненняў лета”, дзе лаўрэаты мінулых гадоў спявалі з Нацыянальным акадэмічным канцэртным аркестрам Беларусі пад кіраўніцтвам народнага артыста краіны, прафесара Міхаіла Фінберга.

Постконкурсны сіндром

На жаль, выпрабаванне на трываласць творчых дасягненняў вытрымалі не ўсе. У гэтым “хіт-парадзе” пераможцаў былі не толькі непаўторныя спевакі з прыцягальнай харызмай, але і даволі

творчыя індывідуальнасці, колькі — рознае разуменне таго, што трэба сёння на эстрадзе і чым можна скарыцца публіцы.

Рафаэль (Ізраіль), як і ў 1998-м, праспяваў “Зачараваную” Ігара Плянчана на верш Генадзя Бураўкіна, але па-новаму, з яшчэ большай вакальнай разняволенасцю. Радрыга (Мексіка), як і два гады таму, — “Калінку”, уплывушы ў яе крыху лаціна-амерыканскіх рытмаў. “Малачына!” — сказаў Міхаіл Фінберг на адрас свайго саліста Дзмітрыя Качароўскага, калі той сарваў апладыс-

Уладальнік Гран-пры конкурсу маладых выканаўцаў.

Аляксей Грос — уладальнік Гран-пры конкурсу маладых выканаўцаў. Фота з сайта СЕРАБРО

менты за “Вочы чорныя”. Па-еўрапейску стыльна выступілі Бобан Майсёўскі (Македонія), Давід Дэйл (Чэхія), Яўген Андрэяў (Малдова) і многія іншыя.

Але нават на такім фоне сапраўдным выбухам эмоцый і неверагодным творчым узлетам глядзеўся выхад нашага Пятра Елфімава. Кранальнай “ціхай кульмінацыйнай” — выступленне Макса Лоранса (Максіма Сапацкова, які першы раз з беларуска атрымаў Гран-пры ў 2003-м) з уласнай песняй, поўнай цудоўнага разгорт гэтага канцэрта быў надзвычай размаітым, дэманструючы не столькі розныя

таленавіты музыкант пачаў некалькі праектаў у родным Гомелі. З тамтэйшым эстрадна-сімфанічным аркестрам ён яшчэ ў чэрвені правёў свой аўтарскі вечар. І цяпер плануе з гэтай новай праграмай зрабіць тур па Беларусі. А з восені адкрыць на сваёй радзіме вакальную студыю (кастынг у яе адбудзецца ў жніўні) і весці там навучанне па ўласнай методцы.

Ды ўсё ж галоўным адкрыццём канцэрта лаўрэатаў стала... Наталія Та мела — салістка аркестра Міхаіла Фін-

су. Але замест узнёслых слоў пра праеамнасць традыцый і раўненне на старэйшыя калег хочацца сказаць пра іншае — што дзеці ў чарговы раз пераўзышлі дарослых. Агульны ўзровень дзіцячага конкурсу не ўпершыню быў вышэйшы за дарослы. Але сёлета дзвучынікі (так атрымалася, што хлопчыкаў не было: усе краіны, не дамаўляючыся, выставілі на конкурс прынецр) прадэманстравалі такі прафесіяналізм, які некаторым дарослым канкурсантам і не сніўся.

Конкурс відавочна застаўся, што было заўважна ўжо на ягоным афармленні. З прыгод Алісы, поўных заплюстраваных цудаў, былі абраны шахматы — гульня не для самых

маленькіх, што адпавядала і ўзросту, і інтэлектуальнаму напавенню праграмы. Змяніўся і дзіцячы рэпертуар: ён стаў больш разнастайным, рознастылёвым, звароты дзяцей да эстраднай класікі былі не замільаваным капіраваннем дарослай манеры, а пошукам уласнага прачытання.

А колькі цудоўных новых песень прагучала! Дзіцячы, ды не на тры ноты — стыльны, сучасны, з яркай вобразнасцю, новай тэматыкай, цікавым драматургічным разгортам.

А вось вядзенне конкурсных выступленняў на гэты раз расчаравала. Ну, нельга ўвесць час так крычаць у мікрафон! Бо атрымлівалася крыўдлівае, найгрансцё, пры вельмі натуральных артыстычных манерах юных спевакоў.

Спеўныя “вышыванкі”

Сёлётныя конкурсы ўводдуч у гісторыю “Славянскага базару ў Віцебску” перамогамі абодвух нашых канкурсантаў: да згаданага Гран-пры Аляксея Гроса, які ўсім сваім канкурэнтам падарваў беларускія вышыванкі, далучылася першая прэмія 10-гадовай Настасі Жабко (дададзім, што Гран-пры сярэд дзяцей атрымала 11-гадовае расіянка Настасся Пладзіліна). Але асабіста я раставіла б вынікі

крыху іначай. На мой погляд, лепшай сярод дзяцей была менавіта наша дзвучынічка. Патлумачу, чаму. У абодва дні яна выступіла папраўдзе бездакорна — ва ўсіх сэнсах чысцютка, упэўнена, з добрым паслятам становай энергетыкі, разуменнем усяго, пра што спявае. Відавочна, што за ёй стаялі выдатныя настаўнікі, але і сама Настасся, як было заўважна нават збоку, вельмі адораная, прычым не толькі ўласна на голас, багаты тэмбравымі фарбамі. На сцэне яна не паўтарала добра заучанае, а жыла музыкай і ў музыцы, воляна пачувала сябе ў джазавай стылістыцы, сярод вышталючых рытмічных фігур таго ж Дзюка Рэлінгтона. Асаблівыя слоў заслугоўвае і яе праграма, выкананая з асаблівай іскрынкай: “It don’t mean a thing” з рэпертуару Элы Фіцджэральд у другой дзень і, у першы, “Я маюю” з нечаканай драматычнай, дзе кампазітарам і аранжыроўшчыкам выступіў Генадзь Сыршэва, аўтарам слоў — Яніна Жабко, бабуля спявачкі.

Свае “дзясцікі”, выстаўленыя нашаму Аляксею Гросу на дарослым конкурсе, старшыня журы Валерый Лявончыў па маёй просьбе пракаментавалі наступным чынам: “Аляксей, бадай, больш за іншых удзельнікаў быў у правільным рэчывы. Гэта было добрае поп-выступленне, узор класнага выступлення эстраднага спевака. У ім не было “дзёбёкі”, вульгарнасці, зашпіннай акадэмічнасці, таму ён зрабіў уражанне як на прафесіянала, так і на публіку”. На маю думку, атрыманая ім высокая ўзнагарода пакуль больш нагадвае аванс. Так, за апошні час гэты выканаўца зрабіў неверагодны крок наперад, але ягоны шлях да сапраўдных вяршынь яшчэ толькі ў пачатку. З трох яго конкурсных выхадаў мне запамініліся... сціснутыя кулак, адчуванне нават агрэсіі, што сыходзіць ад спевака замест культуры мужнасці, якая ён, поўна, жадаў дасягнуць, і нейкае “паглынанне” артыстам не толькі слоў і дыкцыі, але і самога сэнсу песень. Так што працаваць ёсць над чым! А пакуль — следам за Гросам яшчэ раз падзякуем камандзе, якая з ім працавала. **К**

Маладога беларускага піяніста Івана МАЛІБОШКУ, выпускніка Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, студэнта той самай акадэміі, ужо можна ўпісаць у сучасную гісторыю культуры нашай краіны: малады чалавек разам са сваімі сябрамі-музыкантамі, Віктарый Каралёна (піяністка, студэнтка Маскоўскай кансерваторыі), Янінай Пракудовіч (альтыстка, навучэнка таго ж каледжа) і Маркам Прыходзькам (віяланчальст, студэнт Дзюжардскай вышэйшай школы мастацтваў у Нью-Ёрку) уласным імям арганізавалі серыю канцэртаў камерна-інструментальнай музыкі па Беларусі і пабывалі ў Барысаве, Жлобіне і на некалькіх мінскіх культурных кропках. Іван, як аўтар і рэалізатар праекта, падзяліўся з “К” атрыманым вопытам.

Аліна САЎЧАНКА / Фота аўтара

— У які момант і пры якіх абставінах ты зраўмеў, што Беларусь мае патрэбу ў такім міні-туры?

— Усе гады майго свядомага жыцця я пра гэта думаю. Таму што сітуацыя з культурай вакол яе была, так і застаецца пасунай. Канешне, вельмі прыемна, што ў нас цягам некалькіх гадоў каля Ратушы ладзяцца вечары класічнай і джазавай музыкі, бо людзі з

той музыкай амаль не знаёмыя — большасць чакае хлеба і відовішчаў. А гэта, дарэчы, вялікая праблема, таму што ў нас класічную музыку слухае толькі нейкі пласт людзей, які хоць некалькі ў ёй звязаны.

Кожнае лета ў Мінск з-за мяжы прывязджаюць мае сябры-музыканты, і мы думаем, што будзем рабіць у бліжэйшыя месяцы. Напрыканцы мая з’явілася спонтанная ідэя:

Міні-тур — максімальная аддача

а можа, паехаць? Тым больш ёсць пэўныя людзі ў рэгіёнах, якія дапамогуць з арганізацыяй. Я пачаў абзвоньваць іх і пытацца, ці можна нам разлічваць на канцэрты ў чэрвені. І ў нас атрымалася. Хаця неаднойчы нас папярэджвалі: лета, ніхто не прыдзе. Узнікае адчуванне, што падчас адпачынку людзі ў Беларусі проста знікаюць. Часцей за ўсё беларусаў можа сабраць толькі гучнае імя кшталту Башмета, Співака, у той час як, напрыклад, у Расіі ўжо ёсць сваё выхаваная публіка, якія цікавіцца рознымі фестывалямі і ў залах не пакадае вольных месцаў.

— Растлумач, калі ласка, па якім прынцыпе выбудоўваеце ваш маршрут?

— У Жлобіне я бываў, рыхтаваўся да конкурсу, мяне содзі запрашалі. А дзякуючы маёй сяброўцы, што родам з Барысаве, нам далі пляцоўку ў музычнай школе, дзе яна ву-

чылася. Астатнія больш-менш буйныя гарады нам не далі адказ. Што тычыцца Мінска, то ў Мастацкую галерэю Міхаіла Савіцкага я пісаў сам. Распавёў, што мы хочам прадеманстраваць, як гэта зробім. Галерэя пагадзілася, але перад гэтым папрасіла мяне прайсці на прэзентацыю іх выставы і сыграць на фартэпіяна. Пасля гэтага я пачаў слова “Канешне!” Установа нават дапамагла нам з афісай. Астатнія тры я рабіў сам, што не так складана. З Музеём Заіра Азгура таксама не было ніякіх пытанняў.

— Чаму вашай пляцоўкай у рэгіёнах сталі выключна музычныя школы?

— Канешне, у кожным годрадзе ёсць ДК. Але нам параілі не разлічваць на якасць іх музычных інструментаў, хаця я ўсё роўна туды тэлефанаваў. У школах сітуацыя зваротная. У Барысавскай ДМШ было нават два раілы, што даволіна нам

выканаць у дзве джазавы твор. То бок у нас праграма перыядычна вар’іравалася у залежнасці ад абставін і ўмоў.

— Вы гралі для пэўнай аўдыторыі?

— Не. Былі вельмі прыемна, калі на першым канцэрце ў Барысаве зал быў забіты поўнасцю. Для нас 100-120 чалавек сталі нечаканасцю. Канешне, прыйшлі тых, хто вучыцца ці вучыўся ў гэтай школе, выкладчыкі, знаёмыя тых людзей, але былі і проста зацікаўленыя гараджане. На жлобінскім канцэрце публіку складалі менавіта музыканты. Ды і жыхароў у гарадах зноў жа менш, асабліва летам.

— У чым заключалася ваша задача, і ці дасягнулі вы пастаўленых мэтаў?

— Мы праявілі чатыры паўнаватарсныя канцэрты, паказалі, што ўмеам, вынеслі ўрокі і для саміх сябе. Арганізоўваць міні-тур — ад-

казна не толькі перад самім сабой, але і перад сябрамі, перад публікай. Мы ўсёдамылі: ідэя — спонтанная, тэрміны сціплыя. Прызнацца, я больш люблю публіку якраз несталаціную, таму што людзі ў рэгіёнах больш адкрытыя. Многія мінчане ў нечым спешчаныя культуры і індустрыяй забавы. У маладых людзях гарадах вельмі рэдка выступаюць музыканты. Насамрэч, нам часта казалі: цудоўна, што вы да нас прыехалі. А мы згодныя, тым больш гэта было і весела, і цікава.

— Ты пісаў у сваім “Фэйсбуку”, рэакцыя ў публіцы была рознай. Што гэта азначае?

— Некаторым людзям больш падабаўся гук віяланчэлі, камусці — іншы інструмент. Многім прыйшлася даспадобы рамантычная музыка. Нехта аддаваў перавагу сучаснай. Галоўнае, што

людзі ўсё гэта абмяркоўвалі. І нават лепш, калі яны маюць розныя перавагі, а не сцвярджаюць, што ім проста ўсё падабаецца. Не здзіўлюся, калі камусці з прафесіяналаў наша выкананне не падалося ўзорным. Згаджуся, што хтосьці можа чуць і больш цікавыя варыяцыі. Але наша задача была паказаць сваё ўменне і данесці да людзей цудоўную музыку. На большае мы пакуль не прэтэндавалі.

— Як ты дамаўляўся з сябрамі, асабліва з Маркам, які выправіўся ў гату

авантуру, лічы, адрозу з Нью-Ёрка?

— Ды я проста яму прама напісаў: “Марк, ты гатовы граць у Беларусі?” Удакладніў, што інструменты могуць быць не заўсёды выдатнымі, а залы — нявыкшлімы. Усё ж такі ён жыве ў амерыканскіх рэаліях, дзе ўсё адпавядае належнай якасці. Там і аўдыторыя значна шырэйшая. У нас жа ўсё наадварот. Пачынаючы з таго, што нашы залы для выступленняў па краіне робяць звычайна будаўнікі. Па ўсім жа свеце за гэта адказваюць спецыялісты па акустыцы. Ведаючы ўсё тое, я насамрэч баяўся пісаць Марку, які да гэтых часоў паспеў ужо сыграць у Карнэгі-хале. Але ён згадзіўся, як і ўсе астатнія, і ніхто не расчаравалася. Галоўны ўрок, які мы вынеслі, тычыцца прафесійнага ды асабістага. Мы ўсе, блізкія сябры, неаднойчы ў гэтай прыгодзе перажывалі канфліктныя сітуацыі. І менавіта мне гэтыя прафесійныя моманты размаўляць было складана. Та-

му павінен навучыцца кожны творца, які плануе працаваць разам са сваімі сябрамі.

— Якія думкі засталіся пасля нуджардскага дэбюту?

— Мне заўсёды было цікава, як гэта адбываецца. У нашай краіне такіх ідэяў менаджменту адсутнічае цалкам. Таму трэба рабіць усё самому.

Журналісцкі
аўтатур
газеты
"Культура"

Два артыкулы запар (апошнія ў чарговым аўтатураўскім цыкле) прысвечаны культуры Свіслацкага раёна. А яна тут — вельмі адмысловая, часам нечаканая, іншым разам супярэчлівая, але ў любым выпадку — цікавая ды перспектыўная.

Яўген РАГІН, Кастусь АНТАНОВІЧ, Мінск — Ваўкавыскі — Бераставіцкі і Свіслацкі раёны Гродзеншчыны — Мінск / Фота аўтараў

Мы згадвалі, якія выбітныя асобы паўплывалі на развіццё свіслацкага краю. Адзін Напалеон Орда чаго варты. А Вінцэнт Тышкевіч ды Кастусь Каліноўскі?! Першы валодаў горадам, клапаціўся пра ягоную шляхетнасць, другі тут жыў, вучыўся, на справе дбаў пра будучыню "дзэцюкоў" беларускіх, за што і быў асуджаны на смерць. Мала хто пра іх сёння ведае. Згадваецца характэрнае пытанне ў сталічным тралейбусе, які ідзе па вуліцы, названай у гонар Напалеона Орды: "А пры чым тут арда?". Калі сітуацыю не выпраўляць, застанемся не нацыяй, нават не народам — нязграбным натоўпам на святой зямлі.

І яшчэ адна папярэдняя даведка ў дачыненні да, так бы мовіць, геапалітыкі Свіслацкага раёна: на яго тэрыторыі — палова беларускай часткі Нацыянальнага парка "Белавежская пушча". Але пра яе — трохі пазней...

Перад Свіслацкай школай мастацтваў — бюст Кастуся Каліноўскага. Прыгледзеліся да знакамітага інсургента і ў чарговы раз здзіві-

ліся, як ён падобны да галівудскага акцёра Леанарда Дзі Капрыя. Агульная думка літаральна скача на паверхню нашага ўспрымання рэчаіснасці: запрасіць кіназорку на "Беларусьфільм", пераканаць яго, што такая роля толькі дадасць яму сацыяльнай значнасці. Відца, толькі журналісты не баяцца фантастычных і, на першы погляд, не выканальных праектаў. Да "каліноўскай" тэмы мы будзем звяртацца яшчэ не раз...

Скіроўваемся ў школу мастацтваў. Яе гісторыя — таксама поўная свайго драматызму. Справа ў тым, што сёлета ўстанове спаўняецца паўстагоддзя, больш за 15 гадоў яна была самым праблемным даўгабудам для мясцовага кіраўніцтва. І ўсё ж ремонт быў завершаны, і выдаткавана было на яго ў старых цэнах 14 мільярдаў рублёў. Сума ўнушальная, затое будынак ДШМ стаў адным з яркіх архітэктурных аб'ектаў цэнтральнай забудовы горада. Выхоўваюцца тут музыканты, мастакі, танцоры, апрача жывапіснага кірунку ёсць і дэкаратыўна-прыкладны.

"Баль Вінцэнта Тышкевіча"

Дырэктар Марына Далідоўская сённяшнім статусам школы цалкам задаволеная: "У нас нават студыя гуказапісу ёсць!" Пытаемся пра брэндавы адметнасці. Марына Маратаўна не губляецца: "У верасні будзем ладзіць ужо трэці па ліку адкрыты рэгіянальны пленэр-конкурс юных мастакоў "Сімфонія велічы Белавежскай пушчы".

Гаворка зайшла пра часіны Вінцэнта Тышкевіча, які не толькі рэканструяваў мястэчка, але і даў

Свіслацкая раённая школа мастацтваў.

Святаслаў Болбат.

Дзі Капрыя яшчэ

Дом графа Татараўска Тышкевіча ў Белавежскай пушчы.

Бюст Кастуся Каліноўскага ў Свіслачы.

Чым пушча не партнёр: Белавежскія акцэнты Свіслаччыны

старт Свіслацкім кірмашам, якія займелі еўрапейскую вядомасць. І не толькі бойкім гандлем славіліся тыя кірмашы, але і мастацкім "гучанем". Марына Далідоўская цалкам пагаджаецца, што колішнія брэнды мястэчка трэба пакрысе вяртаць і зноў замацоўваць. І такая справа робіцца. Трэці год запар райцэнтр запрашае на "Свіслацкі кірмаш", дзе можна не толькі прыдбаць работы, скажам, мясцовых бясконца таленавітых ганчароў, але і паўдзельнічаць у "Балі Тышкевіча", які адкрываюць аніматары ў вобразах Вінцэнта Тышкевіча і ягонай жонкі Тэрэзы Панятоўскай. Апрача тэатрылізацыі глядачам прапановаецца

канцэрт лепшых музычных калектываў раёна. Рэпертуар, натуральна, — шляхетны.

(Не)лірычнае адступленне Яўгена Рагіна

Вельмі пазітыўныя сустрэчы і знаёмствы. І самае галоўнае, што ў дзіцячай школе мастацтваў і ў бібліятэцы дух лунае творчы. Прынамсі, твары ва ўсіх супрацоўнікаў — радасныя. У дзіцячай школе мастацтваў мяне ўразілі жывапісныя работы педагогаў, а ў раённай бібліятэцы тое, з якім піэтэтам тут ставяцца да аўтаграфу Гогаля, які чудама захаваўся ў раёне.

Адзінае кепска: трансгранічны праектаў мала, і брэнд Кастуся Каліноўскага ніяк не раскрытаваецца. Так што чакаць не дачакацца Дзі Капрыя свайго зорнага часу. Ці я памыляюся?

"Дзікая кніга"

Пра дырэктара Свіслацкай райбібліятэкі Святлану Піваварчук мы пісалі яшчэ ў другой палове чэрвеня. Тады ў мястэчку прайшоў арганізаваны па яе ініцыятыве раённы фестываль "Кніга і час". Шчыра кажучы, вельмі здзівіліся выдумцы Святланы Іванаўны. Прынамсі, нідзе па Беларусі аналагічных маштабных кніж-

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

Гродзенскі раён / Цэнтр у падарунак

Да свята аграгарадка Пуршышкі тут урачыста адкрыўся Цэнтр культуры, рэканструкцыя якога пачалася яшчэ летась.

Тут размясцілася не толькі клубная ўстанова з пакоямі для гурткоў, грымёркай, актавай, дыскатэчнай і шлюбнай заламі, але і бібліятэка, ДШМ, інфармацыйна-бібліятэчны аддзел Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра.

У гэты дзень з канцэртаў выступілі калектывы аматарскай творчасці раёна, а таксама ансамбль "Гуляй, казак" з Мінска. Для дзяцей была арганізавана забаўляльная праграма. Працавалі выязны гандаль, выстава-кірмаш вырабаў дэкаратыўна-прыкладнай творчасці аддзела этнаграфіі, фальклору і рамёстваў Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра.

Ганна СИМАНЕНКА, намеснік дырэктара Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра

Зэльвеншчына /

Няпроста, але здзіўляем

Спецыфіка дзейнасці сельскай клубнай установы значна адрозніваецца ад

Адзін з прыпынкаў "песні і кнігі на колах".

гарадской. Сельскую наведваюць адны і тыя ж людзі, таму і формы работы тут павінны быць разнастайнымі, а мерапрыемствы кожны раз — новымі.

Каб здзівіць людзей чымсьці адметным, цікавым, патрэбна мець сучасную тэхналагічную базу і высокі творчы патэнцыял. А большасць сельскіх устаноў такой базы не мае. З творчым патэнцыялам таксама ўсё няпроста: штогод сыходзяць да сведчанья прафесіяналы, хто па ўзросце на заслужаны адпачынак, хто — шукаць лепшай долі. А маладых спецыялістаў "днём з агнём" не дачакаешся.

Таму і ўзнікла ідэя правесці акцыю "Культурная талка". Кожная клубная ўстанова аграгарадка распрацавала брэндавае ме-

рапрыемства. Для работнікаў культуры аграгарадка Караліно такім стала Масленіца, для Бародзічаў — свята дзяцінства "Маленькія сакрэты вялікага лета", тэатрылізаванае свята вёскі "Крывіцкі падворак", для Князева — раённае свята "Купалле". На чарзе — правядзенне 600-годдзя з дня ўтварэння вёскі Дзярэчын, а ў аграгарадку Елка пройдзе шоу-праграма "Місіс-СВК "Сынкавічы".

Адметным з'яўляецца тое, што пры падрыхтоўцы і правядзенні такіх мерапрыемстваў работнікам культуры актыўна дапамагаюць намеснікі старшынь сельгасвытворчых кааператываў па ідэалагічнай рабоце, старшыні сельвыканкамаў.

Алена ЛАМЕКА, загадчык аддзела па развіцці народнай творчасці Зэльвенскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці

Падчас адкрыцця Цэнтра культуры ў Пуршышках.

Касцюковіччына /

Эх, не ўзялі дыктафон!

14 і 15 ліпеня "песня і кніга на колах" зноў адправіліся ў дарогу: аўтаклуб сумесна з бібліёбусам выехалі ў маланаселеныя пункты Касцюковіцкага раёна.

Наперадзе — час адпачынкаў, таму работнікі культуры пастараліся ахапіць як мага больш вёсак. Гэтым разам маршрут праходзіў праз Дзямідавіцкі і Беладубраўскі сельскія саветы. Усяго ў спёку ды па ўхабітай дарозе было зроблена 12 прыпынкаў.

Загадчык аўтаклуба Юлія Шаршнёва выконвала прыпеўкі. Думаецца, многія захацелі паспаборнічаць з ёй у майстэрстве. Аб адным пашкадавалі работнікі раённага Цэнтра культуры: не захапілі з сабой дыктафон. Па такі багаты

фальклорны матэрыял неабходна абавязкова вярнуцца зноў. Балазе, гасцінныя жыхары ўсіх вёсак выказалі надзею на сустрэчу.

Наталля ДРОБЫШАВА, намеснік дырэктара Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Касцюковіцкага раёна

Шчучыншчына / "Стану песняй у народзе..."

140 гадоў споўнілася з дня нараджэння беларускай Алаізы Пашкевіч (Цеткі). На яе радзіме, у Шчучынскім раёне, прайшоў шэраг святачных мерапрыемстваў.

Цэлы дзень быў аздаблены рознымі мерапрыемствамі: паэтычная гасціўня "Жыве Алаізы песня", літаратурна-паэтычная кампазіцыя каля помніка творцы, мітынг каля

ных акцый з удзелам бібліятэкараў, пісьменнікаў, кнігавыдаўцоў і чытачоў пакуль няма. Але не будзем паўтарацца. Тым больш, установа назапасіла ўнікальны досвед у краязнаўчай, экалагічнай дзейнасці. Хтосьці запярэчыць: “У гэтай дзейнасці вельмі многія ўстановы дамагліся немалого поспеху. У чым жа свіслацкая ўнікальнасць?” У тым, што Свіслаччына напалова — Бела-вежа. І тут пра экалогію альбо ніяк, альбо максімальна заглыблена.

Мы былі не паверылі гэтай за-глыбленасці, але бібліятэкар ад-дзела абслугоўвання і інфармацыі Святлана Калачык прапанавала

прапанавала калегам сумесны пра-ект экалагічнага выхавання. Вод-гук атрымала самы прывязны. “У нас ёсць аўтобус на васьмнадцатых месцаў, — распавядае дырэктар райбібліятэкі. — І пры гэтым фін-ансаванні мы хоць сёння гатовы правезці ахвотных па нашых экалагічных маршрутах”. Будзем спадзя-вацца, што свіслацкія бібліятэкары жаданы грант атрымаюць. Яны, па нашым меркаванні, гэтага заслугоў-ваюць. Прынамсі, гатовы працаваць не толькі сярод кніжных паліц, але і ў фармаце “open air”. Доказ таму — раённы кніжны фестываль, які, спад-зяемся, таксама стане брэндам.

скага маштабу. Адзін з ягоных кар-пусоў — трохпавярховы драўляны маэнтак належаў калісцы графу Тышкевічу. Не Вінцэнту, а Тадэвушу, якому ўладанні дасталіся ў адпавед-насці з тэстаментам Вінцэнта. Асаб-няк, як распавёў Святаслаў Болбат, не быў часовым летнім жыллом, бо Тышкевіч заняўся нарыхтоўкай бе-лавешкай драўніны і жыў тут цягам года. Кажуць, была тут бібліятэка для вясцоўцаў, Летні тэатр з фран-цузскім рэжысёрам. Памёр Тышке-віч у Парыжы. Маэнтак не раз гарэў, але быў старанна адноўлены і за-ймае новае гасцінічнае жыццё. Да слова, як сведчаць звесткі на інфар-мацыйным шчыце побач з сядзібай, у XVIII стагоддзі сваяк Тышкевічаў Ты-зенгаўз вёў перамовы пра набыццё гэтага маэнтка са славутым філоса-фам Жан-Жакам Русо...

Знаёмства з гаспадарлівым Свя-таславам Болбатам дала нам сто-

аўтамабільных, — кажа кіраўнік. — Райвыканкамаўскія аддзелы, якія займаюцца культурай ды ту-рызмам маглі б на гэтым зараб-ляць, але асаблівай ініцыятывы не праяўляюць. Гэта не столькі нам трэба, колькі ім. У нас даволі гнут-кая сістэма экскурсій. Пэўныя групы мы ўвогуле можам суправаджаць па першым часе бясплатна, дзеля рэкламы. Я люблю ініцыятыву збо-ку буду вітаць.

(Не)лірычнае адступленне
Кастуся Антановіча

Ці не самая галоўная каштоў-насць нашых аўтападарожжаў па родным краі — знаёмства з цікавымі людзьмі, неаб'яка-вымі да лёсу Радзімы. Кажу гэта без перабольшвання і пафасу. Узяць таго ж Святаслава Болба-та. Чалавек пачуваецца гаспада-ром. Ён ведае, як і што зрабіць.

цёла — таксама. Пастаянна ўзні-каюць новыя маршруты. Апошні праект — вандроўка ўздоўж вузка-калейкі, якую праклалі немцы пад-час апошняй вайны: і яны былі ла-сыя да белаўскай драўніны. А ў перспектыве маршрут гэты абяцае стаць чыгуначным: па рэйках паб-жыць сапраўдны цягнічок з вагон-чыкамі. Скажыце, хто адмовіцца стаць удзельнікам такой прыгоды пад векавой белаўскай засенню? Вось толькі для гэтага трэба пры-класці сумесныя намаганні розных ведамстваў і арганізацый, бо тая ра-рытэтная вузкакалейка цягнецца з польскага боку Белаўскай пушчы ў беларускі. Адпаведна ўзнікаюць пытанні, найперш, па перасячэнні турыстамі мяжы. А наконце фінан-савання, прынамсі, польскі бок аб-едзвюма рукамі “за”.

Чытач можа задаць пытанне: “А якой ініцыятывы вы чакаеце ад аддзела? Цягнічок штурхаць?” Не. Возьмем, да прыкладу, такі турыс-тычны аб'ект, як Аўгустоўскі канал у Гродзенскім раёне. Тут аддзел ідэ-алагічнай работы, культуры і па-справах моладзі мае імправізаваны амфітэатр, а дом рамёстваў — ган-длёвыя месцы. Значыць, даюцца канцэрты, прадаюцца сувеніры. Для самых розных узроставых груп ладзяцца тэатралізацыі. Паслугі — платныя, даход — стабільны. Гэта мы і называем культурным забес-печаннем турыстычных аб'ектаў. А на Свіслаччыне замест канала — Бе-лавешкай пушча. Вось толькі няма пакуль у ёй выразных слядоў работ-нікаў культуры.

Грошы, як апалае лісце, ляжаць пад нагамі. Варта нагнуцца, каб іх падабраць.

Агульнае (не)лірычнае
завяршэнне

У пушчанскай Свіслаччыне адзі-ны шлях развіцця — турыстыч-ны. Чым раней у раёне гэта зразумеюць і пачнуць вучыцца на практыцы “акультураваць” гэты працэс, тым менш пра-блем застанецца ў мясцовых работнікаў культуры. І выснова тут такая: Белаўскай пушча для іх — найпершы партнёр не толькі ў камерцыйнай справе, але і ў творчай самарэалізацыі. Тышкевічы, прынамсі, гэта доб-ра ведалі.

Не ведае...

Марына Даліпоўская.

Святлана Пяваварчык: “Тут у нас будзе летняя чыгальня”.

Выкладчык Волга Баліцкая і юны мастак Марк.

пазнаёміцца з бібліятэчнай друка-ванай (і не толькі) прадукцыяй. Мы ўгледзеліся ды ўчыталіся... Можна назваць мясцовых бібліятэкараў са-мымі карпатлівымі даследчыкамі і прапагандыстамі “Самага “дзікага” балота ў свеце” (так называюцца і буклет, і электронная прэзентацыя). Дзікае яно таму, што некранутае. У гэта паверыць можна. А вось у тое, што балота, частка якога доўжыцца ў пушчы, з’яўляецца равеснікам егіпецкіх пірамід (больш за шэсць тысяч гадоў), паверыць надта цяж-ка. Але гэта так. Лішне казаць, што ўнікальныя тут і расліны, і птушкі, і дрэвы. “Балота, — напісана ў бук-леце, — нібыта гістарычная кніга, якую можна чытаць бясконца”.

Аднак галоўнае ў тым, што Свят-лана Пяваварчык звязалася з Бе-ластоцкай публічнай бібліятэкай і

Ініцыятывы... амаль няма?

Гасцініцы ў Свіслачы няма. Дзе прытулак на ноч шукаць? Дапамагі бібліятэкары. Далі нумар тэлефона гасцінічнага комплексу “Жаркаў-шчына”, што месціцца побач з ад-найменнай вёскай, якая, у сваю чаргу, мае пушчанскую прапіску. Галоўны тут — урадженец Жаркаў-шчыны Святаслаў Болбат. Ён нам і прытулак даў, і па Белаўскай павазі, каментуючы свае адносіны з аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Свіслацкага рай-выканкама.

Запаветныя межы пушчы пера-адолені без перашкод (калі толькі не згадваць пра асобныя ўчасткі дарогі, прыдатныя толькі для руху пазадарожнікаў), бо пра наш пры-езд ужо ведалі. Комплекс уразіў не толькі камфортам заходнееўрапей-

лькі фактуры, што ўвесь наступны дзень мы прысвяцілі пошукам адка-заў на пытанні, якія агучыў спадар Святаслаў. Але пра гэта — у бліжэй-шых нумарах “К”.

“Ёсць баль Вінцэнта Тышкеві-ча, чаму б не быць балю Тадэву-ша?” — падумалі мы. Аказваецца, ёсць такая тэатралізацыя. Але аддзел ідэалагічнай работы, куль-туры і па справах моладзі не мае да таго дачынення. Святаславу Болбату прыйшлося займець сваю творчую групу, што і спець можа, і станцаваць. Давайце разам па-знаёмімся з ягоным меркаваннем наконт развіцця і пушчы, і культур-нага адпачынку, і райвыканкамаў-скіх аддзелаў.

— У нас распрацавана дастатко-вая колькасць турыстычных мар-шрутаў, і пешых, і веласіпедных, і

Імкнецца развіваць комплекс, рабіць яго даступным не то-лькі па коштавым дыяпазоне, але нават па міжканфесійным. І тыя два крыжы, праваслаўны і каталіцкі, каля ўладкаванай ім крынічкі, задумы пра адна-ўленне колішняй каплічкі — у чарговы раз сведчаць пра гэта. Пасля знаёмства са Святасла-вам Васільевічам можна ска-заць: чалавек на сваім месцы. І гэта дае вялікую надзею.

Паспець на цягнічок

Сваіх ініцыятыў у Болбата хапае. Адрадзіў крыніцу ў белаўскай гушчары. А вада тут — найчысцей-шая. Альтанкі ды лавачкі з інфар-мацыйнымі шчытамі — таксама справа рук Святаслава Васільевіча. Расчыстка падмурка былога кас-

Падчас фестывалю «Замбрув-2016» у Польшчы.

Ускладненне кветак да магілы Аналізы Пашкевіч...

К

магілы Цёткі, святочная праграма “Жыццё, крылатае як песня...”

Урачыстасці пачаліся ў цэнтраль-най раённай бібліятэцы імя Цёткі. Менавіта тут сустрэліся паэты гро-дзенскага аддзялення Саюза пісь-меннікаў Беларусі і літаратары Шчу-чыншчыны. Літаратурна-паэтычная кампазіцыя прайшла ўсталяванні ў раённым цэнтры. Пасля былі падве-дзены вынікі раённага літаратурна-га конкурсу “Песня і кветка роднага краю”. Мерапрыемствы працягну-ліся ў вёсцы Стары Двор. Да магілы слаўтай зямлячкі былі ўскладзены кветкі. Народны ансамбль духоўных спеваў выканаў бессмяротны, як і сама Цётка, твор “Ave Maria”. Гучалі вершы Алаізы Пашкевіч у выканан-ні чытачоў бібліятэкі.

Ля падмуркаў Астрынскай сяр-эдняй школы, якая таксама но-

сіць імя Алаізы Пашкевіч, работ-нікі Астрынскага дома культуры і тэатральнай творчасці паказалі літаратурна-музычную кампазі-цыю “Песня сэрца”, дзе ажывалі героі казак і вершаў Цёткі. Напры-канцы вечара выступілі народны ансамбль народнай песні “Медуні-цы” і ансамбль беларускай песні “Васільковая рانیца”.

Алена БАРЕЎЛЬ,
вядучы метадыст аддзела
арганізацыйна-метадычнай
работы Шчучынскага раённага
цэнтра культуры
і народнай творчасці
Фота аўтара

Бераставіца /

Духавікі — у Польшчы

Узорны эстрадна-інстру-
ментальны ансамбль

**“Tutti” Бераставіцкай дзі-
цячай школы мастацтваў і
яе выпускнікі, навучэнцы
Гродзенскага дзяржаўна-
га музычнага каледжа і
Гродзенскага дзяржаўна-
га каледжа мастацтваў
Павел Рыжко, Максім
Міклаш і Яўген Зенчык,
прынялі ўдзел у X Міжна-
родным фестывалі мала-
дзёжных духавых арке-
страў “Замбрув-2016” у
Польшчы.**

У фестывалі ўдзельнічала дзе-вяць калектываў з Польшчы, Сла-вакіі, Чэхіі, Эстоніі, Літвы, Украіны і Беларусі. Бераставіцкія духавікі выступалі ў складзе ўзорнага ду-хавога аркестра ДМШ № 1 Гродна імя Юрыя Семянякі (кіраўнік Ан-дрэй Гаўрыленка). Ім дапамагалі вакальная група “Гродзенскія са-

ловушкі” і чырлідарская каманда “Арэна”.

Некалькі выступленняў пры-язна сустрэла публіка. Наш звод-ны аркестр адзначаны кубкам фестывалю і лаўрэаткім дыпло-мам. Дарэчы, у падобным ме-рапрыемстве бераставіцкія ду-хавікі ўжо ўдзельнічалі. Летась Яўген Зенчык і Максім Міклаш выступілі на еўрапарадзе духа-вых аркестраў у польскім горадзе Сухаволя.

Святлана ГАНЧАРОВА
Фота Паліны ЛАПАТА

Ельск / І гармонік зайграе

Праз тыдзень, у апошнія
выхадныя ліпеня, ельскія
работнікі культуры правя-
дуць IX Рэгіянальны фес-

тываль гарманістаў “Грай, гармонік”.

Ён ладзіцца ў Ельску з 2000 го-да для захавання і прапаганды аматарскай мастацкай творчасці. Цягам часу мерапрыемства стала брэндавым для раёна.

Сваё майстэрства на фэсце па-казваюць не толькі гарманісты. Авазьяковы складнік фестываль-най дзеі — беларуская прыпеўка. З усёй краіны збіраюцца і майстры дэкаратыўна-прыкладной творчасці. Нават з Жытомірскай вобласці Украіны рамеснікі прыязджаюць. Сёлета Ельск чакае таксама прад-стаўнікоў з маладоўскай Гагаўзі, эстонскага Таліна і расійскага Бранска.

Адкрыецца фэст святочнай тэ-атралізацыяй. Для яго ўдзельнікаў прадуладжана этна-экскурсія “Па-лескія крававіды”.

Ёсць у кіраўнікоў сферы культуры на месцах адна рыса: казачы пра адэкватную ацэнку канструктыўнай крытыкі, але не прымаць яе па факце, асабліва пасля публікацыі, дзе тая выказана. Асабліва балюча ўспрымаюцца артыкулы па фестывальным руху. Яно і зразумела: сіл укладзена нямала. Крыўдуюць на прэсу, у прыватнасці на "К", і калі не прыязджаем ("Вы нас ігнаруеце!"), і калі прыязджаем, але не пахвалім у чаканай ступені ці выявім стрыманыя пачуцці ("І што ім не спадабалася?").

Сяргей ТРАФІЛАЎ

У практыцы журналістаў "К", на жаль, ставала выпадкаў, калі гаворку варта было весці ў рэзкім тоне па развіцці фестывальнага руху. Але адносіны супрацоўніцтва з работнікамі культуры ў рэгіёнах, хто, як сказаў адзін з практыкаў сферы, чакаюць "ласкавага слова" ад журналістаў, вымушаў калі не да адкрытай кампліментарнасці і заплішчвання вачэй на відавочныя недахопы, дык да "ласкавага" на іх указання. Мо таму падобнае і не заўважалася, не бралася да ўвагі. Ну, ды кожны сабе гаспадар адносна таго, прымаць ці не прымаць парад. Урэшце, гэтым прынцыпам мы скарыстаемся і сёння. Але гэтым разам пакінем суб'ектыўныя аўтарскія выказванні, заснаваныя на шматгадовым камандзіровачным досведзе, без канкрэтных адсылак да месцаў дзеі. Але ж тэндэнцыі... Тэндэнцыі навідавоку!

■ ■ ■

Дык вось, хто паспрачаецца, што той ці іншы фестываль, пэўнае свята ледзь не найлепшыя ў галактыцы? Вядома, у межах раёна ніхто не рызыкне. У рамках вобласці ўжо знойдуцца канкурэнты, а ў маштабах краіны фестываль можа выглядаць не больш як чарговым аднастайным мерапрыемствам. ("Не паеду, бо не ведаю, чаго чакаць! Фота паглядзець я і ў "Фэйсбуку" магу. Урэшце, у іх жа, напэўна, і старонка у сацыяльных сетках няма?" — сказаў мне пра адзін з айчынных раённых (па месцы правядзення) міжнародных (па статусе) фестываляў да культуры знаёмец.) А газета наша разглядае сітуацыю якраз у маштабах краіны. І калі мы наведваем не па адным фестывале альбо свяце цягам сезона, іх плынь выяўляе рысы агульнасці, прычым з кожным новым выездам тая агульнасць забівае ўнікальнай па сваёй культурнай і сацыяльнай вартасці ідэі, што ляжалі ля вытокаў задумкі. Сапраўды, а які працэнт адпачатковага пасылу захаваўся ў фестывале пасля дзясятка — другога гадоў яго правядзення? І ці кожны кіраўнік праекта тую задуму прыгадае, калі дзе-нідзе і па некалькі складаў арганізатараў змянілася?

Занурваючыся ў такія моманты, мы пачынаем разважаць, у тым ліку калегіяльна на рэдакцыйных планёрках,

шукаць прычыны падабенства, выводзіць хаця б аб'юльненыя формулы выйсця, адзначаючы ў тэкстах максімум станоўчых рысаў. Магчыма, на месцах нашы журналістскія ўніверсаліі пра "знайдзіце мясцовы брэнд і раскручайце яго" падаюцца адчэпнымі. Але і нам сцэнарны парадокс з шэсця ўдзельнікаў, афіцыйных прамоў і гала-канцэрта мясцовых калектываў не са столі ж падаецца "абавязалаўкай". Урэшце, падазраём, што сталыя глядачы фестываляў мяркуюць так і пагатоў. Для журналістаў сітуацыя, паўтараючы, ускладняецца пасля памнажэння ўражання на дзясцяк раёнаў.

Асабіста для мяне матэрыяльным сімвалам акрэсленай аднастайнасці з'яўляюцца шылдачкі на дрэўках з назвамі краін-удзельніц дзеі. Шылдачкі тыя, мяркуючы па здымках розных гадоў з архіваў нашых карэспандэнтаў,

Своечасова перазагрузіцца

па маіх уласных уражаннях, ні дызайн свой не змянялі даўным-даўно, ні самі, верагодна, не абнаўляліся чыста фізічна. А яшчэ не даюць спакою мажарэтка, пра якіх, як і два гады таму, калі даводзілася пісаць падобнага кшталту тэкст, гавораць: "Такое ёсць толькі ў нас!" У 2008-м асабіста я быў гатовы ў гэта паверыць. Цяпер жа, падаецца, немагчыма адшукаць раёны, дзе такога "эксклюзіву" падчас святочнай дзеі няма...

■ ■ ■

А ведаецца, эксклюзіву хочацца (сапраўднага, канешне ж), як і пэўнай меры ўнутранага развіцця імпрэзы. Пра тое, паўтараючы рэдакцыйны тэкст у № 29, сказаў на прыкладзе фестываляў "Купалле" ("Александрія збірае сяброў") і "Славянскі базар у Віцебску" Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка: "Нам трэба паклапаціцца, каб кожны год [...] фестываль напаяўся чымсьці новым. Тады будзе дынаміка росту". Кіраўнік дзяржавы звярнуў на тое ўвагу адносна гігантаў фестывальнага руху, але зусім не значыць, што выказанне гэта не тычыцца іншых яго суб'ектаў. Разам з тым, мяркую, атрымаю ў адказ, хаця б віртуальны, пералік новых дзей, якія штогод уводзяцца ў праграмы (праўда, без

указання старых, што адтуль не выводзяцца, бо наўрад ці хто рызыкне "зламаць традыцыю", — вось і награвашчванне, гаворка ж не пра колькасць, а пра якасць. Для мяне яна ў грамадскім інтэрэсе да фестываляў ці святаў, што пазіцыянуюць сябе ў рэспубліканскім маштабе. Гэта як дадатковыя цыгнікі на "Славянскі базар у Віцебск". Значыць, едуць. А ці шмат тыя, хто едзе на якія іншыя фестывалі альбо свята як турысты? На адным з сёлетніх я папрасіў карэспандэнтаў пашукаць такіх. Не знайшлі: мясцовыя ёсць, спецыялісты ёсць у той галіне народнага

мастацтва, што разглядалася на "ўнікальным фестывалі", а турыстаў "чыстай вады" — не. Урэшце, маглі і не заўважыць: іх жа няшмат. Але пра маштабнасць адносна колькасці глядачоў "звонку" ў нас гаворка зазвычай вядзецца ў тэорыі: ёсць ратацыі ў складзе журы, пачэсных гасцей, калектываў і салістаў, але не турыстаў, тым больш заўсёднакаў.

■ ■ ■

Вяртаючыся да развіцця фестывальна-святочнага руху, значыць: няблага нават у некаторым сэнсе адпусціць лейцы ўжо ў час фестываля (не ў перыяд яго падрыхтоўкі!) культурна-ідэалагічным кіраўнікам. Чаму б прыватным чыннікам не паўплываць на якасць усёй дзеі. Далібог, ад таго, ці ўсе прамоваць са сцэны абавязковыя словы, ад таго, наколькі адораць спецыяльных гасцей пакетами з сувернір-

пра аркушы з QR-кодамі, спасылкі якіх адкрываюць самыя важныя матэрыялы, у заўважных праходных месцах, я нават не кажу. Сумяшчэнне ўсяго гэтага — як тактоўная прысутнасць міліцыі на культурных імпрэзах: супрацоўнікі ёсць, гатовыя да дзеяння, але непрыкметныя.

■ ■ ■

Традыцыя сучасных айчынных святаў, як ты да каранёў не дашуквайся, выраста з мерапрыемстваў, звязаных з савецкай сістэмай. А гэта і грамадскае харчаванне "на вездзе", дзе некалькі разоў на год можна было з розных нагод адпачыць на адкрытым паветры пад вогненныя кроплі і моцны водар шашлыку. Ну якая там культура? Нехта на сцэне спявае, і калі нешта вядомае — ногі самі просяцца ў скокі. А гэта ж культурнае баўленне часу, плён працы работнікаў культуры. Культура, культура, культу-

ра — яна побач, яна атачае, занурвае ў сябе. Але ці вынікова ў такім кантэксце? Для мяне, да прыкладу, відавочна, што час разумення фестываля і свята ў фармаце "выпіць — закусіць на траўцы" сышоў у мінулае, праўда, яшчэ незваротна праз кансерватыўнасць і неадчувальнасць з боку арганізатарскага "цэху" да відавочных зменаў.

А тых, каму "дзень шашлыку" абыякавы, большае. І сёлета я на свае вочы бачыў культурныя пляцоўкі ў Мінску, дзе пад згданы фармат, але пад шапкай маладзёжнага мерапрыемства было зусім мала глядачоў, асабліва калі адмыстова запрашаныя класы школьнікаў разбегліся пасля дамоўленага з імі часу. І ўзімку такое было, і ўлетку. Мінск — не паказчык, скажаце? Добра, але Мінск сведчыць пра тэндэнцыю, з якой сутыкнуцца раённыя і абласныя свята вось-вось.

Новай патэнцыйнай публіцы культурнай дзеі хочацца культурнага свята, аднадумцаў ваколат, якаснай выверанай праграмы, а не па завядзёнцы — што ёсць, тых і прадставім. Гэта як на музычных фестывалях: едуць на пэўных артыстаў, таму іх арганізатары і заманьваюць. Карацей, прыспеў час задумацца пра мэтавыя аўдыторыі мерапрыемстваў, больш дакладную арыентацыю на прыцягненне невыпадковых турыстаў, што патэнцыйна прыедуць канкрэтна на гэту дзею, пад гэта маюць аказацца і захады ў працы з тураператарамі. Не проста на свята народнай песні запрашаем, а якой менавіта — аўтэнтычнай, той ці іншай традыцыі, аднаго жанру. Не проста свята рамёстваў ладзім, а з акцэнтам на што ці каго — на пэўны матэрыял, выраб, саміх майстроў. Звужэнне аўдыторыі, скажаце? Але ж большасць нашых фестываляў праводзяцца так далёка ад месцаў жыхарства іх патэнцыйнай аўдыторыі, што

яны даўно ператварыліся ў падзею "для сваіх" — вялікае шматдзённае свята горада/мястэчка і адмыслоўцаў. Няшмат я ведаю тых, хто паедзе за шэсць гадзін у адзін бок "спажываць" нават самы аўтэнтычны фальклор ці каштаваць ласяў каўбасы. Памятаецца пра агучанае вышэй меркаванне "пагляджу фота ў "Фэйсбуку"? Дык вось, такой пасіўнай, цяжкай на пад'ём публікі адносна традыцыйных формаў святочных дзей, дзе няма "зорных" удзельнікаў, непазбежна становіцца ўсё больш, і да яе прыходу ў частку актыўных спажывацёў культуры і непрыходу на культурныя імпрэзы трэба быць падрыхтаванымі.

■ ■ ■

Да ўсяго, вынікі, інфармацыя пра пераможцаў тых фестываляў, пра іх унікальныя таленты шырока не распаўсюджваецца. Ну адкуль "паспалітаму" будаўніку ці бухгалтару арыентавацца ў манеры спеваў ці майстэрства, перададзеным ад бацькі да сына — і гэтак не адно пакаленне працягваецца? Толькі з медыя, з сеціва, прычым — каб прывабна было, з красамоўнымі фотарэпартажамі, тэлесюжэтамі, з вірусным відэа, з выкарыстаннем сацыяльных сетак. А тут прагал, адсюль — адчуванне непаўна-вартаснасці адносна свайго, нацыянальнага, перад за-межным, што з тэлеэкранаў не сыходзіць. (І калі на цэнтральных святах і ў цэнтральных СМІ тэматыка таго ж Дня вышыванкі і іншых нацыянальных адметнасцей Беларусі апошнім часам справядліва не сыходзіць "з першых палос", дык у якім-кольвечы раёне пра тое нацыянальна-культурнае спажывец скажа: "Яго ж нідзе няма!") А яшчэ і інфармацыі напярэдадні дзеі вобмаль ці проста "нуль". Карацей, яма, вырытая сваімі рукамі, ласкава запрашае!

■ ■ ■

Гэта я да чаго? А да таго, што быць універсальным, гнуткім, "з шырокай праграмай" сёння цалкам натуральна, але не бачыць тэндэнцыі, што сведчаць зусім не на карысць усёабдымнасці, — недаравальнага раскоша. І нулявы эффект адносна перспектыўнага развіцця. Мэта любой падзеі фестывальна-святочнага кшталту — стаць падзеяй. Як на маю думку, варта адзін раз выклацца, ўсе намаганні скіраваць да максімальнага разгортку, да шырокага асвятлення ў сродках масавай інфармацыі, сеціве, каб пасляхова змяніць каляіну і рушыць яшчэ некалькі гадоў па добра накатанай наноў дарозе. І на пэўны час такая наезджанасць натуральная, але галоўнае ў свой час зрабіць перазагрузку. Каб пасля, трымаючы нос па ветры, зноў падысці да змены курсу на аснове першапачатковай ідэі, не страчваючы, набываць. У культуры мудры той кіраўнік, што адчувальны да запытаў наведвальніка, глядача, слухача імпрэз ды акцый. Неабыякава сцю адказваюць на неабыякава сцю. **К**

Як прыдумаць імпрэзу, на якую завітаюць толькі удзельнікі і нешматлікія госці? Як зрабіць са свята пакуту для наведвальнікаў? Як ператварыць веселасць выхадных у працоўныя будні? Журналістам, якія часта бываюць на фестывалях рознага кшталту цягам некалькіх гадоў, бачны і тыповыя памылкі арганізатараў, і "заезджаныя" схемы, і тыя праблемы, што ўзнікаюць на "роўным месцы". Каб прыкрых непрыемнасцяў было менш, а добрых і цікавых ды арыгінальных фестываляў — больш, прэзентуем 10 надзейных прыёмаў, якія павінны мець у запасе дрэнны фестываль у раёне. Зразумела, у спадзяванні, што гэтую "дзясятку" ніколі не возьмуць на ўзбраенне арганізатары фестываляў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Нікому не паведамляць пра будучую імпрэзу.

Журналісты павінны самі пра ўсё даведацца за месцамі нават два, трымаць у галаве будучую дату фестываля (праўда, яна можа змяніцца з-за нейкай неспадзяванкі лакальнага маштабу) і абрываць тэлефоны арганізатараў, здзіўленых, што адкараскацца ад лішняй увагі не ўдалося. Максімум, што можна, дык гэта даць невялікую рэкламу ў мясцовых СМІ і развесіць пару плакатаў каля раённага Дома культуры. Таксама нельга паведамляць пра будучую імпрэзу ў турфірмы. А калі і паведаміць, дык не за год ці хаця б паўгода да свята, а за пару тыдняў да пачатку.

Праезд на фестываль павінен быць як мага больш складаным.

Да гэтых часоў стаіць моцны боль у грудзях пасля аднаго з летніх фестываляў. Боль як метафарычны, так і фізічны, бо даўно я так не хварэла.

Аліна САЎЧАНКА

Калі збіралася ў дарогу, старэйшыя калегі ўпэўнівалі: мне вельмі спадабаюцца і мясціны, і сама задума мерапрыемства. На тое і спадзявалася. Надвор'е стаяла нетыповае не тое што для чэрвеня — нават для красавіка. Яно і стала лакмусавай паперкай для фестываля — пад дажджом і пры тэмпературы ніжэй за 10 градусаў ярка праявіліся ўсе арганізацыйныя недапрацоўкі.

Першае, што падалося мне немэтазгодным, — расцягнутасць фестываля па часе. Хоць арганізатары і свярджалі, што ён займае два дні, насамрэч пятніца таксама была ўключана ў праграму. Праграму, якую аб'ектыўна можна сіцнуць, бо палова мерапрыемстваў не мела ніякага дачынення да "спецыялізацыі" імпрэзы. Ва

Не трэба замаўляць дадатковы транспарт, які будзе забіраць гасцей з чыгуначнага ці аўтавакзала, не трэба дамаўляцца з турфірмамі пра падвоз тых, хто хоча завітаць на фестываль з Мінска ці з абласных гарадоў Беларусі. Асабліва важна не тлумачыць у адзінкавых паведамленнях пра тое, як дабрацца да горада, дзе лепш прыпаркаваць аўтамабіль ці аўтобус, калі і адкуль прыходзіць і адыходзіць рэйсавы транспарт. Самі пра ўсё даведаюцца, так бы мовіць, на практыцы і на месцы.

Не тлумачыць, што і калі адбудзецца падчас фэсту.

Хай для турыстаў усё будзе складана! Таму не трэба рабіць дастатковы тыраж бясплатных буклетаў, не трэба амаль ніякай інфармацыі пра тое, дзе і што будзе прахо-

ды і бутэрбродаў. Лепш за ўсё на любым фэсце ідуць шашлыкi, шаўрма, замарожаная піцца, салодкая вата і папкорн з салодкай газіроўкай. Нават калі на дварэ больш за трыццаць градусаў у ценю.

Забыцца на WC.

Турысты — людзі не зусім звычайныя. Яны могуць знаходзіцца на спякоце гадзінамі, піць ваду літрамі — і не захацець зайсці ў кабінкі з надпісамі “WC”. Таму ставіць такія кабінкі на тэрыторыі фэсту або тлумачыць, дзе знаходзяцца бліжэйшыя гандлёвыя кропкі з прыбіральнямі, не трэба.

Адкрываць фэст варта шэсцем удзельнікаў ці выступленнем барабаншчыц у чырванай гусарскай форме.

Гэта ўмова абавязковая і адступленне ад яе, відаць, жорстка кімсьці караецца. Пры гэтым вельмі важна нахіліцца да вуха зезджага (невядома, якім чынам) журналіста і прашаптаць: “Зараз вы ўбачыце эксклюзіў! Гэта толькі ў нас робяць!” І пасты задаволена, з веданнем справы, пасміхнуцца.

На фэсце павінен працаваць “Горад майстроў”.

І не важна, што горад прымае музычныя рок-каманды або турнір ці фестываль рыцараў. Наведвальнік проста абавязаны набыць які-небудзь сувенір, пажадана з фабрычнай кітайскай керамікі або з надпісам “З Сібіры — з любоўю”. Аўтэнтчныя сувеніры, з мясцовай сімволікай і на дзяржаўнай беларускай мове не пажаданыя.

Харчаванне гасцей — не праблема арганізатараў.

На фэсце павінны быць толькі пару кропак харчавання, каб у іх заўсёды стаялі чэргі. Прычым думаць пра разнастайнасць і выбар у іх не трэба: гасці з’ядуць усё, што будзе ім прапанавана. Паболей дарагіх прадуктаў — трэба ж выканаць план і атрымаць прыбытак! Менш звычайнай таннай ва-

Заплюшчыць вочы на жыллёвыя праблемы.

Пра жыллё павінны клапаціцца самі гасці, бо вольных месцаў у гатэлі зазвычай няма. Хочучь — няхай у іншы горад едуць у гасцініцу, хочучь — няхай у палатках на вуліцы жывуць. Людзі ў нас моцныя, загартаваныя, могуць спаць і пад зорамі, і пад дажджом. А калі яны ўсё-такі патрапяць у мясцовую гасцініцу, дык у ёй не павінна быць гарачай вады (хай скажучь дзякуй, што ёсць халодная!), Wi-Fi (што гэта?), а таксама тэрміналаў для аплаты пражывання банкаўскімі карткамі (гэта вам не Мінск!).

У імпрэзах фэсту павінны ўдзельнічаць выключна запрошаныя калектывы.

Нельга, каб у заплаваных конкурсах ці імпрэзах бралі ўдзел турысты, прышлыя гасці і нават мясцовыя жыхары. Калі ідзе конкурс на лепшы танец — дык сярод удзельнікаў, калі водзіцца купальскі карагод — дык толькі тымі, хто ўмее гэта рабіць. “Чужаніцы” могуць парушыць лагічнасць дзеяння, сапсаваць “карцінку” непрафесійнымі танцавальнымі “па” ці ўвогуле не патрапіць у танцавальны рытм. Гэта, відаць, недаравальна.

Прадугледзець правядзенне фэсту ў розных кропках горада.

Хай турысты на злом галавы бегаюць па ўсім горадзе і пытаюць, як патрапіць на той ці іншы завулак. Хаця пра тых месцы могуць не ведаць і самі тутэйшыя жыхары. А яшчэ лепш — зладзіць у рамках фэсту імпрэзу падалей ад райцэнтра. Цэнтралізавана прывезці туды запрошаных гасцей, а пра турыстаў увогуле не думаць: хай самі дабіраюцца, калі хочучь. Фэст жа адбудзецца пры любой умове, і нават без турыстаў.

K

Як (не) зрабіць... дрэнна?

Інструкцыя з 10 пунктаў і парадаў

дзіць. А калі і з’явіцца нейкае паведамленне, хай яно будзе не зусім слухным. Напрыклад, канцэрты можна пачынаць на паўгадзіны пазней, начную дыскатку — пазней увогуле на цэлую гадзіну, а некаторыя імпрэзы — увогуле не пазначаць у праграме. Іначай на яе могуць завітаць цікаўныя і асабліва тыя самыя журналісты, што арганізатарам не патрэбна.

Харчаванне гасцей — не праблема арганізатараў.

На фэсце павінны быць толькі пару кропак харчавання, каб у іх заўсёды стаялі чэргі. Прычым думаць пра разнастайнасць і выбар у іх не трэба: гасці з’ядуць усё, што будзе ім прапанавана. Паболей дарагіх прадуктаў — трэба ж выканаць план і атрымаць прыбытак! Менш звычайнай таннай ва-

“План Б” на выпадак дажджу з метэарытаў

ўмовах крызісу з фінансамі можна было б зрабіць адзін ці паўтары канцэнтраваныя святочныя дні і тым самым сканоміць бюджэтныя грошы. (Хаця на старонках “К” эксперты з такім маім меркаваннем не пагаджаліся з тых ці іншых прычын.) Ці выдаткаваць іх на што-небудзь іншае. Напрыклад, на некалькі лішніх аўтобусаў, якія б курсіравалі па пляцоўках горада ў першую чаргу для сваіх жа, мясцовых. Як у гіпермаркеты за Мінскай кальцавой дарогай, толькі мэта — спажыва не матэрыяльная, а духоўная. Урэшце, наведаны населены пункт не такі і малы, а дрэннае надвор’е не дужа спрыяе пешым прагулкам. Неаднойчы ў час камандзіроўкі чула, як людзі засталіся з дзецьмі сядзець дома, бо спужаліся беларускага лета.

Большасць мерапрыемстваў гэтага фэсту праходзіла якраз на вуліцы. Традыцыйна. Але, як мне падаецца, заўсёды трэба мець “план Б” на выпадак непагадзі. А яго не было. Таму ўсе артысты, дзеці, маладыя ды дарослыя, а з імі глядачы, прыстойна памерзлі і вымаклі ў дні фестывалю. Бачыла, як цяжкія слёзы ў адной пятнаццацігадовай танцоркі рэгіянальнага калектыву. “Што здарылася?” — “Халодна стаяць”. Падавалася, што каб пачаўся метэарытны дождж, нават ён не здолеў бы змяніць сцэнарый, які “адшліфаваўся” за многія гады. Імправізацыі ў дадзеным выпадку была б дарэчнай. Спадзяюся, што фэст нічога не каштаваў здароўю мужных артыстаў.

Засмуціў мяне “Горад майстроў”, неад’емная час-

тка амаль кожнага фестывалю Беларусі. Сорам гандляваць масавай кітайскай прадукцыяй пры наяўнасці таленавітых рамеснікаў у краіне! Няўжо нельга было запрасіць хаця б тройку-пяцёрку ганчароў, разьбяроў, выцінаншчыц, ткачых? Той жа “Вясновы букет” сабраў у маі ў Мінску іх сотні. Усе яны з візітоўкамі, гатовыя абмяняцца кантактамі, адкрыць для сябе новыя магчымасці. Дык у чым праблема?

Магчыма, гэты тэкст падаецца камусьці выпадам у адрас паважаных, разумных людзей. Але пісаўся ён з вялікім сумам. Рэгіянальныя фэсты павінны быць калі не для турыстаў (пакуль пра гэта гаворкі няма амаль нідзе), дык для мясцовых людзей, нераспешчаных відовішчамі і разнастайнымі забавамі, сапраўдным святам. Ды нешта радасці на іх тварах я так і не ўбачыла. Магчыма, ад распешчанасці ўласнай.

K

Я — не адвакат, ды і не прысуды мы тут выносім. Я чалавек з райцэнтраўскім менталітэтам. Большую палову жыцця (веткаўскага) хадзіў на працу пешкі (у нас не казалі “пешшу”, толькі “пешкі”). Таму любіў, люблю і буду любіць местачковыя святы. А нязбыўнай марай з дзяцінства засталася шыкоўныя навакасавыя, але недасягальныя боты на вяршыні гладка абгабляванага слупа на Масленку. Ну ды ладна, гаворка не пра боты, а пра фестывалі.

Яўген РАГІН

Час фестывалю фестывалю

Уся праблема, падаецца, у тым, што мы, сённяшнія, не ўмеем радавацца, ствараць сабе святы. Неяк перад РДК, дзе неўзабаве павінна была распачацца фестывальная дзея, запытаўся ў латыша: “Чым здзіўляць будзеш?” Ён імгненна пачаў стукаць па зямлі кійком і рытмічна напяваць штосьці кштальту “О-о-а-а-а”. Вакол яго сабраліся ў карагод сын, дачка і жонка. Вочы кожнага сваяліліся ад шчасця. Свята для іх стартвала. Потым яны паўтарылі яго ўжо на сцэне і заваявалі прыз за неспрэчнасць выканання. “Свята, якое заўжды са мной”. Мо беларускай самадзейнасці не трэба высокага ледзь не прафесійнага ўзроўню, бо ён вымагае пастаянна несці нейкі цяжар адказнасці? Адсюль — пэўная доля афіцыёзу, рэгламенту, магчымага папроку “мы на вас ускладалі, а вы не пабаяліся не апраўдаць”. Я для сябе даўно падзяляю (умоўна) нашу самадзейнасць на прафесійную і аматарскую. Вось паслухаць бы з фестывальнай сцэны і самадзейнасць аматарскую, з вуліцы і без пафаснага “акадэмізму”.

У маінай вёсцы фэст (агульнае свята) пачынаўся так. На мурагу ля пыльнай вуліцы дзядзька Піліп на ўслончыку браў першы акорд на гітары. Рабіў ён гэта артыстычна: заплюшчваў вочы, адкідваў, як конь грыву, чупрыну, напружваўся — і выдаваў. Потым, у адпаведнасці з драматургіяй самапальнянай рэжысуры, да Піліпа далучаліся мандаліна і скрыпка (не памятаю, як звалі музыкаў). А мы, саплівыя, заграбалі босымі нагамі вясковы пыл у нязмушаным разнявольным танцы. Потым неяк спаквалі нашы месцы займалі дарослыя. Нам толькі і заставалася, што навяперадкі займаць партэр — бліжэйшыя прызбы. Наколькі памятаю, сцэнарый шчасця не мяняўся. І мы пілі яго нагобом. І не было тут журналістаў, прадстаўнікоў міністэрстваў, рай- і аблвыканкамаў. Было свята вясковай традыцыі.

Натуральна, нашы сённяшнія фестывалі (асабліва ў райцэнтрах) павінны развівацца. Галоўнае пытанне: “Як?” Мянсяць сцэнарый, пакідаючы галоўную брэндывую канву? Мабыць. Тут важна, каб мясцовыя жыхары на фоне запрошаных удзельнікаў не адчувалі сябе “чужымі

на гэтым свяце жыцця”. Ды не. Падаецца, скаргаў на гэты конт я не чуў. Падчас фестывалю “абарыгены” аправаюцца як на свята, сябе паказваюць, на іншых глядзяць. Бацькі купляюць жонкам “фанту”, а дзецям — марожанае. Хлопцы ўюцца вакол дзятчат. Пенсіянеры чакаюць канцэрта. Ды і ў крамах ці на гандлёвых латках выстаўляецца лепшае, не надта дарагое, мабыць, і спецыяльна прыхаванае на свята. Праўда, сувеніры ў рамеснікаў падскокваюць у ценю. Але не бяда, на тое і фэст: хлопцам для дзятчат нічога не шкада. А на сцэне (у амфітэатры, пад паветкай, проста на плошчы) пачынаюць спяваць, танчыць, жартаваць. І

дзяткі, і хто іх бачыў, апрача маіх калег? І гэта не віна, а бяда.

Фестывалю шмат. Безумоўна, пэўныя з іх былі калісьці арыгінальнымі ды непаўторнымі. Не выклікае сумнення і тое, што фестывальны рух спыніўся ў развіцці. Ад добра добра не шукаюць. Але час — бязлітасны цэнзар. Штосьці абавязкова і безваротна старэе. Так, ідэалу дасягнуць нельга. Аднак варта да гэтага імкнуцца. Таму, па маім меркаванні, надыйшоў час стварыць фестываль фестывалю. З той прастай прычыны, што гэтаму неўтаймоўнаму руху не стае крытычнага аналізу, не хапае конкурснага абагульнення. З’явіцца магчымасць выбраць эталонны,

без прыкмет плагіяту, адначыць горшы, скіраваць працэс “фестывалеўтарэння” ў спрыяльнае рэчышча. Справа натуральная, дыялектычная. Тут не так крытыкаваць трэба, колькі дапамагаць усебакова.

І я не стаў бы абвінавачваць толькі раёны. На мой погляд, праблема фестывальнай аднастайнасці — праблема неразваротлівасці метадычных цэнтраў (ад раённых да абласных). Неразваротлівасць — ад адасобленасці. Пра інфармацыйную замкнёнасць рэгіёнаў мы пішам. Ролю фестывальнага каардынатора Інстытут культуры Беларусі не разглядае як першаступенную. Наша газета па прычыне яе не самага высокага накладу з дадзенай функцыяй не спраўляецца. Вось у гэтым кірунку абагульніць бы намаганні.

Каб ад мяне што залежала, я адмовіўся б ад фестывальнай пафаснасці: шэсцяў, парадаў і гэтак далей. Вярнуцца б да заданай вясковай традыцыі. Тут у мяне ўвогуле мара ёсць. Пераўтварыць бы безаблічныя і аднолькавыя па ўсіх раёнах святы вёсак у адмысловую акцыю пад умоўнай назвай “фестывальная вёска”. Як я яе уяўляю? У пэўны, узгоднены з усімі і разрэкламаваны дзень я мог бы прыехаць сюды ў ліку іншых ахвотных. А нас бы ўжо чакалі. У адной хаце праспявалі б. У другой — з печы накармілі. У наступных — прапанавалі, скажам, ткацтва, парадавалі паданнямі, паказалі лес, раку і сенажаць, распавялі пра конскую вупраж і далі коніка напраткат... І ўсё за грошы. Магчымы і бартэр. Я за рэшню насок бы нейкай бабулі дроваў. А потым сядзеў бы на лаве і слухаў вясковыя прыпеўкі. А ўвечары можна і ў клубе сабрацца. Без пафасу, з агульнай карысцю.

Інакш кажучы, каб тваё свята было з табой, яго трэба самастойна прыдумаць і нікому не аздаваць. Інакш развучымся думаць. І напрыканцы зусім не “адвакацкае”. Дык крытыкаваць нам фэсты (калі яны таго заслугоўваюць) ці не? Адкажыце на гэтае пытанне самі. А я толькі адзін дарэчны прыклад прывяду. Калі замежыму рэстаранаму крытыку (як правіла, кулінарнай адукацыі ён не мае) не спадабаецца страва, можна шынок зачыняць: людзі сюды больш не прыйдуць.

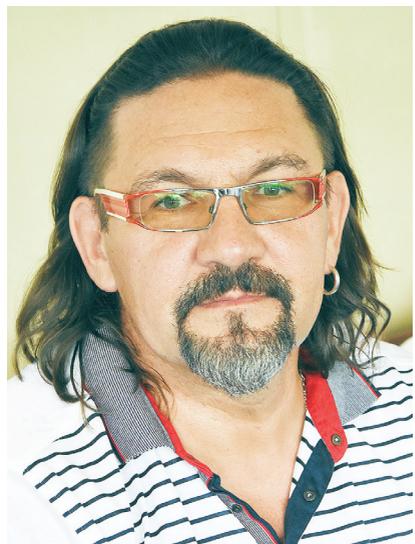
K

Вышыванка і патрыятызм

— Для мяне патрыятызм — не першакрыніца, не генератар, а вынік комплексу дзеянняў. Адпаведна, калі ёсць культура, то з яе можа ўзрасці (ці не ўзрасці) патрыятызм. Упэўнены, што можа быць падтрыманы дзяржавай патрыятызм як вынікова, так і з адваротным эфектам. Скажам, ваш Дзень вышыванкі не можа не радаваць. Найперш таму, што ўкраінскі досвед сведчыць: вышыванка — не ізаляцыя, а спроба самаідэнтыфікацыі праз адзенне. А такія ментальныя рэчы, пачынаючы ад мовы, ад арнаменту, неабходна захоўваць, бы галубка маленькага. Цудоўна, калі варты ініцыятывы дзяржаўнай структуры рэалізуюцца і ўпоровень з плынямі грамадскай цікавасці.

Крайнасці

— Я прыехаў з той краіны, дзе патрыятызм ды іншыя “ізмы” падлягаюць сэнна дыскусіям. Напрыклад, патрыятызм напукны, паказны. Мне смешна, да прыкладу, глядзець на ўкраінскіх дэпутатаў, што апранаюць пад гарнітур ад Брыёні вышыванку. А вось пад драўняныя палінялыя джынсы і сам з задавальненнем апранаю яе. Наогул жа, па

названай тэме праз усё жыццё для мяне спрацоўваюць старыя фразы, што патрыятызм — гэта любоў да сваёй краіны, а нацыяналізм — нянавісць да чужой; колькі моваў (культураў) ты ведаеш, столькі разоў ты чалавек. Вось ўкраінскую і вывучыў пакрысе: доўга не размаўляў, але ўсведамляў, што, жывучы ў краіне, нельга не ведаць яе мовы. Цяпер пры патрэбе па-ўкраінску магу кантактаваць (хаця аб працы гаворка не вядзецца), чаго ў Беларусі ў мяне так і не склалася...

Трэнд на сваё

— Ва Украіне вядзецца гаворка пра квоты ў 33 % для ўкраінскамоўнай музыкі ў радыёэфіры (для вузкафарматных станцый — 15 — 20 %). Адрозніваю: я не прыхільнік квотаў у любых вымярэннях (хаця прымаў удзел у іх распрацоўцы), і слова тое мне не дастады. Мяркую, і для артыста не асабліва радасць быць у нейкай квоты. Але аб'ектыўна матэрыялу для гэткага кроку дастаткова. Працуючы на “Рускім радыё Украіна” мы паспяхова абыходзім без часткі расійскага кантэнту, замяшчаючы яго аб'ём уласным, украінскім. Урэшце, маем істотную перавагу: мясцовая поп-музыка якасна вышэйшая за аналагічны напрамак расійскай. І на ўласны прадукт ёсць попыт. Скажам, цяпер па ўкраінскім тэлебачанні актыўна транслююцца оўпэн-эйр-фэсты (на маю думку — найлепшая форма спажывання музыкі) з удзелам сваіх артыстаў — ад рокавых і джазавых да поп-кірунку. Калі гэта глядзяць і ў эфіры, і ўжывую, значыць, попыт — не надуманы. (Толькі мой гурт грае 4 канцэрты на такіх фэстах цягам аднаго толькі ліпеня, прычым адзін з фестываляў (у Кіеве) чакае 130 тысяч глядачоў!) А камерцыйная станцыя ці тэлеканал не ствараюць выклікі, а адказваюць на іх.

Асцярожна і шырока

— Разам з тым, неабходна быць вельмі асцярожнымі ў такіх далікатных пытаннях. Аўстралія ўпершыню ўвела практыку квот для радыёэфіры: і вось з 1946-га да нашага часу працэнт пасту-

пова давалі толькі да 26 (прычым мова краіны — англійская). А франкафонны праект праз 20 гадоў дзейнасці ледзь не да пратэстаў летас прывёў... Я так разумею (бо не сачу за працэсам стала), што і дагэтуль у 75 % беларускай музыкі ў радыёэфірах няма дастатковай колькасці якасна адпаведнага фарматам матэрыялу ад беларускіх жа выканаўцаў. Адсюль і Свірыдава, і Антонаў, і “Бі-2”, што праходзяць па катэгорыі айчынных спевакоў другі дзясятак гадоў. Дык мо варта пашырыць вугал зроку самім станцыям? Фармат, вядома, патрэбны: у краме з джынсамі вы разлічваеце знайсці там менавіта джынсы, а не шаравары, так? Але ж ва Украіне няма патрэбы штучна “прыпісваць” да сваіх артыстаў, што пачыналі ці “адзначыліся” тут (Алеграву, Крутога, Брэйтбурга, Меладзэ...). Чаму? Бо дастаткова матэрыялу, і апошня некалькі гадоў — высокі трэнд альтэрнатыўных і рок-праектаў (“Opuka”, “Harskiss”, “Monatik”, Іван Дорн...), прычым яны ў эфірах. Гэта ж і кірунак на фольк не першае дзесяцігоддзе застаецца для Украіны надзённым: днямі “Даха-Браха” — індзі-гурт з моцным фольк-замесам — выступіў на брытанскім фестывалі “Пластанбэры”. Узровень!

лася ў год, калі не стала Курта Кабэйна і нарадзіўся Джасцін Бібер...

“Еўрабачанне” і Джамала

— Займаўся я гэтым конкурсам не аднойчы, пачынаючы з 1999 года. І маё стаўленне даўно вызначана: ніякіх адносінаў да рэальнай сітуацыі ў поп-музыцы любоў з краін-удзельніц ён не мае. Ну, няхай Вялікабрытанія не выйграе ў “Еўрабачанні”, але ці выпадае параўноўваць музычны рынак гэтай дзяржавы з рынкамі ў іншых кутках кантынента? Ды і каманда шведаў, што робіць шоу па гэтых стандартах, даўно вядомая, а конкурс, канешне, палітызаваны, суседзі адзін за другога галасуюць...

З іншага боку, сёлета ставала моцных нумароў на згаданым спаборніцтве наогул. Але, прызнаючы наяўнасць самых розных аргументаў на карысць таго ж Сяргея Лазарава, мае сімпатыі, вядома ж, на баку Джамалы. І той, хто хоць гаму можа сыграць, песні і выкананне гэтых артыстаў поруч не паставіць. Пра тое, урэшце, расійскі крытык Артур Гаспаран усе кропкі над “і” расставіў пасля першай жа рэпетыцыі. А кантракт Джамалы з лэйблам “Universal” доказам. Урэшце, так сталася, што сёлета ставала вары-

“Пра падумаць” і пра пер’е

Попыт, “ізмы” ды легіёны скапіраваных

У Мінск на пару дзён завітаў генеральны дырэктар “Рускага радыё ва Украіне”, вядучы ўкраінскага ж “Радыё “Рок” Сяргей КУЗІН, вядомы і ў Беларусі як шматгадовы лідар айчыннага FM-эфіру. “К” пацікавілася ў суразмоўцы яго бачаннем шэрагу паралеляў у культурах і шоу-бізнесе нашай дзяржавы і суседняй.

Пра рэчышча эфіру

— З поп-музыкі, датычнай Беларусі, ва Украіне запатрабаваны пасля перамогі ў тэлеконкурсе Жэня Літвінковіч. І, бадай, усё. Адсюль пытанне: ці паўплывалі ўведзеныя працэнтны ў Беларусі на стан згаданага сегменту музыкі? Адмыслова не сачыў. Хіба ўвосень 2015-га гадзіны паўтары праехаў па Мінску ў машыне з уключаным радыё. Не спрабуючы раздаць сястрыцам па завушніцам, сцісла пачуае акрэслю так: “Спакойненька”. Гэта і пра музычнае рэчышча эфіру, і пра яго размоўную частку. Урэшце, мо тое — ментальныя рэчы. (Вось у Скандынавіі на радыё мала гавораць, імкнучыся не замінаць набору суперцяжкіх тамтэйшых гуртоў, а ў краінах Міжземнамор’я — наадварот.) Але, мяркую, пакуль гаворка не зойдзе пра гэты працэнт беларускамоўных твораў, якаснага ўсплёску чакаць не варта. Такі падыход, думаецца, і ад другаснасці абароніць.

Аднолькава? Не...

— Пакуль галоўнае, што паказалі працэнтны ў Беларусі, — нельга пры адсутнасці грошай у адным месцы і наяўнасці ў іншым рабіць аднолькава папулярную музыку. Ну які сэнс гнацца за пер’ем у кліпах Кіркорава, калі грошай на тое пер’е ў дзясяткі разоў менш? Вось у беларускім року ёсць самадастатковасць. Гэта “пра падумаць”. З таго, што мне дазваляюць сябры, я адносна больш сачу не за фарматам, а за рок-музыкай. Падабаюцца “The Toobes”, “Yellow Brick Road”, крайнія альбомы “J:Морс” і Вольскага.

Ці спяшацца ў легіён?

— І яшчэ раз пра другаснасць. Выканаўцаў з песнямі кшталту рэчы Сяргея Лазарава на “Еўрабачанні” на Захадзе легіён. І ва Украіне падобных мноства. Іншая справа, што ў нас вялікія “нафтавыя” грошы, што ўкладаліся ў шэраг праектаў, выдавалі самабытнасць. Шмат з’явілася пражэктнага, але слепа скапіраванага. І такія выканаўцы аказваюцца не запатрабаванымі на тым рынку, куды марылі прабіцца. Гэх, найвялікшая трагедыя сучаснасці, як у асяткадоце, здары-

янтаў, каго выпраўляць ад Украіны на конкурс: Джамала, “Hardkiss”, “Sun Say” ды многія іншыя — уражальныя сучасныя нумары. Многае — наогул hi-end-клас для постсавецкай прасторы. І гэта не эстрада, не жудасная “папса”. (Прынамсі, тое не праблема: калі ёсць “Lordi” альбо Канчыта Вюрст, на гэтым конкурсе няма абмежаванняў з фарматамі.) Разам з тым, у Ісландыі самая эстрадная спявачка Б’ёрк: рабіце высновы...

Рок-зорка

— Ды якая я рок-зорка? Скапленне газыў, не больш! З таго часу, калі пачаў працаваць на радыё, стараўся рабіць тое, што хочацца: скажам, прадзюсіраваў “Фабрыкі зорак” і пры гэтым захоўваў адданасць рок-н-ролу як ладу жыцця. А спробы дрыгацца на сцэне выраслі з патрабаванняў партнёры па эфіры Соне Сотнік, якая сама піша песні і спявае, ды і ў мяне 150 кілаграмаў ідэі назапісана. Знайшліся музыканты, што мяне падтрымалі (дарэчы, адзін з іх, Віталь Перапяліца, працуе ў мінскім аркестры). У выніку, першы канцэрт сабраў тысячу глядачоў, а хобі набыло абрысы выказвання, якое аказалася нават на мяжы рэнтабельнасці: 5 — 7 канцэртаў у клубах ці оўпэн-эйраў (для многіх беларускіх артыстаў, ведаю, тое недасяжная колькасць выступу). Прычым няма ніводнага “мінуса” маіх песень: альбо зведзены “плюс” для радыё, альбо ўвесь гурт трэба выводзіць на сцэну. Праўда, праз тое кіславата з тэлеэфірамі, дзе мусіш стаяць і адкрываць рот пад “фанеру”.

Ідэя

— Пакуль мой гурт не запрашалі ў Беларусь з канцэртамі. Мо я надта дарагі для вашых пракатчыкаў? (Смяецца.) І яшчэ. Калі ў чытачоў газеты знойдзецца ўласны верш ці яны могуць паказаць чыесці радкі на беларускай мове, сапраўды мужчынскія, іранічныя, можа, сацыяльна-іранічныя, я з задавальненнем зрабіў бы такую песню.

Занатаваў Сяргей ТРАФІЛАЎ

Гэтым разам з Масквы прыехалі прадстаўніцы трох пакаленняў нашчадкаў праўнучкі рускага паэта Аляксандра Пушкіна Соф’і Паўлаўны Варанцова-Вельямінавай (Калагрывавай) — Вольга, Алена, Наталля.

Нагадаем, першай з нашчадкаў Пушкіна на беларускай зямлі апынулася яго ўнучка Наталля Аляксандраўна, якая выйшла замуж за Паўла Варанцова-Вельямінава і ў 1880-я пасялілася з ім у маёнтку Вавулічы (сёння вёска Дубоўка Бабруйскага раёна). У іх нарадзілася пяцёра дзяцей: Марыя, Соф’я, Міхаіл, Феадосій і Вера. Соф’я пражыла на Бабруйшчыне даўжэй, чым іншыя нашчадкі паэта: тут прайшлі яе дзяцінства і маладосць, у пачатку XX стагоддзя Соф’я пайшла на курсы сясцёр міласэрнасці, якія адкрыліся ў шпіталі пры Бабруйскай крэпасці. У 1914 годзе, з пачаткам Першай сусветнай вайны, яна працавала ў лазарэце Чырвонага крыжа

падарыўцаў лекара Марзона, потым — у маскоўскай іверскай суполцы. У час працы на санітарным цягніку падчас вайны Соф’я Варанцова-Вельямінава сустрэла сваё каханне і ў 1916 годзе выйшла замуж за Усевалада Калагрывава, у тым жа годзе нарадзіўся іх першынец Саша, праз тры гады — Алег. Але сям’я прайшла праз чорную паласу выпрабаванняў пераследамі, арыштамі, забаронамі, голадам і расстаннем з блізкімі. І ўсё ж сыны не ўгневаліся сэрцам, выраслі годнымі людзьмі, абодва ваявалі на франтах Вялікай Айчыннай і дайшлі да Берліна.

Да беларускай зямлі Калагрывавы заўсёды ставіліся з любоўю. Соф’я Паўлаўна хадзіла з маленькімі сынамі ранней вясной у Кісялевіцкі бор, каб паказаць дзецям першыя пралескі, а да Бярэзіны завіталі пагля-

дзець крыгаход. Улетку яны выпраўляліся ў лугі за раку, да маленькай рэчкі Крапіўкі. Стаўшы дарослым, Аляксандр Калагрываў прыгадваў у Маскве пра ціхі Бабруйск, у яго памяці назаўсёды засталіся “...яблыневия сады, абнесеныя высокімі валамі крэпасць з магутнымі бастыёнамі па кутах, рака Бярэзіна з плытамі, якія павольна плылі па ёй”.

У сярэдзіне 1960-х Аляксандр Калагрываў, на той час журналіст Усесаюзнага радыё, прыязджаў з Масквы ў Бабруйск, наведваў школу, у якой вучыўся (сёння СШ № 3), разам з настаўнікам рускай мовы і літаратуры Цімафеем Лякумовічам адкрываў для сябе новы Бабруйск. “Я вельмі люблю Бабруйск — мой родны горад”, — казаў Аляксандр Усеваладавіч, і яму захачелася паказаць родныя для яго мясціны сваёй сям’і, сыну Андрэю і дачцэ Вользе, але нечаканая смерць на 52-м годзе абарвала яго жыццё ў 1968-м.

Андрэй Калагрываў ня мала чуў ад бацькі, ад бабулі Соф’і пра Бабруйск, прыязджаў у горад на Бярэзіне ў 1970 годзе. Перад ад’ездам ён прызнаўся: “Я зачараваны прыгажосцю беларускай зямлі. Цяпер мне зразумела, чаму ў нас дома заўсёды з цеплынёй і любоўю згадваюць Бабруйшчыну”. А неўзабаве Андрэй Калагрываў ажаніўся з дзяўчынай з Гомеля і часта ездзіў сюды да сваякоў жонкі. У Бабруйск, праўда, Андрэй Аляксандравіч больш не наведваўся. Але прайшлі гады, вырасла яго дачка Алена і ўнучка Наташа, і аднойчы яны разам з цёткай Вольгай (сястрой Андрэя) захацелі ўбачыць Беларусь.

У святочныя летнія дні 2016 года нашчадкі Пушкіна селі ў машыну, намяціўшы наведваць Мінск, Бабруйск і Гомель. Пасля беларускай сталіцы прыехалі ў Бабруйск, прайшліся па старых

Prof-партфолія

(Заканчэнне.)

Пачатак на старонках 4 — 5.)

— Лічыце, што стварэнне такога музея актуальнае для краіны?

— Развітацца з мінулым можна толькі праз яго асэнсаванне. У тым ліку і дзеля гэтага існуюць музеі. Архан Памук, калі ўжо мы гаворым пра яго (а ён культурны герой нашага часу!), у індывідуальным парадку напрасіў прабачэння ў армянскага народа за генацыд з боку Турцыі. Ён закрануў болевую кропку цэлых нацый. Святлана Алексіевіч кожнай старонкай закранае болевую кропку былога савецкага народа, правакуе на рэакцыю. Дзеля таго, каб той былы боль не застаўся бессэнсоўным і марным. Наіўна думаць, што можна проста сцерці з памяці нешта. Калі так адбываецца, то пустэча на сцёртым месцы пачынае працаваць вельмі дэструктыўна. Музеі ў постсавецкіх краінах адлюстроўваюць гэты працэс. Так што справа не толькі ў сродках, справа — у свядомасці.

— Вы і раней выказвалі смелыя ідэі, што апераджалі магчымасці канкрэтнага гістарычнага моманту. Пры вашым дырэктарстве ў 1990-х заклаўкі музей-запаведніку атрымаў сучасныя абрысы, але некаторыя інавацыі апынуліся занадта смелымі і не спрацавалі адрозна...

— Сапраўды, чвэрць стагоддзя таму некаторыя ідэі крыху нецярпліва забягалі наперад. Цягам 1990-х шмат што было зроблена ў Заслаўі, але некалькі перспектывных ініцыятыў так і не атрымалася ажыццявіць. Гэта, у прыватнасці, вынас нафтабазы з тэрыторыі запаведніка, стварэнне пры запаведніку туркампаніі, выпяканне хлеба з намолатага на млыне збожжа, аднаўленне сядзібаў ганчара і краўца, адкрыццё шынка з нацыянальнымі стравамі... Добра, што гэта лічыцца зусім не арыгінальнымі ідэямі сёння, а дзе-нідзе яны нават і рэалізуюцца, хай сабе і на прыватнай глебе.

Вольга, Наталля, Алена і дырэктар Бабруйскага краязнаўчага музея Наталля Арцёмчык каля экспазіцыі, прысвечанай нашчадкам паэта.

вуліцах горада, у тым ліку па вуліцы Пушкіна. На Сацыялістычнай ім радасна было ўбачыць каштаны, бо ад бабулі яны ведалі, што, згодна з паданнем, шмат гадоў таму першыя каштаны ў Бабруйску пасадзіла ўнучка Пушкіна. Знайшлі тое месца, дзе стаяў калісьці драўляны дом, набыты на пасаг Наталлі Аляксандраўны. І той куток, праз дарогу, наўскасяк, дзе пад дрэвамі саду хаваліся два аднапавярховыя дамы Варанцова-Вельямінава. Заішлі госці і ў краязнаўчы музей, каб убачыць экспазіцыю, прысвечаную нашчадкам паэта. З дапамогай супрацоўнікаў установы

агледзелі крэпасць, а адтуль скіраваліся ў вёску Цялуша ў суправаджэнні настаўца Свята-Нікольскага храма айца Сергія. Ён правёў іх у царкву і на магілу Наталлі Аляксандраўны Варанцовай-Вельямінавай, унучкі Пушкіна.

Перад меркаваным уездом у колішнюю сядзібу Вавулічы (сённяшняя Дубоўка) айцец Сергій паказаў гасцям стары шыпшынік, сказаўшы, што яго калісьці саджала (па мясцовых паданнях) сама Наталля Аляксандраўна — аматарка кветак. Ёўтыя словы зрабілі на жанчын асаблівае ўражанне, бо менавіта ад гэтак гэтага куста быў калісьці

не эканомікі і менеджменту, і сёння яе праца звязана з гэтай сферай. Яе дачка Наталля цяпер вучыцца ў Вышэйшай школе эканомікі. Вольга Аляксандраўна Бунеева (Калагрывава) — біяхімік, займаецца вывучэннем малекулярных асноў хвароб Паркінсона і Альцгеймера, абараніла дысертацыю. Паралельна яна вывучала і псіхалогію (скончыла адпаведны факультэт МДУ і Аўстрыйскі інстытут экзістэнцыяльна-аналітычнай псіхалогіі і псіхатэрапіі).

Але, зразумела, сярод захапленняў нашчадкаў Пушкіна ёсць і паэзія, і замежныя мовы, і жывапіс з музыкай. У сям'і Калагрывавых захоўваецца альбом Наталлі Аляксандраўны Варанцовай-Вельямінавай з малюнкамі і накідамі, зробленымі больш за сто гадоў таму ў Вавулічах. Цяга да малявання перадалася і сённяшнім Калагрывавым — Вольга Аляксандраўна і Алена Андрэўна ў вольны час таксама пішуць пейзажы. А на пытанне, як можна паспяваць шмат працаваць і пастаянна дзесьці вучыцца, Вольга адказвае: "У нас вельмі дружная сям'я, мы ўсе трымаемся адзін за аднаго і дапамагаем адно аднаму, таму, напэўна, паспяваем даволі шмат".

І гэтым разам нашчадкі Пушкіна, якія ўпершыню прыехалі ў Беларусь, запомнілі сваёй абаяльнасцю, прастатой і сціпласцю. Мець зносіны ўжывую і віртуальна, па перапісцы, з імі лёгка і проста. Самі ж вандроўніцы, даволі спантанна арганізаваўшы паездку "па святых для нас месцах", нікога не папярэдзілі і ні пра што нікога не просілі, былі ўсхваляваныя і перапоўненыя пачуццямі. Па словах Алены Калагрывавай, "мы ні на што не спадзяваліся, а так шмат атрымалі".

Іна АЎСЕЙЧЫК,
навуковы
супрацоўнік Бабруйскага
краязнаўчага музея

Шыпшына ўнучкі Пушкіна

Нашчадкі паэта зноў у Беларусі: "Мы так шмат атрымалі"

Соф'я Паўлаўна з дзецьмі Сашам і Алегам у Бабруйску.

Соф'я Паўлаўна і Усевалад Міхайлавіч Калагрывавы.

Малюнак Наталлі Аляксандраўны Варанцовай-Вельямінавай.

Вольга Бунеева ля шыпшыны ў Вавулічах.

прывезены Аляксандрам Усеваладавічам Калагрывавым на іх падмаскоўную дачу, і той куст да гэтага часу жыве і разрастаецца. "Акрамя шыпшынікі дзядуля тады яшчэ прывёз і саджанцы бэзу. Яны ў нас добра прыжыліся і таксама да гэтага часу растуць, радуючы нас кожную вясну багатым красаваннем", — распавяла Алена Калагрывава.

Цікава, што большасць нашчадкаў Пушкіна выбралі прафесіі, не звязаныя з літаратурай, музыкай або тэатрам. На гэта, магчыма, паўплываў завет самога паэта, а потым і яго сына Аляксандра Аляксандравіча нашчадкам: не займацца сацыяльна-дзяржаўнымі пасадамі, а займацца навукай. Так, Андрэй Калагрываў працаваў у лабараторыі лазернай плазмы Інстытута фізікі Акадэміі навук СССР, стаў кандыдатам фізіка-матэматычных навук. Ён працягвае навуковую дзейнасць і сёння. Яго дачка Алена працавала праграмістам, а ў пачатку XXI стагоддзя атрымала другую вышэйшую адукацыю ў галі-

Музей будучыні ўжо... побач

Рэпліка ў адказ: што можа стаць працягам кніг нобелеўскага лаўрэата?

— Калі сур'ёзныя ідэі прамаўляюцца ўслых, свет не можа, не павінен заставацца ранейшым. Каб рухацца далей, варта ўсвядоміць новае і даць свой адказ. Інакш — рэгрэс. Чамусьці ў тэхнічных пільнях гэта зразумела, а ў гуманітарных не заўсёды. Абвостраная рэакцыя на новае — ваша зласціваць: 20 гадоў таму вы сталі адным з ініцыятараў стварэння Беларускага камітэта Міжнароднай рады музеяў ICOM. Да таго моманту ў Заслаўскім музеі-запаведніку (з часу яго заснавання ў 2016-м спаўняецца 30

гадоў) пад вашым кіраўніцтвам ужо адбыліся ключавыя для развіцця музея падзеі: стварэнне калекцыі дываноў Алены Кіш, фарміраванне калекцыі беларускіх музычных інструментаў... Як ацэньваецца вынікі тагачасных ініцыятыў? — Што тычыцца заслаўскага эксперыменту канца 1980-х і "ліхіх" 1990-х, то гэта было цяжка, бедна... І — крута! Ап'яняльная атмасфера свабоды, вяртанне ды гістарычных каранёў, пэўная разгубленасць навокал дазвалялі праяўляць ініцыятыву, крэатыўнасць і вынаходлівасць, рабіць з

апантанымі аднадумцамі цікавыя справы. Да гонару калектыву заслаўцаў, на першае месца я паставіў бы нават не збор згаданых выбітных калекцый, а першую паспяховую спробу ўкаранення на беларускай зямлі ідэю новай музейна-музейнага "жывых музеяў". Паспелі зрабіць добрыя справы: адбылося вяртанне абодвух храмаў вернікам, ажыўленне млына і хаты завозніка. Дарэчы, Архан Памук сваёй гульні з "сапраўднымі музейнымі прадметамі" закладае тую ж самую "бомбу" пад ідэю як традыцыйнай, так і новай музейнага і новай музейнага. Але гэта выклік ужо XXI стагоддзя, і

Архан Памук у створаным ім Музеі цацгаліваў у Стабімуле.

трэба думаць, як адказаць на яго.

Сумна, калі асобныя ініцыятывы доўга не жывуць. Радасна, калі жыццё іх не пакідае. Перад стварэннем беларускага ICOM была ініцыятыва стварэння Беларускай асацыяцыі музеяў, якая так і не стала на ногі. Хаваю ва ўласным "асабістым музеі" пячатку гэтай няздзейснай асацыяцыі. Крыху больш шчаслівы лёс напаткаў Лабараторыю музейнага праектавання і "Музейныя сшыткі". А музейна-адукацыйная ў Бела-

рускім інстытуце праблем культуры (цяпер Інстытут культуры Беларусі), хоць і ў іншай форме, але жыве дагэтуль. Як і адукацыйная праграма, прысвечаная падрыхтоўцы спецыялістаў у галіне аховы і інтэрпрэтацыі культурнай спадчыны, а таксама ў звязаным з гэтай галінай турызме. Карцей, даты, юбілей — гэта добра, але ідэі павінны нараджацца ўвесь час, інакш адбываецца застой.

— **Алексіевіч публічна абвясціла аб намеры стварыць у Галерэі Tut.**

бу інтэлектуальны клуб, пачынаючы з верасня 2016 года. Спадзяюся, у фармаце клуба можна будзе абмеркаваць ідэю музея паводле кніг нашага нобелеўскага лаўрэата.

— Скарыстаюся сітуацыяй і дазволю сабе выказаць спадзяванне, што адным з гасцей стане і нобелеўскі лаўрэат Архан Памук.

Таццяна БЕМБЕЛЬ,
мастацтвазнаўца,
сябра Беларускага
камітэта ICOM,
куратар Галерэі Tut.by

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
*Тэл.: 327 45 62.***Экспазіцыі:**

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст. ".
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст. ".
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст. " (У рамках экспазіцыі дзейнічае выстава **"Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве"**, прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі.)
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст. ".
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст. ".
- Рээкспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў **"Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў XX стагоддзя"**.

Выставы:

- Выстава **"Сучасная Беларусь вачыма мастакоў"** (творы мастакоў розных пакаленняў, розных творчых памкненняў і кірункаў) — да 21 жніўня.
- Выстава **"Школа класікаў. Беларускае і рускае мастацтва XIX–XX стагоддзяў"** (больш за 80 твораў жывапісу і графікі) — да 7 жніўня.
- Выстава **"Рэпліка прыгожага"** (злепкі скульптуры, створаныя ў майстэрні-атэлье Луўра) — да 1 верасня.

У рамках выставы праводзіцца серыя лекцый, якія чытаюцца на працягу ўсяго лета, кожную сераду а 17-й гадзіне.

- Выстава Людмілы Кальмаевай **"Сфера чалавечага"** (прадстаўлены графічныя творы і жывапісныя палотны з калекцыі аўтара і Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў) — да 25 ліпеня.
- На плошчы Свабоды праходзіць выстава партрэтаў легендарных мінчан **"Свабодны музей: гарадскія легенды"** (размешчана 20 рэпрадукцый шэдэўраў партрэтнага жывапісу з калекцыі музея) — да 30 верасня.

*Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь***МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-Й ПАЛОВЫ XIX ст."**

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст. ".
- Выстава **"Жыццё і творчасць Мельхіёра Ваньковіча"** — да 30 жніўня.
- Выстава літаграфій **"Памятныя мясціны Беларусі ў творчасці Напалеона Орды"** з фондаў музея — да 30 жніўня.
- Кожную пятніцу і суботу з 17.45 да 21.00 у дворыку дома-музея адбываецца танцавальны Open air і бясплатны майстар-клас для пачаткоўцаў "з нуля".

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Давыд-гарадоцкі роспіс"** з прыватнага збору А.М. Арлова, аднаго з першых даследчыкаў феномену "цікетак" — да 4 верасня.
- Кожную суботу ў 12.00 у музеі праходзяць майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў, саломкапляценні і роспісе яек.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі:

- Абноўленая экспазіцыя **"Старажытная Беларусь"**.
  - "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
  - "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст. ".
- Выставы:**
- Выставачны фотапраект **"Расія шматнацыянальная"** — да 24 ліпеня.
  - Выстава фотамастачкі Марыны Бацюковай **"Сула. Непарыўнае"** — да 11 верасня (у дворыку музея).
  - Выставачны праект **"Ад рымскага дынарыя да беларускага рубля"**.
  - Выстава графікі часоў Першага сусветнай вайны венгерскага мастака Іштвана Задора (з фондаў Музея Янаша Дам'яніча (Венгрыя) — да 24 ліпеня.
  - Фотавыстава **"Кола часу"** (Беларуская вёска. 60-90-я гады XX стагоддзя) — да 7 жніўня.
  - Выстава мініяцюрных скульптур Маргарыты Дабрынінай **"Карабель дурняў"** — з 28 ліпеня да 2 верасня.

*Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь***ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП**
*г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.***Экспазіцыі:**

- "Мінск губернскі ў канцы XIX — на пачатку XX стст. ".
- "І З'езд РСДРП у асобах".
- "Жандарскі вышук у царскай Расіі".
- "Гісторыя Дома-музея І З'езду РСДРП".
- Выстава **"Свет савецкіх салдацікаў"**.
- Выстава **"1950-1960: адценны чырвонага"**, прысвечаная савецкаму перыяду ў гісторыі нашай краіны, — да 14 жніўня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 12.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Шматвектарнаасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь"**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
  - "Сезонныя змены".
  - "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
  - "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
  - "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
  - "Ахоўныя прыродныя участкі, рэдкія віды жывёл".
  - Персанальная фотавыстава Аляксандры Пяхота **"Падарожжа дадому"** — да 5 верасня.
- г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.*
- Выстава **"Экзатычныя жывёлы свету"** — да 5 верасня.
  - Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст. ".
- "Беларуская музычная культура XX ст. ".
- "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
- Выстава аўтарскай лялькі

Валерыі Гайшун **"Persona grata"** — да 29 ліпеня.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавізенская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
  - Майстар-класы:**
  - **Дэкупаж** для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.
- Выставы:**
- Выстава **"Напышлівыя кветкі"** — да 31 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Свардлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыя:

- "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".
- Выстава **"Старыя героі — новы свет. Героі беларускіх казак, міфаў і легенд"** — да 28 жніўня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.
Тэл: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава серыі карцін **"Лічбы на сэрцы"** Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны Міхаіла Савіцкага.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Археалагічныя знаходкі палаца вялікіх князёў літоўскіх. Штодзённасць Віленскага двара"** з фондаў Музея-палаца вялікіх князёў літоўскіх (Вільня) — да 11 верасня.
- Выстава **"Час. Рэчы. Прасы"** — да 18 верасня.
- Сектар *экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці*
- Выстава **"Падарожжа"** — да 4 жніўня.
- Слуцкая брама*
- Інсталцыя **"Застыўшыя хвіліны цішыні"** — да 30 верасня.
- Ратуша*
- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Уецца веер акрылены"** — да 5 верасня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

- **Экспазіцыі:**
- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваная экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.
- Музейна-педагагічны праект **"Крочым у школу разам з Коласам"**.
- Стацыянарная выстава **"У хвалях няспыннага руху: аўтамобільнымі шляхамі Коласа"**.
- У дні летніх канікул музей запрашае на праграму культурна-адукацыйных мерапрыемстваў **"Канікулы ў Доме Коласа"** (па папярэднім запісе).
- Пешая экскурсія **"Мясцiнамі Коласа ў Мінску"**

(праводзіцца па заяўках; маршруты могуць змяняцца ў адпаведнасці з пажаданнямі экскурсантаў).

- Выстава работ Міколы Купавы **"Алаіза"** да 140-годдзя Алаізы Пашкевіч (Цёткі).
- Акцыі:**
- **"Самы лепшы дзень"** (дзень нараджэння ў музеі).
- Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
- Музейная творчая майстэрня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.
- Акцыі:**
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы
- **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва"**.
- Выстава **"Горад, які мы не бачылі. Мінск на малюнках 1940-1950-х"** (прадстаўлена больш за 50 работ выбітных дойлідаў, якія сфарміравалі вобраз сучаснага Мінска) — да 11 верасня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мастак. Грамадзянін.Герой"**. Прысвечана ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- Рэканструкцыя інтэр'ераў былога сядзібнага дома **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
- Выстава аўтарскіх лялек **"Маленькая казка Настасі Адамовіч"** — да 31 ліпеня.
- Выстава жывапісу і скульптуры Спартака Аруццяняна **"60 адценняў чырвонага"** — да 31 ліпеня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**.
- **"Мінск сярод сяброў. Гароды-пабрацімы сталіцы Беларусі"**.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.
- Выстава **"Мастацкія палотны "Мінскае палатно-Пакроў"** (мастацкія палотны, ручнікі, швейныя машыны).

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Сані • вазок; каляска •

брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).

- Віртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЪСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Выстава **"Малюю аўтабіяграфію"** Наталлі Ярмолавай (Віцебск) — да 24 ліпеня.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ Г. МІНСКА, ВУЛ. КІРЫЛЫ І МЯФОДЗІЯ, 6.

Тэл.: 321 24 30.

- Выставачна-адукацыйны праект **"Па слядах мамантаў"** — да 30 верасня.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца
Экспазіцыі:

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- **"Чырвоная гасцёўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
- **"Адкрытае захаванне археалагічнай калекцыі музея"**.
- **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).

- **"Жылы інтэр'ер канца XIX — пачатку XX стст."**.

- **"Свет прыроды"** (выставы "Загадкавыя фантазіі мора" і "Жывёльны свет Гомельшчыны") (грот палаца).

Выставы:

- Выстава жывапісных работ Алеся Сушы **"Беларусь, мая шыпшына..."** — да 31 ліпеня.
- Выстава **"Скрыня Пандоры. Фантастычны свет Сяргея Парцянюкова"** — да 17 ліпеня.
- Выстава **"Ад класікі да фэнтазі"** — да 28 жніўня.
- Выстава **"Паралельны свет, або Міфы пра дамавікоў і лесавікоў"** — да 25 верасня.
- Выстава **"Міранда. Двухсотгоддзе. Мінулае і сучаснасць барацьбы за незалежнасць"** (памяці нацыянальнага героя Венесуэлы Франсіска дэ Міранды) — да 31 ліпеня.
- Выстава **"Атлантыда. Мігатлівыя скарбы Ёнагуні"** — з 28 ліпеня да 25 верасня.

- Выстава **"Міранда. Двухсотгоддзе. Мінулае і сучаснасць барацьбы за незалежнасць"** (памяці нацыянальнага героя Венесуэлы Франсіска дэ Міранды) — да 31 ліпеня.
- Выстава **"Атлантыда. Мігатлівыя скарбы Ёнагуні"** — з 28 ліпеня да 25 верасня.
- Выстава жывапісу і скульптуры Спартака Аруццяняна **"60 адценняў чырвонага"** — да 31 ліпеня.
- **"Уладальнікі Гомельскага палаца Румянцавы і Паскевічы"**.

Выставы:

- **"Родны край, навек любімы"** — мастацка-адукацыйны праект, прысвечаны творчасці гомельскіх мастакоў (з фондаў музея), — да 31 ліпеня.
- **"Мудрая думка"** — выданні ўсходняй літаратуры другой паловы XX ст. — да 31 жніўня.
- **"Вытокі фэнтазі"** — да 1 верасня.
- Паўночнае крыло палаца*
- **Экспазіцыя:**
- **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.
- Выстава:*
- Выстава **экзатычных жывёл. Зімовы сад**
- **"Свет субтрапічных раслін і жывёл"**.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
- **"Музей крыміналістыкі"**.
- Выстава **"Па праве Памяці"**, прысвечаная Чырвонай арміі,

з фондаў музея.

- Выстава **"Зброя для моцных духам"**.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Пастаянныя экспазіцыі:

- **"Прырода Лідчыны"**.
- **"Сучаснае мастацтва краю"** (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).

Выставы:

- Выстава **"Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурахвера"**.
- **"Вядзём пачатак мы ад Гедыміна..."**.
- Мемарыяльны пакой **Валянціна Таўлая**.
- Выстава з прыватнага збору А.Фішбайна **"Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст."**.
- Музейна-вобразная зала **"Хрушчоўка 60-х"**.
- Выстава **"Вайны свяшчэныя старонкі"**.
- Выстава **"Надзеіны шчыт краіны"**.
- Выстава **"Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт"**.
- Выстава **"Жыве мая ліра нанова!"**, прымеркаваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч).

ІЎЁЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУ